САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Рік XXVII **Травень — Червень 1975** **Ч.5-6 (321-322)**

"INDEPENDENT UKRAINE"
Published by: Ukrainian-American Publ. and Prtg. Co., Inc.
2315 W. Chicago Avenue CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

Видає Видавнича Спілка в Чікаго, З.Д.А.

Editor in Chief Denys Kwitkowsky
Головний Редактор: Денис Квітковський

Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ) та Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО)

Статті підписані автором не обов'язково збігаються з поглядами Редакції, а тому за їх зміст Редакція «Самостійної України» не відповідає.

Адреса Редакції:
DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
DETROIT, MICH. 48210, U.S.A.

Адреса Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. Chicago Avenue
CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИЦТВ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

В Англії:

Mr. O. Semeniuk
41 Farfield Ter.
Bradford, BD9 5AW
West Yorkshire, England

В Австралії:

Mr. T. Topcij
93 Blamey Cr.
Campbell, A.C.T. 2601
Canberra, Australia

В Арґентині:

Mr. Bohdan Kowal
Rivadavia 1569 3°K
Buenos Aires
Argentina

У Франції:

Mr. Basile Moulek
34, rue de la Belle-Ile
77500 Chelles, France

В Канаді:

Mr. M. Seleshko
297 College Str.
Toronto, Ont. M5T IS2
Canada

Mr. Iwan Chochlacz
1021 rue Thierry
LaSalle, Quebec H8N 1G8
Canada

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XXVII Травень — Червень 1975 Ч.5-6 (321-322)

ЗВЕРНЕННЯ ЦУ ОДВУ З НАГОДИ 25-РІЧЧЯ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Двадцять п'ять років на передовій лінії.

Чверть століття журнал «Самостійна Україна» видаваний ОДВУ виконує відповідальні завдання на передовій лінії громадської праці, політичних акцій, визвольної боротьби українського народу. Різне приходилося переходити за цей довгий час. Були важкі умови, напружені ситуації, були складні завдання, але були й великі успіхи та тріюмфи!

Журнал «Самостійна Україна», ведений рішучою й певною рукою Центральної Управи ОДВУ, перетривав, переміг трудноці на своєму шляху та далі виконує свої завдання. Фундаменти, на яких збудована «Самостійна Україна», виявилися непохитними. Не надщербив їх зуб часу, не захитали важкі умови; навпаки, чим далі, тим ті фундаменти міцніші, триваліші переконливіші.

Основною вартістю в тих фундаментах є тверда віра в український нарід, в його справедливу справу, в його остаточну перемогу та віра в українську людину. Ми ніколи не захиталися в незламному переконані, що український нарід і українська людина своїми духовими скарбами, своєю працьовитістю, своїми талантами та здобутками стоїть на рівні всіх інших передових народів світу і тільки винятково несприятливі перешкоди не дали дотепер їм змоги відбудувати й утривалити власну державність.

Рівнобіжно з непохитною вірою в український нарід і українську людину журнал «Самостійна Україна» віддзеркалював нашу свідомість, що ми стоїмо на правильному шляху, що наші прагнення й цілі відповідають духові часу, що вони реальні й можливі до здійснення, бо вони віддбивають вірно життєві потреби українського народу та прямують до здійснення загально-людських, універсальних правд нашої доби. і є висловом справжнього поступу й розвитку. Під прапорами націоналізму визволяються всі народи світу; під цими прапорами визволиться й український нарід!

Журнал «Самостійна Україна» був завжди звернений лицем до нового; нових ідей, нових течій, нових методів праці й боротьби. Закорінений міцно в українських традиціях, зберігаючи наші вікові неповторні надбання, ознайомлюючи світ із здобутками української духовости, журнал шукав найкращих шляхів вияву для них у сучасному й майбутньому. Він не уникав критичних завваг на свою адресу, не тікав перед зударами думок і поглядів' зна-

ючи, що з боротьби думок виростає правда; він шукав глибоких насвітлень з різних боків і під різними кутами зору, щоб в найістотніших питаннях нашого життя й творчости знаходити нові синтези.

Опертий на таких незрушимих фундаментах, журнал «Самостійна Україна» мав невичерпне джерело сили й творчої снаги. Завдяки цьому він став незаступним в житті української громадськости ЗСА й поза ними. Стоячи на тих фундаментах, він і далі залишається виразною й рішучою віхою в нових умовах, на новому вищому поземі нашого розвитку, в новій фазі визвольної боротьби українського народу. Як такий, він сьогодні більше потрібний і незаступимий, як будь-коли перед тим.

Вітаючи журнал «Самостійну Україну» з нагоди його гордого 25-літнього ювілею, Центральна Управа ОДВУ висловлює від себе й від членства цілого ОДВУ непохитне впевнення в світлому майбутньому нашого журналу. Хоч шлях важкий, хоч він пнеться стрімко в гору, «Самостійна Україна» подолає всі завданння і з розгорнутими прапорами піде в майбутнє.

Наш привіт «Самостійній Україні» є водночас зобовязанням докласти всіх зусиль, щоб журнал «Самостійна Україна» ріс і розвивався, щоб він виконав свої завдання. Центральна Управа ОДВУ закликає все членство й прихильників чесно виконати свої обов'язки супроти «Самостійної України».

Центральна Управа ОДВУ

□

В. Різник

ВІД «ВІСНИКА ОДВУ» ДО «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Українські Націоналісти в ЗСА, зорганізовані полк. Е. Коновальцем у клітини УВО, на своєму першому з'їзді делегатів у 1931 р. вирішили стати політично-громадською організацією з назвою **Організація Державного Відродження України** (ОДВУ). Щоб організація могла рости й поширювати свої впливи на широкі кола української громадськости на тому терені,не вистарчало крайових націоналістичних видань, що ми їх поширювали. Зразу відчулась потреба власної трибуни-органу. І так уже в 1932 р. появляється місячник «Вісник ОДВУ» під редакцією Євгена Скоцько, тодішнього секретаря Центральної Управи ОДВУ. Правда, що пару чисел того місячника спочатку видано на циклькостилі, але скоро його стали друкувати в редакції «Свободи». В той час був я на студіях у Празі. Одного осіннього дня в Студентському Домі підходить до мене Ярослав Барановський і з неприхованою радістю показує мені друковане число «Вісника ОДВУ». Він знав, що я приїхав сюди з Ню-Йорку й що мене буде радувати поява такого органу ОДВУ, бо це був найкращий доказ, що, українська націоналістична організація в ЗСА сильнішає й росте. Очевидно я теж був урадуваний тією вісткою і з захопленням почав переглядати сторінки гарно виданого місячника.

Орган цей, подібно як і саме ОДВУ, переходив різні фази розвою й упадку. І хто хотів би студіювати організацію ОДВУ, найкраще може почати студії з його органу, бо тут наочно побачить, у яких роках організація сильнішала, а коли занепадала. Бачимо, як орган із циклькостилевого місячника переходить по кількох числах на друкований журнал, а вже 1934 р. появляється він як дво-тижнева газетка,(кілька чисел малого формату), — а скоро по тому стає газетою великого формату під назвою «Націоналіст», а незабаром —

тижневиком на 6 сторінок із секціями чи сторінками Українського Золотого Хреста й Молодих Українських Націоналістів під редакцією Володимира Душника. Коли ж наближалася Друга Світова війна й на нашому терені сильнішала нагінка не лише на прихильників фашизму й націонал-соціялізму, але й на всі націоналізми, то орган ОДВУ змінює назву на «Україна». Коли й Америка приступила до війни, коли багато наших молодих членів забрано до армії, а багато старших почали сторонитись від ОДВУ, щоб не наразитися на переслідування, то десь у 1940 р. тижневик стає двотижневиком, а дещо пізніше знову місячним журналом, а в перших місяцях літа 1944 р. перестає виходити.

Коли закінчилася війна й ряди ОДВУ поповнилися членами ОУН із Европи, то по з'їзді ОДВУ в Чікаґо в 1949 р. відновлюється орган ОДВУ «Україна» як циклостилевий місячник під редакцією Володимира Шемердяка, а незабаром починає виходити як друкований місячник «Самостійна Україна», який, з більшими чи меншими перешкодами, появляється й до сьогодні. Тяжко навіть уявити, з якими труднощами зустрічалася ЦУ ОДВУ, щоб вдержати орган при житті. Скільки годин часу присвячувано на засіданнях для розв'язки фінансових чи інших проблем! І мало було таких засідань Центральної Управи ОДВУ в Нью Йорку, на яких не обговорювано би проблем «Самостійної України». І наше щастя, що в час криз ми мали великих прихильників органу, що, як Степан Коцюба, фінансував через довгий час видавання місячника, чи як В. Шемердяк, др. Т. Лапичак, інж. Ст. Куропась, др. З. Книш, М. Панасюк, др. Д. Квітковський та інші, без винагороди з посвятою редаґували його, чи як багато членів 2-го Відділу ОДВУ в Чікаґо, по закупленню друкарських машин ЦУ ОДВУ й створенні видавничої спілки, вкладали стільки свого часу й гроша, щоб друкувати й адмініструвати журнал. Без них усіх наш журнал не міг би проіснувати й один рік. І коли ми тепер святкуємо ювілей «Самостійної України», то це завдяки всім тим нашим відданим членам, що з такою посвятою для нього працювали, що вірили в його призначення й його місію й не жалували ні свого гроша, ні свого часу, щоб його вдержати при житті, щоб його поліпшувати.

Хоч якраз тепер ми відзначаємо 25-річчя «Самостійної України», цебто, від віднови органу ОДВУ в 1949 р., коли відновлено й діяльність Центральної Управи й відділів ОДВУ, на мою думку ми не можемо забути тих довоєнних років, коли орган ОДВУ протягом 12 років служив українській націоналістичній ідеї.

Пригадую скільки то було голосів остороги й критики, коли Центральна Управа ОДВУ мала нагоду відкупити друкарські машини в Чікаґо й створити видавничу спілку, яка стала зав'язком нашої друкарні й книгарні. . . Скільки годин дискусій витрачено на полагодження правної сторінки спілки й скільки поїздок і арґументів треба було, щоб забезпечити власність спілки за організацією. . . . Але тепер наш вклад часу, енергії й гроша приносить зиск, бо видавнича спілка в Чікаґо забезпечує існування «Самостійної України» й вона фінансово відпружила Центральну Управу від того важкого зобов'язання. Тепер варто поздоровити всіх ініціяторів видавничої спілки, із здійсненням їхньої мрії, хоч очевидно, це сталось, в основному, завдяки посвяті й відданості членства в Чікаґо, на чиїх плечах лежить майже цілий тягар ведення й відповідальности за наше підприємство там.

Вірю, що посвята й відданість піонерів не пішли намарне, бо їхніми слідами й протоптаним шляхом ідуть інші, так само ідейні й віруючі в силу слова . . .

Степан Коцюба

МОЯ УЧАСТЬ У РОЗБУДОВІ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Як довголітній член ОДВУ і член Центральної Управи, я знав, що для життя Організації треба мати свою пресу, свій голос для зв'язку з членами. А щоби мати свою пресу, треба не лише редакторів, кореспондентів і читачів — треба ще добрих адміністраторів. Треба теж мати власну друкарню, без якої довготривала розбудова преси, читачів і престижу немислима.

«Самостійна Україна» була задумана не лише як журнал, але і як видавнича спілка того ж імени. Видавнича спілка на 10-долярових уділах не могла би існувати. ОДВУ вже раз мала свою друкарню в Ню-Йорку і могла видавати свою пресу, бо все хтось би знайшовся, що навчився б друкарського діла, а на папір вплинвали гроші з пресового фонду. На жаль, з вибухом 2-ої Світової війни, коли останній лінотипіст, Мирон Леськів, пішов на війну, замовкли газети «Націоналіст» і англомовний журнал «Трайдент», який добре розвивався під редакцією Романа Лапіки. Що сталося з друкарнею, мені невідомо.

Я був головою Видавничої Спілки в Чікаґо, а секретарем був Андрій Іванів. «Самостійна Україна» (спочатку «Україна») виходила на циклостилі в Чікаґо, а редаґував її В. Шемердяк. Перше друковане число журналу «Самостійної України» вийшло в Вінніпеґу в березні 1948 р. Редактором був тоді проф. Богдан Боцюрків, а я був видавцем. А сталося це так: З Чікаґо до Міннеаполісу, прибув В. Шемердяк, який видавав там журнал на циклостилі. Після Свята Державности, в домі проф. А. Грановського, відбулась дискусія про дальше існування журналу. Треба було української друкарні і

Степан Коцюба

відповідальної особи, яка ґарантувала би видавництво й видатки. Тоді звернулися до мене, і я прийняв обов'язки видавця. На початок одразу до першого числа доклав 70 дол., які ніде не записані. Я одразу ж поїхав до Вінніпеґу, щоб заснувати там видавничу спілку й заінкорпорувати журнал. Редакторство прийняв на себе д-р Б. Боцюрків.

На травневе число 1948 р. переведено збірку. Ось список жертводавців:

Інж. С. Куропась — 100 дол., Відділ ОДВУ Сан Поль-Міннеаполіс — 100. Відділ ОДВУ в Чікаґо — 61, Окружна управа ОДВУ Чікаґо — 50.10: інж. І. Харамбура — 14, Український Громадський Клюб, Арноль, Па. — 7.50. О. В Горохівський — 5, о. Е. Писар з Чікаґо — 2, Р. Голебійовський, Асторія, Н. Й. — 1 дол.

Справа заснування спілки в Вінніпеґу вимагала сімох поїздок. Там відбулися збори прихильників видавництва під час вечері в ресторані. Виявилося: що кошти видавання журналу в Канаді надто великі.

В той час приїхав до Сен-Полю д-р Т. Лапичак. Він привіз із собою черенки й пристосував їх до американського лінотипу та взяв на себе редак-

торство. Отож, видавання журналу було перенесено до Сен-Полю, а я далі залишився видавцем і покривав усі недобори.

В 1950 році недобір виносив 198.49, в 1951 р. — 583. За якийсь час: в 1951 році, д-р Лапичак виїхав до Чікаґо, а «Самостійна Україна» певний час далі видавалась у Сен-Полі, з чим було багато клопоту. Друкував для нас литовець Нагель. Коректу нераз робив я з дружиною в неділю. Висилання журналу також провадилось із моєї хати при допомозі друзів з ОДВУ і МУН.

В 1952 році куплено в Чікаґо стару друкарню, і тоді друкування журналу було перенесено до власної друкарні, але я ще довго їздив на збори видавничої спілки головою якої був я, а д-р Лапичак заступником.

Це, в коротких словах, історія початків видавання «Самостійної України». Отож редактором і адміністратором «Самостійної України» за час: коли я був видавцем, був св. п. д-р Тома Лапичак, зразу в Міннеаполісі, а потім в Чікаґо. В Канаді адміністратором був інж. Михайло Селешко.

Надзвичайні загальні збори видавництва «СУ» відбулися 27 лютого 1955 р. в найнятій домівці при вул. Супевіор в Чікаґо. Там були зроблені далекосяглі рішення: щоб переорганізувати видавництво, набути свій дім, бо друкарня вже була куплена за гроші, які позичив д-р Т. Лапичак. Центральна Управа ОДВУ потім сплатила борг д-рові Лапичакові. З перспективи 25 років важко всі деталі пригадати, в кожному разі, від 1948 - 1955 я був видавцем, покривав недобори, збирав на прес-фонд, влаштовував пікніки, збирав передплати і т. п.

Для ілюстрації обставин: в яких видавався журнал «СУ» в тих часах, друкуємо тут, без змін два листи д-ра Т. Лапичака до мене.

«Високоповажаний Пане Коцюба!

Дякую Вам за Вашого останнього листа.

Наші рахунки отже, як виходить, згоджуються. Їх і так треба буде виготовити у звіті на збори уділовців.

Щодо самих зборів уділовців, то немає ніякої причини. чому б їх не відбути в Чікаґо. Я не вірю, що багато людей приїде, але коли приїдуть представники з Сен-Полю — Міннеаполісу, Нью-Йорку та возьмуть участь делегати чи навіть усі уділовці з Чікаґо, то можна було б багато справ вирішити. Коли йде про те, щоби втримати журнал, то самі збори нічого не вдіють: бо постанова чи рішення — це замало. Ми багато дечого вже постановляли й рішали, але практично ці рішення виконати не було кому й за що. Так само й тепер. Одиноку можливість я бачу в тому, що поведемо акцію за приєднуванням нових передплатників, число яких повинно на ЗСА зрости щонайменше до 500; дальше, коли поведемо акцію за збирання нових уділів, число уділовців в ЗСА повинно бути щонайменше 150; та як зобов'яжемо кожного уділовця кольпортувати щонайменше по 5 чисел журналу — тоді, я вірю, журнал не тільки вдержимо. але й посплачуємо усі борги та зобов'язання. Але того не зроблять самі лише збори. а наша робота й праця на місцях.

Збори одначе нам конечно зробити з інших оглядів: треба людям дати звіт, треба їх переконати, що журнал — це справа не одного Коцюби чи Лапичака. але це справа наша спільна і що на кожному тяжить обов'язок давати так матеріяльно: як і морально все, щоби журнал вдержався.

Коли йде про скликання зборів, все одно, чи вони будуть в Чікаґо, чи деінде, то це зробити може лише п. проф. Грановський, як дотеперішний голова Видавничої Спілки, або в його імени можете це зробити Ви, як заступник Голови, але в ніякому разі не можу робити того я: якому Ви навіть заперечили, що не є в Управі Видавничої Спілки. Тоді й назначення місця й часу залишається за Вами.

Я приготовлю докладний фінансовий звіт і подам свій плян дальшої роботи — це все, що я зможу зробити.

Дістав я якраз листа від п. Нагірняка з Міннеаполісу і зворот чотирьох

збіркових лист на пресовий фонд «Самостійної України». Значить, практично Міннеаполіс і Сен-Поль не зложили на пресовий фонд «СУ» ані сотика: в той час як Нью-Йорк, Філядельфія, Чікаго поскладали по кільканадесят долярів. Теж нічого не зложив на Пресовий Фонд «СУ» Міннеапольський відділ ОДВУ, так само, як і інші відділи ОДВУ нічого того року не дали (за вийнятком Савт-Чікаґівського), а збирається Центральна Управа ОДВУ видавати нову газету. В час, коли ми не можемо вдержати журналу, що існує вже п'ять літ і що роздобув собі вже розголос у цілому світі, ЦУ рішає видавати нову газету. Ясно, що при такій політиці і такій «серйозній» поставі до праці: я не бачу можливостей не то що для вдержання журналу «Самостійна Україна», але й для вдержання і розвою ОДВУ. На жаль, до такого переконання приходжу по двох роках і прикро мені, що воно так є. Що ж, нехай покажуть ті, що запалились до своєї газети, що потрафлять її вдержати принайменше два місяці, так як показали, що вдержали журнал два роки.

В останньому часі в мене було дещо роботи в зв'язку з відчиненням моєї лікарської ординації, а тому не зміг я виготовити подрібного зіставлення, куди й скільки журналів ішло в останньому році. Але тепер у мене вже все укладається нормальним шляхом, і я думаю, що цими днями я таке зіставлення зроблю. Виказ приходів з Франції й Англії має Селешко: бо гроші були переказувані на його конто, а він виплачував нам. Копії його виказів я маю в себе і теж при нагоді я таке зіставлення зроблю.

Щиро Вас на тому здоровлю та щиро вітаю,

Слава Україні!
Ваш Т. Лапичак».

□

Степан Куропас

СРІБНИЙ ЮВІЛЕЙ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

(Одіссея й метаморфоза)

«Самостійна Україна», пресовий орган Організації Державного Відродження України, появилася друком в березні 1948 р. Значить, 27 літ минуло від появи першого числа в Вінніпеґу. До 1948 року в Чікаґо на циклостилі виходила неперіодично «Україна» з гарною жовтоблакитною обкладинкою, з гарматою всередині, від стрілу якої рвалося гілля з дерева, під яким, сильно вкопана, стояла гармата. Два роки існувала «Україна», редактором якої був В. Шемердяк, здібна й працьовита молода людина: а папір для неї купував Степан Куропас. Чому ж тоді 25-річчя журналу, як вже 27 літ минуло?!

А це тому, що два роки (1970-71) «Самостійна Україна» не виходила. Не виходила, бо журнал упав до 136 читачів, з числа 1700 передплатників доби Сен-Поль. Видавцем тоді був Степан Коцюба. Чому такий упадок? Для прикладу і деяких пояснень, наводимо тут лист проф. Грановського з дня 23 лютого 1955 р.

«23 лютого 1955 р.

До Вп. пана Голови Видавничої Спілки
Друга Степана Коцюби,
Сен-Поль, Міннесота.

Високоповажаний Пане Голово!

Перед тим, як маю виїхати до Детройту, постараюся хоч в короткому листі зробити свої зауваги щодо Видавничої Спілки й долі «Самостійної України». Як самі знаєте, коли «СУ» виходила в Сен-Полі, ми мали десь тисяча сімсот передплатників, і коли журнал був видрукований: він вже був розісланий до передплатників за яких два-три дні. Це був журнал, з яким ще люди рахувалися. Тепер справа з журналом стоїть так, що є лише 136 пе-

редплатників і нема матеріялів до чергових чисел, а що більше, видрукований журнал лежить в друкарні по 6 тижнів, поки хтось його надумає розіслати. Більше справа видавництва журналу не стоїть на бізнесовому грунті, і в таких обставинах не зможе справі допомогти, поки журнал не буде правильно виходити, поки його матеріял не буде цікавий і поки не заведеться якийсь порядок в редакції і в самім друкуванні та в його експедиції. Фактом є, що вже пізніше заснувалися нові журнали та часописи в Злучених Державах, в Канаді і в Арґентіні, і вони розвиваються, а «СУ» вмирає. І вона вмирає не тому: що немає кому її читати, а тому, що панове, що близькі до всіх справ у Чікаґо, не подбали про її покращення, а навпаки всіма силами свій власний журнал, що служить своєму Рухові просто поборювали через особисті порахунки поміж новоприбулими включно до найпровідніших людей серед них.

Те саме можна сказати про Видавничу Спілку. Друкарня в Чікаґо може сама себе оплачувати, якби її поставити на добрі бизнесові ноги. Фактом є, що вона давала прибутки в початкових кількох місяцях, поки її свої власні «друзі» не довели до кризи. Так далі бути не може! Я був у Чікаґо яких пару тижнів тому, але, на жаль, не бачився якраз з тими людьми, з якими я хотів переговорити, бо ці друзі не зволили прийти на наради провідного активу МУНу, ані на прийняття УЗХ, ані на інсталяцію нового відділу МУН у Чікаґо. Це все свідчить, про стан занепаду так званої провідної інтеліґентної еліти в тім місті. Та на неї нема чого числити, а треба лише числити на тих, з ким можна в згоді й без постійних сварок працювати. Годі тих сварок. Треба діла! Тут не табори, а маємо великі можливості щось більшого зробити. Тому дозвольте мені висловити деякі свої думки в тих справах. Можна багато говорити, але тут не про «говорення» ходить, а про діло й бизнесове обґрунтування наших підприємств. Коли не буде бизнесового порядку, то ми все будемо товктися на тім самім місці й будемо спихати вину з одного на другого.

Перше хочу торкнутися лише легенько «славнозвісного» листа з дня 30 січня 1955 р. Управи Видавничої Спілки «СУ». Поскільки мені відомо, того листа перед його друкуванням пан Голова Видавничої Спілки не бачив. Тому його треба рахувати в тій самій категорії, що й умову пана Ольшанського в імені Вид. Спілки для друкування якоїсь там книжки: про яку дійсна Управа Вид. Спілки нічого не знала. Ось же маєте, чому в нас справи йдуть так, як вони є, бо люди як самі захочуть поступають під гумором дня, а не як бизнесова організація. Це просто каригідна справа, і мене дивує, як відповідальні люди могли те робити. Крім того, в тім листі є повно недоречностей, що не погоджуються з правдою. Фактом є, що сама Міннесота доставила споре число статтей моїми стараннями, і як би стільки статтей редакція придбала, то було б більше матеріялу до друку. Крім того, редакція не порозумівається в справі дискусійних матеріялів, от хоч би «славного листа» до Президента ЗД. В тім листі є багато такого, що слави ані «СУ», ані авторові листа, а тим самим і ОДВУ, не принесе. Ось же виходить, що «СУ» ніби навмисне хоче шкодити ОДВУ й цілому нашому Рухові. І цього годі зрозуміти. Коли я просив редакцію подати мені адреси людей — колишніх співробітників, щоби до них звернутися з проханням про матеріяли, то я одержав список людей майже без адрес, і в багатьох місцях зазначено «адреса невідома». Як можуть напливати матеріяли до друку, коли редакція загубила всі контакти, а може й пересварилася з тими людьми? Так воно є. А в листі обвинувачується Центральну Управу ОДВУ й деяких окремих людей через якісь просто дитячі хоробливо чутливі реакції до найменшого кроку або заваги. Мені здається, що ми не діти й повинні чесно і одверто та щиро говорити в справах, які нас болять, для

добра нашої праці й дальшого поступу. Я певний, що мої щирі зауваги в цім листі накличуть на мене анатему, хоч все, що тут кажу, є правдою, так як є правдою, що Ви, пане Голово, вклали споре число своїх долярів; але в тім листі про них нема згадки, ніби Вас так і не було. Так само кривдиться і ЦУ ОДВУ в обвинуваченнях, в яких вона не має вини. Свого часу я легенько зауважив п. д-рові Лапичакові не сваритися з ЦУ, то у відповідь на мої приязні зауваги п. д-р Лапичак дозволив собі писати про мене в своїх листах всякі обвинувачення поза моєю спиною, що є каригідне навіть з боку самих приписів поваги. Я довідався лише сторонньою дорогою про його листи. І це мене дивує, бо чейже я ввесь час скрізь боронив і хвалив д-ра Лапичака й на це маю досить свідків і письмових документів. І за це я одержав від нього напади. За що?

Мої поради такі: 1. Просити д-ра Лапичака далі вести редакцію «СУ» в порозумінні з іншими членами Редакційної Колеґії, яку треба підібрати, а не вибирати, бо інакше справи не підуть. Редакційна Колеґія не має мішатися до інших справ, а має дбати про добірний матеріял до друку.

2. Друкарню поставити на бизнесовий ґрунт. Маємо доброго друкаря в особі п. М. Панасюка; йому в початках дати підтримку сто долярів на місяць, щоби він набирав і заряджував друкарнею й поставив її згодом на бизнесові самоплатні умови. В Чікаґо українська друкарня має великі можливості, а не сталий недобір. Нехай друг Панасюк займеться розбудовою друкарні і її менажерством. Я вірю, що за короткий час вона дасть зиск і повне утримання Панасюкові, щоби він не працював на бойнях.

3. «СУ» має бути журналом нашої думки й нашого руху і нас обслуговувати всі терени, а особливо ЗДА і Канаду. Тому й матеріяли мають допливати зі всіх країн до неї. Можливо, що треба буде декому з европейських дописувачів платити, але про таку виплату не особи мають вирішувати, а Колеґія в порозумінні з Видавничою Спілкою.

4. Коли «СУ» буде стало виходити й коли буде запорука: що всі недоліки вирівняються, тоді можна розвинути кампанію за передплату, бо інакше ми не маємо права натягувати людей для самозадоволення.

5. Не можна допустити, щоби «СУ» ввійшла в якісь свари й полеміку з органом ОДВУ, який має виходити, бо без нього годі розвинути більшу працю ОДВУ. Матеріял, що має містити орган ОДВУ «Новий час» є цілком іншого характеру, і тому не можна понижувати рівня «СУ».

6. Ні одна з наших Братніх Організацій не може входити в публічну полеміку з своєю посестрою, бо це буде познакою виламу з організаційної дисципліни. Коли є які справи, що вимагають вирішення й дискусій, ці речі мають розв'язуватися організаційним способом, а не самочинством, як це мало місце не раз останніми роками з провідними людьми: що недавно прибули до ЗДА і замість скріпити нашу працю й дисципліну, вони все це нехтують і все роблять, як кожному подобається, на подобіє всяких вождиків, ніби організація й дисципліна існує для когось іншого, але не для них. Ми не вважаємо таке поводження здисциплінованим, а навпаки сваволею. Ми нікому не наказували, лише заохочували й маємо оцінку людей згідно з їхньою якістю й їхнею працею. А ми до всіх придивлялися, щоби людей пізнати й від них дечого навчитися.

7. Остаточно усталити Видавничу Спілку. Було вирішено, що ЦУ ОДВУ має 60 відсотків уділів і вона впакувала вже кілька тисяч долярів, хоч їй дається кредиту лише за кілька сот долярів. Треба повидавати уділи чи там грамоти на уділи і лише тоді вести кампанію за розбудову Спілки. Треба перше поставити її на добрі бизнесові ноги з добрим порядком, а лиш тоді вдаватися до людей за допомогою, бо інакше це не буде сер-

йозною справою й може нам лише шкодити.

8. Не вибирати людей для гонору: а лише для відповідної функції. Всі управи мають бути функціонуючі, працездатні. а не лише для того, щоб прізвишами папір займати. Кому з того буде якась користь? Це торкається всіх функцій, включно з експедицією, щоби журнал не лежав тижнями, коли його можна розіслати за пару день. Це саме стосується й адміністрації «СУ», яку треба вести сумлінно й усім передплатникам давати вчасно поквитування й пригадку про передплату, тоді й передплатники будуть. Ми маємо жертвенних, щирих і добрих людей і ми не дозволимо їх псувати «таборовими» порядками. Це не бізнес!

9. Приступити до практичного переведення в життя ухвали з'їзду видавати свій орган ОДВУ «Новий час». З деяких потягнень видно, що редакція «СУ» є проти органу ОДВУ і в той саме час виступає проти ЦУ ОДВУ й не поміщує збірок і іншого матеріялу, що може бути помічним для розбудови ОДВУ й цілого нашого руху. «Новий час» друкувати газетою формату «СУ».

10. ЦУ ОДВУ все буде допомагати добрим цілям і потягненням кожного з наших друзів якщо вони будуть дійсно працювати для великої справи, а не для самопоборювання. ЦУ помагала в минулім: буде помагати й у майбутньому, однак як вона може толерувати неправдиві закиди й напади під намовою вічно незадоволених людей, з якими не знати на яку ногу стати? Більше самопошани й пошани інших! Я вірю, що всі справи наладнаються, і я прошу всіх людей, наших друзів доброї волі, щоби доклали всіх старань, щоби скінчити з тими вічними кризами. Покажім, що ми вміємо й можемо не тільки дати раду з такими малими справами, але навіть з будуванням Держави, бо інакше хто нам повірить, як ми самі в малих справах не можемо собі дати ради через вічні свари й нарікання на інших?! Я вірю, що наша віра в ВАС: перед тим як ВИ до нас приїхали, була варта того, щоби втриматись на своїх позиціях, а з Вашим приїздом, з Вашим досвідом і Вашою допомогою, ми щось більшого зможемо зробити. Отже, до праці, радьте мудро й практично. Прошу взяти під увагу мої щирі суґестії й не гніватися за щирість для добра спільної справи.

Вітаю Вас і бажаю Вам успіху.

З правдивою пошаною,

Ол. Неприцький-Грановський».

Зїзди ОДВУ раз рішили перестати видавати журнал, а натомість видавати газету «Новий час»; то знов доручили д-р Д. Квітковському вести переговори з видавництвом газети «Новий Шлях», яка мала би стати також органом ОДВУ і мати окрему сторінку чи дві — Листок ОДВУ і БО. Ось, що писав про це д-р Д. Квітковський у своєму листі з 10 січня 1971 р.

«ДО ЦУ ОДВУ

Вельмишановні Друзі!

Всі мої заходи відкрити «Листок ОДВУ і БО» в «Новому шляху»: про що я повідомляв Вас моїм листом від 6 грудня 1970 р. — увінчалися повним неуспіхом.

Я діставав багато добрих листових порад, навіть ґратуляцій і побажань успіхів, але ніякої допомоги й співпраці. Дістав до речі, добрі статті від друга М. Михалевича й одну від друга М. Панасюка, але всі вони мають загальний характер і можуть — ба навіть повинні — бути надруковані в «НШ» чи навіть в «Українському слові» без претенсійного зазначення, що є вони матеріялом, призначеним до «Листка ОДВУ і БО».

Така байдужість друзів тим дивніша, що я готовий був особисто перебрати редаґування того листка й прохав тільки сирого матеріялу. Чейже не будемо відкривати «Листок ОДВУ й БО» в «НШ» і писати там про русифікацію України чи про патріярхат...

Тому я пропоную ще одну й останню розв'язку, яку, до речі, суґерують

і друзі М. Михалевич і Ю. Пундик:

1. Дати заяву до «НШ», текст якої тут залучую, в якій дається до відома всьому членству ОДВУ й БО що часопис «Новий шлях» стає одночасно й органом ОДВУ і БО.

2. Вислати негайно до всіх клітин обіжники ОДВУ: УЗХ, МУН, Зарево з повідомленням, що від такого часу (скажімо, від 1 січня за старим стилем), тижневик «Новий шлях» з Вінніпеґу-Торонто в Канаді стає органом також ОДВУ й БО, тому закликаємо членство:

а) Всі матеріяли з життя своїх відділів висилати негайно на адресу Д.К. в Детройті до поміщення їх в «НШ» під рубрикою «З життя ОДВУ й БО». До цього всі відділи мусять мати свого пресового референта, відповідального за дописи свого відділу. Де немає відділів, дати таке доручення делеґатурам або навіть нашим членам чи симпатикам. Ідеться про те, щоб поширити якнайдальше і найширше сітку дописувачів. Всі вони мусять бути в постійному контакті з пресовим референтом ЦУ ОДВУ і хвилево головним редактором «З життя ОДВУ й БО».

б) Всі відділи й делеґатури ОДВУ й БО, все членство й навіть близькі симпатики включаються в акцію збірки передплати на «Новий шлях», бо газета тільки тоді виконає своє завдання для нас, коли матиме якнайбільше число передплатників і читачів на нашому терені. До цього при відділах, делеґатурах і серед поодиноких членів (якщо в якійсь місцевості немає відділів чи делеґатур), творяться свого роду «адміністрації «НШ» з вищезгаданими завданнями. Щоб мати образ поширення «НШ» і тим самим впливу наших думок та ідей: і в додатку, щоб мати облік нашого фінансового вкладу в «НШ», — треба покликати до життя центральну адміністрацію «НШ» на ЗСА, (якщо не маєте хвилево нікого на меті, я пропоную інж. Я. Вариводу зайнятися цією справою: але ЦУ повинна би звернутися до нього окремим листом).

3. В акцію зробити «НШ» і нашим органом мусимо включитися всі, в першу чергу ЦУ ОДВУ.

4. Сторінка чи листок «З життя ОДВУ й БО» буде появлятися неперіодично, в міру напливу матеріялу (в тому числі й обіжників ОДВУ й БО). В міжчасі будемо містити якнайбільше статтей з тематикою УНРуху (в тому роля й завдання ОДВУ й БО); далі містити статті на найрізнороднішї теми, особливо такі, що відносились би до життя й дій українців у ЗСА — і наше ставлення до цього. Статті, які походять з нашого терену діяння, можуть бути підписані справжнім ім'ям або й псевдонімом, але ці статті обов'язково мусять бути написані в ЗСА: бо це вказуватиме на наш вклад у «НШ».

Прошу негайно розглянути цю справу, дати мені офіційне рішення ЦУ ОДВУ щодо неї і, якщо рішення буде позитивне, включитися в працю за скоре й добре виконання цього завдання. Включитися в працю мусимо всі, всі: без різниць функцій та інших завдань. Інакше — не починаймо нічого!

Слава Україні!

Щиро Ваш
Д-р Денис Квітковський,
Прес. Референт ОДВУ

Як виглядала справа «Самостійної України» в 1955 р., хай посвідчить звернення Видавничої Спілки в Чікаґо до уділовців з 30 січня 1955. Ось текст того звернення.

До ЦУ ОДВУ, УЗХ, МУН
Відділів ОДВУ, УЗХ, МУН
Членів-уділовців Вид. Спілки «Самостійна Україна»

В 1954 р. Видавнича Спілка «Самостійна Україна» замкнула свої рахунки зі значними стратами. На витрати, зв'язані з друком і експедицією журналу «Самостійна Україна», якого в 1954 р. вийшло 8 чисел: було видано 1580 дол., а на їх покриття вплинуло з передплат (від 136 передплатників) — 408 дол. та пожерть на пресовий фонд 252.80 дол. — себто, загально 660.80 дол. Недобір покрили приходи з дру-

карні, з виконуваної там безплатно кількома членами праці: як рівнож пожертви поодиноких членів.

На 1955 рік досі вплинуло 5 передплат.

Щоби журнал міг дальше виходити, треба або роздобути для нього належні фонди, або мати згоду тих кількох членів Видавничої Спілки в біжучому році й на дальше виконувати безплатно всі друкарські праці, що їх поява журналу вимагає. При такому зацікавленні широкого загалу наших членів і прихильників, як це виходить з числа передплатників, згадані члени не можуть нести на своїх плечах усю відповідальність, включно з фінансуванням, за вихід журналу. Постає тому потреба звернутись до вище заадресованих установ і всіх членів Видавничої Спілки з закликом і на їх плечі покласти відповідальність за дальшу появу чи евентуальну ліквідацію журналу.

Справа журналу, існування Видавничої Спілки та її власної друкарні — це справа не кількох одиниць, але всього націоналістичного активу в ЗСА. За неї в рівній мірі відповідальними є д-р Т. Лапичак: М. Панасюк, А. Іванів, а також і Центральні Управи ОДВУ, УЗХ, МУН та всього націоналістичного активу й загалу. Тому то оправданим є становище д-ра Т. Лапичака, який з кількома одиницями дотепер ніс на своїх плечах увесь тягар видавання журналу включно з його редагуванням, друкуванням і фінансуванням: він уважає, що в дальшу появу журналу мусить дати свій вклад увесь націоналістичний актив. Як довго цей актив не викаже на ділах своєї участи і відповідальности у видаванні журналу, так довго він відтягає свою участь і припиняє свою дальшу працю над видаванням журналу.

Своє становище д-р Т. Лапичак опирає на таких аргументах:

1. Журнал «Самостійна Україна» мав у 1954 р. 136 передплатників. Якщо брати за правду звітування ЦУ ОДВУ на останньому З'їзді ОДВУ, що ОДВУ має понад 1.000 членів, то виходить, що тільки один на дев'ять членів ОДВУ був передплатником журналу «Самостійна Україна».

2. Прихід з передплат на журнал «Самостійна Україна» в 1954 р. виносив 408 дол. та з дотацій і пожертв на пресовий фонд — 252.80 дол. В 1954 р. вийшло 8 чисел журналу, експедиція якого коштувала понад $300. Папір і фарбу доводилось купувати за гроші, зароблені в друкарні, а склад: друк, переплет і інші друкарські праці виконано дармовою жертвенною працею кількох одиниць. Коли взяти за основу коштів друку журналу ціну, яку раніше плачено за друк в чужих друкарнях, себто 250 дол. за число, то в 1954 р. за друк 8 чисел журналу треба було б заплатити 2,000 дол. З того виходить, що загал членства у формі передплати й пожертв вніс тільки одну четвертину того: що покрили своєю працею й датками кілька осіб. Іншими словами — дві-три особи зробили для журналу в три рази більше, як 1,000 членів ОДВУ, 150 членів Видавничої Спілки, Центральні Управи ОДВУ, УЗХ: МУН, усі відділи ОДВУ, УЗХ та МУН, разом узяті. Таке становище є явним порушенням усяких принципів та здорових основ суспільної праці, яке назовні створює враження існування сильної й впливової організації та середовища. На ділі націоналістичне середовище, яке протягом 1954 р. спромоглось на терені ЗСА на 136 передплатників свого, єдиного на цілий світ журналу: видало собі відповідне свідоцтво, якого не направить навіть надмірна праця одиниць.

3. Видавнича Спілка: спираючись на потреби націоналістичного середовища, виразником якого на терені ЗСА є ОДВУ, УЗХ і МУН, та спираючись на запевнення допомоги з їх боку, купила в 1953 р. на власність друкарню вартости 2,200 дол., а в 1954 р. докупила автоматичну друкарську машину вартости 1,950 дол., себто закупила друкарського устаткування загальної вартости 4,150 дол. На покриття видатків закупу друкарні ОДВУ, УЗХ, МУН та члени Видавничої Спілки в акції збір-

ки в 1953 р. склали 880 дол.; решту покрили своїми грішми д-р Т. Лапичак (3,439 дол.) та А. Іванів (100 дол.).

4. За останній рік редаґування (а таке саме було й за попередніх років) журналу «Самостійна Україна» ані ОДВУ: ані УЗХ. ані МУН не давали ніяких редакційних матеріялів для журналу: полишивши редакційну відповідальність виключно на плечах д-ра Т. Лапичака. Не зважаючи на його звернення до націоналістичного активу в ЗСА. до ЦУ ОДВУ, до поодиноких відповідальних осіб націоналістичного середовища, а навіть до провідних націоналістів в Европі, щоби вони зобов'язались допомагати журналові та зробили його більше цікавим, корисним і почитним — відповіддю була мовчанка. В такій ситуації д-р Т. Лапичак зовсім оправдано заявив, що на терені ЗСА немає установи, ані організації: ані середовища заінтересованих у видаванні журналу «Самостійна Україна», а сам він особисто такого ані не потребує, ані не є в силі дальше видавати.

Спираючись на вищенаведені факти, д-р Т. Лапичак поставив такі вимоги:

1. Спільними зусиллями ЦУ ОДВУ, УЗХ: МУН: та їх відділів та загалу членства тих організацій і членства Видавничої Спілки журнал здобуде щонайменше 500 постійних передплатників.

2. Згадані ЦУ доможуться, щоб принаймні їх члени, як провідні особи націоналістичного середовища, стали передплатниками журналу «Самостійна Україна».

3. ОДВУ. УЗХ і МУН будуть давати свої статті й матеріяли до журналу, щоби зробити його журналом цілого націоналістичного руху, виразником думок, ідей і задумів згаданих організацій.

4. Націоналістичне середовище в ЗСА переведе негайно грошеву збірку на сплату боргу за купівлю друкарні й сплатить його найдалі до 2 місяців. В час: коли інші середовища в ЗСА переводять збірки на видання однієї книжки на суму десятків тисяч долярів або купівлю Дому Визвольного Руху на суму сотень тисяч долярів, вимога, щоби ми здобулись збірним зусиллям на закуп власної друкарні вартости 4,000 дол., не є неможливою. Таку акцію започатковано на останніх загальних зборах Спілки: й декілька членів задеклярували поважні суми.

Поставлені вимоги є ультимативні. Якщо їх не буде виконано в відповідному часі, журнал «Самостійна Україна» перестане виходити: друкарню прийдеться продати: й ціла Видавнича Спілка стратить сенс свого дальшого існовання.

Як це відіб'ється на позиціях націоналістичного середовища в ЗСА, зайво говорити. Щоби не допустити до такого стану й розв'язки положення, управа Видавничої Спілки розглянувши на своєму засіданні вимоги д-ра Т. Лапичака, знайшла їх цілком оправданими й рішила:

1. Скликати на день 27 лютого надзвичайні збори для розгляду ситуації та винесення остаточного рішення про дальшу долю Видавничої Спілки, друкарні й журналу «Самостійна Україна».

2. Перед тим з'ясувати ЦУ відділам ОДВУ, УЗХ, МУН та членам справжнє фінансове положення Вид. Спілки та
3. Подати до виповнення анкету й тим способом довідатись про думку загалу та про його готовість нести дальшу відповідальність за Видавничу Спілку.

З огляду на те, що на призначені на 27 лютого Загальні Збори не всі члени Спілки можуть особисто прибути та не всі установи можуть вислати своїх делегатів: Управа Вид. Спілки звертається до них з проханням дати письмову відповідь на залучену тут анкету. Відповідь на поставлені в анкеті питання є рівночасно голосуванням за дальше існування або за ліквідацію Видавничої Спілки. Тому ми сподіваємося, що всі адресати, які одержать оце звернення й анкету, негайно на них відповідять.

Брак відповіді на анкету до дня 20-го лютого вважатимемо голосом за ліквідацію журналу, друкарні й цілого

Видавництва «Самостійна Україна».

Управа Вид. Спілки «СУ».

Журнал мандрував з Вінніпеґу до Сен Полю, Нью-Йорку й Торонта. Головою Видавничої Спілки був Степан Коцюба, який був фінансовим батьком журналу. Він покривав недобори, а щоби вони для нього були менші, він був кольпортером, вірителем, збірщиком, уряджував пікніки і т. п. Він був тоді головним радним УНПомочі і з нагоди різних поїздок бував у Чікаґо, де разом з д-ром Т. Лапичаком, редактором і адміністратором, раду радили. У тій Одіссеї «СУ» — були помічними люди на місцях — як друг В. Різник в Нью-Йорку та М. Селешко в Торонті.

В 1953 році ЦУправа ОДВУ сплатила д-рові Лапичакові позичку 3,000 дол., які він позичив на купівлю друкарні, що коштувала 2,2500 дол. Рент для друкарні коштував 80 дол., друк і набір 55 дол., плюс папір, олово, адміністрація, пошта. Не було чим платити кореспондентам, журнал зробився нецікавим. Відділи ОДВУ не помагали, ба навіть дорікали, що журнал американізується. Один передплатник, м. ін. писав: «Самостійна Україна» не сміє стати американською, бо її колись треба буде перекинути до Києва або Львова. «Новий шлях» затратив свій вигляд і став канадійським». Цей пан радив усім отрястися й чистим серцем служити ОУН і Україні. Інший радив за всяку ціну втримати «СУ» й залучив одного доляра! Один кольпортер писав, що не збирає передплат, бо не знає, чи журнал буде дальше виходити. Так говорять архіви адміністрації.

Чому такий стан заіснував у Видавничій Спілці? Звернення Спілки з дня 30 січня 1955, текст якого ми подали вище, дасть хоч частинну відповідь на цей запит.

Архіви адміністрації дальше говорять, що передплатники домагались журналу, гроші давно вислали, домагались кращого змісту, звітів відділів ОДВУ й БО. Як це все було робити й оплатити?

Ґрунтовним недоліком т. зв. першої Видавничої Спілки «Самостійної України» був брак візії майбутнього. Десять долярові уділи Спілки зужито на папір, пошту і т. п. Нові уділи не так скоро прибували, щоби оплатити кошти Видавництва. Адміністрація при Одіссеї журналу по Америці й Канаді не могла справно діяти. Брак віри, що «Наша сила в нас самих», брак плянів, чи має бути журнал чи газета' чи лише сторінка в «Новому шляху»... Ті справи вирішила нова корпорація під назвою «Українська Видавнича і Друкарська Спілка», заінкорпорована в стейті Ілліной у 1957 році. Спілка, основана на 100-долярових уділах закладового капіталу, придбала власний дім, перевезла до того дому друкарню й книгарню, що досі були в наймах у двох різних місцях, і почала будувати фінансову базу Видавництва. Труднощі були величезні. Не так тії вороженьки, як свої люди кричали: «А де ж наші 10-долярові уділи: Це приватне підприємство! ЦУ ОДВУ не має там ні слова, ні контролю». Треба було пояснювати, що 10-долярові уділи «проїла» перша спілка, бо звідки мала брати гроші на видання? ЦУправа може бути кожної хвилі контролюючим чинником Спілки, але мусить закупити більше уділів. Спілка не може зразу втримати «СУ», мусить перше обрости пір'ям. Не можна від курчатка жадати, щоби воно зразу несло яйця!

Президентом корпорації від початку до тепер є Степан Куропась, який завжди дбав про те, щоби Спілка була в руках ОДВУ, — навіть тоді, як вона не мала більшости уділів. Щоби ЦУправі ОДВУ дати 51% уділів, він як і другі друзі віддали частину своїх уділів ЦУ,

Спілка зростала фінансово, купила другий і третій дім, щоби чиншем добути більше обігового капіталу для друкарні й книгарні. Сьогодні Спілка має лише один дім — два інші продала. «Самостійна Україна» одержала базу, однак була в клопотах фінансових. Хоч ЦУ ОДВУ писала, що вжи-

ве всіх заходів для помочі «СУ», нічого з того не виходило. Але народ побачив, бо прозрів! «СУ» виходить безперебійно, хоч має багато післяплатників, друкується тиражем 1,000 примірників і більше. Вона задовольняє українські осередки Південної Америки, Австралії й Европи. Її підсовєтська Україна.

Останньо вона стала речником Українського Націоналістичного Руху і як така заслуговує на підтримку тих, кому служить і за кого говорить. Вона витримала пробу часу й зберегла своє обличчя: не замериканізувалася, бо не пише на американські теми, але є вдячна Америці, бо немає «білих плям», нема цензури.

«Самостійна Україна» після всяких Одіссей і метаморфоз, дочекалась срібного ювілею. Чи доживе до золотого ювілею? За 25 літ різне може статися. Багато з нас відлетять сірим шнурком, але віримо, що наступні ґенерації гідно продовжуватимуть нашу працю.

А в міжчасі, як би там не було, тримаймося націоналістичного клича «Наша сила в нас самих» — ми самі є досить сильні, щоби втримати срібного Ювілята до золотого ювілею!

Д-р Денис Квітковський

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

(Жмут думок з приводу 25-річчя журналу)

Д-р Денис Квітковський

Двадцять п'ять років існування будь-якого журналу — це чималий шмат часу. Це одна ціла ґенерація. А особливо ця ґенерація важлива тим, що вона пережила — і ще дальше переживає — одну з найбільших революцій в історії людства. За цей час змінилася майже доосновно політична карта світу, кинено в багно й потолочено багатьма культурні надбання століть, переведено ґрунтовну переоцінку дотеперішніх суспільно-моральних вартостей тощо. І як кожна революційна доба, так і ця доба останніх 25 років є добою величезних протиріч. В цей самий час, коли — з одного боку, для одних "Бог умер", з другого боку, для інших людина досягнула майже вершин технології, позитивних наук — і ступила своєю ногою на Місяць — з Богом.

Бо, якщо, з одного боку, деякі Бога засудили або проголосили його "мертвим", то, з другого боку, інші Бога "знайшли" й на Місяці. Советські астронавти " не бачили" Бога під час своїх позаземних летів, — але "бачили" Його , і з Ним та в Його імені ступили на Місяць американські астронавти.. І знов таке протиріччя: американські астронавти "бачили" Бога на Місяці, але "не бачили" Його советські астронавти (і може тому Бог не дозволив їм ще "визволити" Місяць) в той самий час, большевицька Москва проголосила Леніна якщо не богом, то

пророком нової "комуністичної релігії", а американська вулиця "вбила" всякого Бога. . . .

Очевидно, що тут під поняттям "Бог" розуміємо всю ту, особливо християнську, культуру, всі ті моральні, етичні культурні вартості, якими жили дотепер дві тисячі років цілі ґенерації наших попередників.

***

За цих останніх двадцять п'ять років, як уже згадувано, змінилася докорінно політична карта світу. І то знову — не за якимось здоровим, універсальним принципом, але силою нерозгаданих ще протиріч перестали існувати великі й малі колоніяльні імперії (Англія, Франція, Бельгія,, Голляндія тощо), а на їх місці, як гриби по дощі, здобули державну самостійність і свободу від чужого гнету й панування десятки поневолених донедавна племен і народів. Клясичним прикладом тут є Африка, бо якщо за революційними змінами в Азії можливо ще сяк-так слідкувати, то числа й назви серії самостійних держав у Африні не знають і найкращі експерти в цій ділянці.

І в той самий час, у час,коли визволилися племена й народи Азії та Африки, на частинах Европейського й Азійського континентів поширила своє панування єдина тепер у світі колоніяльна — большевицька Москва, під маскою "Союзу Совєтських Соціялістичних Республік". Це поширення й закріплення московської імперії на Евроазійських континентах звучить, як глум над всякою історією, над всякою логікою, над усяким суспільно-культурним глуздом. Бо в той час,коли визволяються й творять власні держави африканські племена, які до цього часу не мали не тільки сяк-так окресленої своєї території, але не мали навіть і назви, то в Европі, в цій колисці світової культури й цивілізації, Москва поширила — і далі поширює — своє колоніяльне панування над одними з найпередовіших державних народів світу. В колоніяльній орбіті Москви не тільки й далі залишилися "суверенні совєтські республіки", на чолі з Україною; Москва поширила й закріпила своє колоніяльне панування над балтійськими державами, проголосивши їх "визволення" й створення з них таких же "суверенних республік", як і Україна; Москва "визволила" й поневолила Польщу, Угорщину, Чехо-Словачину, Румунію, Болгарію: Москва поділила Німеччину на дві Німеччини, поневоливши східну Німеччину: Москва розпарцелювала надвоє саме містоБерлін, "визволивши" східню половину міста й відгородивши її китайським муром, або "залізною заслоною", від решти світу (і то, знов як на глум, у той час, коли покійний президент Америки, Джон Ф. Кенеді, виголошував свою промову в Берліні про свободу для всіх, особливо для німців, мовляв, "Іх бін айн Берлінер") Москва стоїть сьогодні перед брамами Албанії, Югославії, Греції, Туреччини; Москва стала вже сильною стопою на Близькому й Середньому Сході; Москва назве Середземне море "совєтським морем", а Індійський океан сферою її виключних впливів. . .

Це тільки короткий реєстр повоєнних завоювань Москви та її колоніяльної політики. І знов, як на глум, все це робиться ніби в ім'я свободи й демократії, в ім'я прав людини, в ім'я права націй на самовизначення й добровільний вибір свого політичного й соціяльного ладу. Величезний і безоглядний пропагандивний апарат Москви зумів "переконати" частину світу, що Мосва "визволяє", а Америка "поневолює", що Москва — "демократична", а ЗСА — "імперіялістична" держава. Допомагає Москві в цій її міжнародній брехні сама Америка своєю політикою "відпруження" чи, як її називають політики детанту — кладучи чомусь уявні торговельні вартості вище чисто людських, гуманних вартостей. Але не нам виносити тут вирок. Це зроблять за нас майбутні історики. Стверджуємо тільки, що сьогодні колоніяльна Москва є в наступі, а єдина потуга в світі, яка має силу протиставитися їй — ЗСА є в відступі.

Але й майбутні історики будуть змушені ствердити, що все це стається в добі Хартії Об'єднаних Націй та Універсальної Деклярації Прав Людини, під якими є і підпис Москви . . . **Проголошується універсальні деклярації** про права людини й народів на свободу, і в той самий час **практикується** на величезних просторах земної кулі **культ брехні й брутальної сили . . .**

***

Але, на щастя, історію ніколи не творила — й не творитимуть і в майбутньому великі потуги. Історія людства творилася й далі творитиметься силами, які не мають до розпорадження фізичних засобів. Історія твориться чимсь, що не має конкретної назви,не має фізичного існування й родиться в душі й у серці, в умі свідомості однієї людини чи більше людей та діє як найсильніша вибухова енергія, яка нищить усе, що стоїть на заваді її приходові й ставить на місце старого - нове. Це сила людського духа, яка діє в усіх сферах нашого земного життя. Вона вирішує розвиток людства й хід історії — а не матеріяльні сили імперій.

І, на щастя, на наших очах ці невидимі сили почали діяти в нутрі останньої колоніяльної імперії в світі — в большевицькій Москві. Розвиваються й потужніють вони там рівночасно з матеріяльною потугою імперії та її географічною експансією. Нерівна але рішуча боротьба в нутрі московської імперії чимраз зростає. Це боротьба, яка не знає границь, не числиться з жертвами, бо керують нею нові сили, яких ані заарештувати, ані заслати. Люди йдуть до тюрем, на заслання, але їх ідеї залишаються й діють.

Діють ці невидимі сили в нутрі московської імперії в різних напрямках і з різною метою. Одні сили, наприклад, постали й діють там в ім'я свободи думки й совісти, намагаючися затримати велич московської імперії; другі борються не тільки за свободу думки й совісти, але й за свободу та право всіх "російських народів" на власне державне життя, і тим самим, вони є за повне розчленування совєтської тюрми народів. Свобода неподільна, а право на власне, ні від кого незалежне національне існування кожного народу є конкретним виявом неподільности свободи.

Але без огляду на те, як і з якою метою діють ці відосередні сили в нутрі московської червоної імперії, всі вони, так чи інакше, підкопують і захитують її могутність і зовнішню колоніяльну експансію, але ставлять під знак запитання саме дальше існування цього міжнародного злочинця.

Нова московська еміґрація т. зв. дисидентів, на чолі з Александром Солженіциним, бореться за свободу думки й совісти в СССР, але не має вона, або має, але не хоче виявити своєї програми щодо дальшого існування московської імперії в її дотеперішній формі, особливо в ділянці відосередних, самостійницьких змагань поневолених Москвою народів. Ця нова московська еміграція, мабуть, нерадо пішла б на політику визволення всіх поневолених Москвою народів, розчленування т. зв.СССР, хоч у **принципі** вона за свободу для всіх. Ця нова московська еміґрація , хоч у **принципі** годиться на політику визволення й усамостійнення України й інших поневолених Москвою народів,усеж таки **практично** вона — як і червона Москва — **не гадає, що** Україна й інші народи схочуть скористати з цього права й відлучитися від Росії. . . Тому, говорячи з московськими дисидентами, — а говорити з ними нам треба! — ми мусимо завжди мати на увазі нашу основну національну мету — повну державну суверенність України, з одного боку, та вміти відрізняти **загальні принципи** (на які, до речі був такий щедрий Ленін) від **практичної** політичної думки й дії наших дискутантів.

Але які пляни й програми не мали б московські дисиденти, це наші союзники в ділянці боротьби за припинення терору — морального й фізичного — в московській большевицькій імперії. Свобода думки й слова в цій негуманній імперії відкрила б для нас кращі перспективи в боротьбі за національну й індивідуальну свободу.

Та найбільшу вагу мусимо класти на наші власні сили — тут і там. Потішаючим явищем треба вважати рух спротиву в Україні, бо вказує він на те, що українська нація не згоджується з своїм поневоленням, чи ліпше — що вона розкрила облудну гру Москви в ділянці "суверенности" т. зв. УРСР та в ділянці "братерства" чи "співдружности всіх народів СССР". Нова ґенерація в Україні оголосила війну московській імперії; вона проголосила своє право на особисту свободу й гідно стала в обороні цих своїх прав і свобід, без огляду на жертви. Ми не знаємо розмірів цього руху спротиву в Україні, або краще — боротьби за повну політичну, культурну й економічну суверенність української нації на її прадідівській землі, але без огляду на розміри, в Україні відновлено й поставлено рубом домагання української нації на самостійне державне життя. Бо без огляду на те, що знаємо про цей рух і без огляду на те, як він конкретно виявляє себе там, не має сумніву в тому, що український Давид оголосив московському Ґоліятові чи не вирішальний бій за бути чи не бути. І в цьому є повна суть спротиву, або ліпше — боротьби **за право на свободу** й за **саму свободу** — індувідуальну й національну — України. Тому й наші очі та наші діла мусять бути звернені на Україну.

***

І в цій ділянці — в ділянці "очима до України" — ми часто маємо недоліки. Бо якщо можна вважати задовільною нашу дію в **обороні** переслідуваних в Україні українських дисидентів у **суспільно-громадській ділянці**, то цілком є вона в **політичній площині.** Ми вважаємо тут самостійниками. державниками тощо — і такими ще є! —, але чи діємо ми, чи поводимося ми, як годиться діяти й поводитися державникам? Ні. Ми писали на сторінках нашого журналу про потребу **об'єднання, або хоч координації, всіх наших політичних сил в одному політичному осередку,** й ми уважали — і далі уважаємо ! — що таким осередком може й повинен бути ДЦ УНР, з його Національною Радою як українським передпарляментом, де всі ми можемо засідати й спільно радити, як найкраще допомогти Україні в її змаганнях за визволення й свободу. Ми дали свій великий вклад у створення 1948 р. Української Національної Ради та в переорганізування ДЦ УНР. ДЦ УНР і Національна Рада існують і сьогодні, але більше на папері, як у дійсності. І це не добре. Не добре, бо замість об'єднувати й скріплювати наші політичні сили, ми розбиваємо й ділимо їх та замість сконцентрованого наступу на нашого ворога, ми воюємо між собою й тільки малими загонами наступаємо на нього. Тому наш наступ такий слабий і невидний.

Ми, наприклад, кількакратно писали на сторінках «Самостійної України» про потребу **единого українського фронту в Женеві**, де вирішується, мабуть на довгі роки, доля Європи, в тому числі й України, але не найшли найменшого відгуку. Зате два нібито союзники — ОУН-р і ДЦ УНР — **окремо,** і тим самим неефективно піднесли свій голос у Женеві. Для партійних і особистих амбіцій це добре. Але для України й української справи це нетільки не добре, але шкідливо й трагічно.

***

І терпимости і братолюбія нам треба один до одного. Ніхто з нас не має і не знає всієї правди — **української правди.** Але всі ми разом — знаємо й маємо її. І ніхто з нас поодинці, навіть найсильніші з нас, якщо такі є в дійсності, а не на папері, і в уяві — не має досить сили, щоб здвигнути й нести самому велетезний тягар — спершу боротьби, а пізніше й будови української держави. Це відноситься до нас тут, поза межами України, бо там в Україні, спільний ворог і спільна недоля об'єднала наш нарід. І якщо ми не навчимося тут братолюбства й единомислія, то понесемо в Україну? "Великих слів велику силу" говорячи пророчими словами будителя й творця модерної української нації, Тараса Шевченка. . .

То ж і шукаючи до нашого політичного об'єднання, або хоч до координації праці або до поділу праці й співпраці, ми мусимо мати завжди на увазі цей грунтовний постулят нашої визвольної боротьби. яка є рівночасно нашою внутрішньою політикою. Державні демократичні держави дозволяють собі навіть на люксус леґального існування комуністичних партій, хоч ці комуністичні партії є дуже часто, якщо не завжди, аґентурою Москви й навіть явно й славно проповідують повалення урядів держав, у яких і діють. Ми на такий люксус не можемо собі дозволити аж до часу, доки не закріпимо за українською нацією сильної, здорової української держави.

Але в той самий час не сміємо й гасло самостійництва доводити до абсурду. От, для прикладу, мене особисто преса середовища ОУН (р) називає "радянофілом" . . . З цього можна сміятись, але мабуть, можна й плакати. Плакати, бо цією брехнею "найбільша" політична організація поза межами України і в Україні (читаємо останньо в їх пресі) отроює серця й душі свого патріотичного, але часто, політично невиробленого членства. Плакати, бо таке трактування свого політичного **українського** опонента відбирає анм можливість договоритися до будь-якої спільної політичної дії.. Бо як же "самостійникам" говорити з "радянофілами"? . . .

На жаль, на цю вудку "радянофільства" пішов наш президент УНР, Микола Лівицький. Задля уявлюваного "радянофільства" він зробив чистку в ДЦ УНР і . . . лишився сам. Сам , бо ОУН (р) підписало спільне з ним "становище" **перед** СКВУ, але лишило його самого,з горсткую людей, **після** другого СКВУ. Ми з цього не радіємо.Навпаки, ми вважаємо, що це поразка президента УНР, за яку всі ми несемо незаслужену кару.

Але ми й далі віримо, що якесь наше **спільне домовлення** в політичній ділянці можливе й конечне. Розпочнімо братній діялог — краще з першу не на сторінках преси — і я певний, що дасть він корисні висліди, з однією передумовою: не виключаймо з участи в цьому ділозі ані однієї **української** людини. ані одної **української** партії, ані одного **українського** середовища, без огляду на їх величину, на їх чисельність і без огляду на їх **сьогоднішню** політичну плятформу. Так діють державники — бо хочемо будувати державу.

Спробуймо !

***

Ось кілька думок з приводу 25-річного існування "Самостійної України". Написав я тих кілька думок з двох причин: поперше, тому, що творили вони, — в такій чи іншій формі, з таким чи іншим наголосом — зміст "Самостійної України" від самого початку її існування, а по друге, для того, щоб підкреслити важливість і актуальність порушених справ і по сьогоднішній день.

Змінювалися редактори, змінювалися співробітники й дописувачі, мінялися ситуації, але лишилися незмінними **основні** положення нашої ідеології й нашої політики, особливо у внутрішній ділянці. Ми повинні б дещо пригадати про наше становище до ДЦ УНР, до нашої політики в нутрі цього державного центру, але не робимо цього з однієї основної причини: не класти історичних колод на шляху нашого внутрішнього домовлення, в яке ми віримо.

На цьому місці і з цієї нагоди згадуємо з подякою всіх тих, що своєю безкорисною працею і відданістю допомогли в будь-якій формі й у будь-якій мірі, в заснуванні журналу й у його існуванні аж по сьогоднішній день. "Самостійна Україна" вносила і вносить свій важливий вклад у розвиток політичної думки, у плекання наших культурних надбань і в їх дальший розвиток. Вона завжди була й тепер є тим **іншим українським голосом**, який висловлював не тільки основні політичні й ідеологічні засади Українського Націоналістичного Руху, але й своїм та своєю настановою знаходила шляхи і до тих наших патріотів, які не належать до будь-якої української партії, чи угруповання.

Будинок Українсько-Американської Видавничої Друкарської Спілки в Чікаго, в якому міститься Книгарня і Друкарня. Спілка видає журнал «Самостійна Україна» — головним власником спілки є Організація Державного Відродження України (ОДВУ) в З.Д.А.

Ліва сторона Крамниці

Права сторона Крамниці

Загальний вид Крамниці

Традиційні Українські писанки в Крамниці

Дирекція Українсько-Американської Видавничої Спілки в Чікаґо на 1975 рік.

Сидять від ліва: Степан Шумський, інж. Юрій Дачишин інж. Степан Куропась (президент), Юрій Буксар (заступник президента), д-р Іван Лесейко, Микола Лаба. Стоять від ліва: інж. Василь Нагірняк, Микола Яшко, Іван Петручок, Михайло Панасюк, Юліян Юринець.

В 60-РІЧЧЯ УСС

В. Сірський

ЛИЦАРІ «ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ»

Ми путь свою пройшли, як галаган,
Що з неба, од зорі, схилив орбіту.
У ніч, у млу, у біль, у дикий лан
Летіло непідковане копито.

□

Мине і молодість, як золотінь.
Лиш вічний труд ніколи не загине,
Коли кладе отак покірний син
Країні милій — серця тепле віно.

□

Невже відважні голови поснули?
Хиліть своє життя до дня, як мед!
Солдат на землю падає від кулі,
Його життя іще летить вперед!

«Чотири шаблі»

***

Цими крилатими словами Ю. Яновського можна визначити ввесь небуденний чин Українських Січових Стрільців, із перспективи 60-ліття їхнього збройного виступу, що ним після майже 300-літньої перерви відновлено традицію Українського Війська. На нашому історичному коні появилися вони, як блискавка, що своїм вогненним лезом спалила відразу всі навики історичного ярма. «Непідковане копито» стрілецької романтики, окрилене ідеєю української державности, летіло нестримно в атаку ворожих ночей, що ними закрито від пізніших нащадків славну традицію княжих дружинників і запорізького лицарства. Ввесь свій вік — спочатку бурхливу молодість, а згодом життєву мудрість і досвід, Українські Січові Стрільці принесли всеціло у віно своїй Батьківщині. А що найважливіше, вони своєю лицарською одержимістю заплідн́или все наростаючі когорти бійців за нашу волю.

«Солдат на землю падає від кулі, його життя іще летить вперед!». Яка цікава думка, як пророче визначує вона шлях стрілецької слави! Уже давно замовкли постріли на Маківці, Лисоні, під Львовом, Мотовилівкою, чи під Базаром, та нашу думку та уяву все ще тривожать посвята Софії Галечко, самопожертва Федіра Черника, відвага полковника Мельника й Дмитра Палієва та хоробрість сотень і тисяч тепер вже безіменних січових воїнів.

Українські Січові Стрільці, які пережили жорстоку війну, Чотирикутник Смерти, польські в'язниці та московські каземати, залишаться назавжди взірцем громадян і патріотів. І тому на могили стрільців, в наші часи, спішить українська молодь, щоб вигострит́ити свої юнацькі серця на майбутні бої. Що ж покликало комсомольця В'ячеслава Чорновола стати на оборону розритих стрілецьких могил на Янівському цвинтарі, як не захоплення й пошана до самопожертви та геройського чину Стрілецтва? Чи ж не до Львова спішив Василь Симоненко на молитву до «Українського Льва?»

Сивий Львове! Столице моєї мрії,
Епіцентре моїх радощів і надій,
Вибухає душа, я тебе розумію,
Але, Львове, хоч трішки мене
зрозумій.

Я до тебе прийшов із захопленням
сина,
Від степів ,де Славута леґенду снує.
Щоби серце твоє одчайдушне левине
Краплю сили вдихнуло у серце моє.

Серцем одчайдушним, левиним, обдарували столицю Галицької волості Українські Січові Стрільці пам'ятного Листопадового дня 1918 р., коли на вояцьких шоломах багріли кров'ю ґрона червоної калини, а на відважних штиках сходило сонце волі.

На саму згадку трьох літер УСС у вашій уяві маршують гордо вулицями Львова, пам'ятного дня 28 червня 1914 р., п'ять сотень Усусусів; з небувалим одушевленням і гордістю їх зустрічають тисячі-тисячі нашого гро-

мадянства, перед очима якого твориться українське чудо: відроджується леґенда збройної боротьби за власну державність.

Чи не під впливом цієї небувалої маніфестації постає у Львові 2 серпня 1914 р. Головна Українська Рада, яка наступного дня звертається до народу з пам'ятним маніфестом:

«Український Народе!

Тільки той нарід має права, що вміє їх здобути. Тільки той нарід має історію, що вміє її творити рішучими ділами... Нехай на руїнах царської імперії зійде сонце вільної України»!

Одночасно твориться також Союз Визволення України, політична репрезентація Східньої України, в декларації якої виразно говориться, що «національно - політичною плятформою Союзу є державна самостійність України».

Незабаром. вже 27-28. 9. 1914 р. відбулося бойове хрещення двох сотень УСС. Незважаючи на велику ворожу перевагу, сотня Дідушка боронить хоробро Ворецький просмик у Карпатах. Про цей бій літописець стрілецької слави С. Ріпецький пише:

«Вперше від бою під Полтавою пролилась на історичному бойовищі світу українська кров за Україну. Пролилась кров перших українських вояків новітньої історії України — не за кого іншого і не за що інше, а тільки і єдино за Україну.

І в цьому лежить історичне першенство Українського Січового Стрілецтва, що є його ознакою та особливістю. У перших боях УСС проти навали московської орди, в глибині карпатських гір, коло бойківських містечок Сянки й Нижні Верецькі, нав'язано перервану в 1709 році нитку української боротьби проти Московщини. В час, коли ім'я України було викреслене з пам'яті світу, із соток стрілецьких крісів залунало та понеслось далеко по широкому світі бойове слово в обороні України. А проголосили його українські Січові Стрільці. Відродилась лицарська традиція України. Свіжі могили Українських Січових Стрільців під Сянками й Верецькими, що на них поставлено хрести з прізвищами героїв та з новими гордими написами: «Впав за волю України», стали безсуперечним доказом нашого права на вільне незалежне життя, збагатили нашу націю найкращими цінностями та започаткували героїчний похід українського народу до волі, що триває по сьогоднішній день».

Незабаром прийшла кривава Маківка, символ перемоги стрілецької ідеї та одночасно іспит вояцької зрілости. Багато Усусусів відзначились у цих нерівних боях безсмертною хоробрістю, а між ними Олена Степанівна. Вона, разом із Софією Галечко, так, як колись жінка сотника Завиского при обороні Буші, вписала на побідних українських прапорах горде ім'я української жінки.

Неначе відгомін стрілецької побіди на Маківці, постає у Відні дня 5 травня 1915 р. Загальна Українська Рада, єдина репрезентація усіх українських земель, яка звертається до стрілецтва з привітом:

«У вас віджили давноминулі дні слави українського народу, через вас повернули часи визвольних воєн України. У вас віджив дух Хмельницьких, Мазепів. На сторожі долі українського народу Шевченко поставив огненне слово — з Шевченкового слова виросли ви, борці за волю й долю України, і на сторожі поставили своє тверде залізне діло».

Листопадовий зрив і збройну боротьбу за Галицьку волость уважається загально головним політичним і збройним чином УСС. В жорстокій світовій завірюсі зникали майже на очах цілі держави, армії, полки. Тільки Українські Січові Стрільці ставали сильніші духом по кожній битві та з оптимізмом ждали на історичний момент, коли сходитиме сонце волі. Непереможною, моральною силою УСС була свідомість, що вони являються ядром майбутньої української армії та що на них звернені очі цілого народу. Коли в 1918 р. затріщали основи Ав-

стро-Угорської монархії, і Українська Військова Організація з Центральним Комітетом у Львові підготовляли державний переворот, очі всіх звернулися на Українських Січових Стрільців. В той час у всіх частинах УСС кипіла таємна організаційна та політична праця. На таємних сходинах обговорено політичну ситуацію в Галичині, зважено перспективи майбутніх подій і визначено чітку самостійницьку мету. До Українського Генерального Військового Комісаріяту у Львові ввійшли від УСС в першій половині жовтня два нові члени: пор. д-р В. Старосольський і підхорунжий Д. Паліїв, які взяли на свої плечі левину частку підготовчої праці до збройного перевороту. УСС рішенням своїх старшин 24 жовтня у Чернівцях порвали остаточно зв'язки з Австрією, визнали себе військом незалежної України, створили власну команду та зголосились до розпорядку Українського Генерального Комісаріяту у Львові. Український політичний провід, хоч і визнав себе Українською Національною Радою, все ще не був психологічно підготованим до розриву з Австрією, вірячи в можливість перетворення її в федерацію національних держав. Розходження між політичною та військовою рішучістю УСС і політичним маневруванням нашого політичного проводу дуже цікаво схарактеризував М. Шлемкевич:

Тодішній ідеалізм, зосереджений в Українському Стрілецтві і орієнтований на українську державність, що вже існує на сході, хоче негайно рвати всі дотеперішні зв'язки і йти назустріч великому українському об'єднанню. Тодішній реалізм, репрезентований парляментарним представництвом у Відні, хоче ще зберігати історичні пов'язання і здійснити програму 1848 року, домагаючися створення українського коронного краю в австрійській федерації, що — здавалось — назрівала. Два протилежні становища! Та коли надійшли рішальні дні,.. установчі збори під проводом реалістів проголошують самостійність Української Західньої Республіки, а ідеалізм чином І листопада здійснює це проголошення. І з того часу плече в плече й рам'я до рам'я стають до праці, один — розбудовуючи апаратуру й державний порядок, другий — перейманочи почесний обов'язок лицарської оборони нової держави від ворогів. Тож день Першого Листопада це — одночасно день тріюмфу українського внутрішнього замирення, передумови успіху, це день підкорення окремих мислей і бажань одній спільній усім цілі.

Першого Листопада 1918 р., між годинами 2-4 вранці, на ратуші княжого Львова появилися українські прапори. В боях за Львів народжується геройська Українська Галицька Армія. Здійснюється стрілецька мрія, задля якої чотири роки тому пішли «на кривавий тан» галицькі добровольці: Українські Січові Стрільці стають зав'язком рідної армії з залізною військовою дисципліною.

В той час, коли в Галичині молода Галицька Армія кров'ю освячувала новонароджену державу, в Києві конала в корчах державна незалежність України. 14 листопада 1918 р. гетьман Павло Скоропадський, чи не завдяки рідній українській політичній опозиції, був змушений проголосити федерацію з Росією. Україна горіла гнівом і готувалася до повстання, на чолі якого стала Директорія Української Народної Республіки. Єдиною збройною силою, що мала розпочати повстання, був Окремий Загін Січових Стрільців.

Звідки ж над Дніпром появилися Січові Стрільці? З вибухом російської революції полонені Українські Січові Стрільці втікали з таборів і прямували в Україну, щоби взяти активну участь в організуванні рідної армії. Першим збройним виступом Січових Стрільців була оборона Києва від большевицьких повстанців у січні 1918 р. Зі свідомістю, що від їхнього збройного успіху залежить бути-чи-не бути Української Центральної Ради, як також і вислід переговорів у Берес-

ті про міжнародне визнання самостійности України, Січові Стрільці з честю виконали свій обов'язок. Українська Центральна Рада визнала Січових Стрільців ґвардією війська України; їх залишено в столиці для охорони уряду.

Готуючись до повстання проти гетьмана Скоропадського, Січовим Стрільцям довелось зробити історичне, надзвичайної ваги рішення. В цей час у Києві появляється галицька делеґація з д-ром Назаруком на чолі та просить гетьмана вислати Загін Січових Стрільців на галицький фронт. Але на засіданні Стрілецької Ради в Білій Церкві ухвалено: доля соборної України вирішиться над Дніпром, а не у Львові. Столицею української держави є Київ, а не Львів.

Рішення Стрілецької Ради з дня 13 листопада 1918 р. боронити державність у Києві проти федерації з Москвою, а не спішити в Галичину на оборону рідних порогів, вказує на найвищу самопожертву та державницьку зрілість Січових Стрільців. Можна дискутувати над цим кроком Січових Стрільців, можна називати його модерним валленродизмом, але не можна заперечити, що вони в цю вирішальну хвилину мали на думці тільки добро цілого народу, яке цінили вище своїх реґіональних інтересів. В анналах нашої збройної боротьби за самостійність записано тільки один подібний випадок, коли кошовий Кость Гордієнко, незважаючи на довголітню ворожнечу з гетьманом І. Мазепою, у вирішальну хвилину привів запорожців у гетьманський табір.

Зрештою, готуючись до протигетьманського виступу, Січ. Стрільці не мали ніяких виглядів на легку перемогу, як про це сказав Симон Петлюра: «Хіба ж можна думати, що чотирма гарматами й кількома сотнями людей ми розіб'ємо гетьмансько-німецькі полки? Я знаю, що всі йдемо на смерть? Але ми мусимо пожертвувати собою. Це має бути крик розпуки народу, котрого насильно жснуть в обійми ненависної Москви».

Перемога Січових Стрільців дня 18 листопада 1918 р. започаткувала нову сторінку української збройної боротьби за самостійність під проводом Отамана С. Петлюри. Не вернувся тільки живим із Мотовилівського бою галичанин Федь Черник, який у Білій Церкві так гаряче арґументував конечність оборони української державности над Дніпром.

Останній трагічний акт нашої збройної боротьби, під час Другого Зимового Походу в листопаді 1921 р., був також освячений гарячою стрілецькою кров'ю. Під командою полковника Січових Стрільців Р. Сушка колишнього чотаря Українських Січових Стрільців, брала участь в поході 2-га Збірна Бриґада, яка поклала криваві жертви в наступі на Коростень. Із крови 2-ої Збірної Бриґади та на крові 359-тьох виросла незабутня леґенда Базару.

Ні вік, ні безвиглядна мілітарно-політична ситуація в 1943 р. не могли здержати колишніх Усусусів у їх твердій постанові стати знову вояками дивізії «Галичина». Вони ж бо вірили в 1943 році, так само як і пам'ятного 1914 р., що волю кожного народу можна здобути тільки зброєю. Вони також зуміли переконати молодь Галичини, що так довго, доки не матимемо рідного війська, військового знання, прийдеться нам вчитися від ворога. І хоча Дивізія потерпіла великі втрати в бою під Бродами, то майже 6,000 її бійців перейшли в ряди УПА. Згідно з достовірними джерелами, вояки Дивізії принесли зі собою дуже потрібне для УПА військове знання, дисципліну, а головне — компетентних старшин. Можна сміло сказати, що без дивізійної крови не змогла би УПА вдержатися в нерівному бою аж до половини 1952 р. Історія УСС і тут себе вповні виправдала.

Заторкнути треба ще питання, чи історичний збройний чин УСС є виключною власністю Ганицької волості. Розуміється, що ні. Цей небуденний період нашого національного та мілітарного відродження постав спільним

зусиллям обидвох частин України. Культурні, політичні та кровні зв'язки обох частин України ніколи не переривались цілком. Галичина подарувала Запорізькому війську гетьмана П. Сагайдачного. За це бойові пісні та брязкіт зброї козацьких полків гетьмана Б. Хмельницького запліднили Галичину вічною жагою до свободи. Східня Україна, хоч і опинилася під тяжким московським ярмом, зуміла створити основні культурні та політичні ідеї для цілої нації. Щастя так хотіло, що Українські Січові Стрільці першими почали своєю кров'ю й багнетами переводити ці ідеї в життя.

З віддалі шістдесяти літ напрошується також думка порівняти історичне зусилля покоління Червоної Калини, із 1914 — 20-тих років, історичним зусиллям ґенерації Другої Світової війни. Що ж впадає відразу у вічі? Коли грянули пам'ятні листопадові події, в Галичині постав один політичний провід, який проголосив перед цілим світом самостійність Української Західньої Республіки. На захист цього історичного акту виступають відразу в бій тисячні стрілецькі когорти та своєю кров'ю надають йому вагу державного маєстату. Бож державні акти на самовизначення поневоленого народу, не писані кров'ю, лишаться тільки актами політичної спекуляції, але не історичним чином.

Невисоку історичну оцінку дістане від майбутнього українського літописця ґенерація Другої Світової війни, особливо частина її провідної верстви. Не було зустрінуто, на жаль, грізних історичних подій єдиним фронтом. Перші стріли наших бійців були спрямовані не в ворожі чола, але в груди своїх же братів. Ніхто не дав наказу виступити на оборону Акту 30 Червня, хоч уся галицька молодь була вповні готова на найбільшу жертву. Нашою нещасною батьківщиною мандрувала тоді всесильна Крамола, а над недолею Галицької волості плакали гірко виколені очі князя Василька.

І саме на тому невеселому історичному тлі недавніх подій виростають як леґендарні велетні Українські Січові Стрільці, на прапорах яких майоріли хрести, схрещені шаблі, а залізними рядами колисав дух січового побратимства.

Тож у величне 60-ліття Українських Січових Стрільців вітаємо вас, лицарських пробойовиків української державности могутнім окликом: Слава вам, сиві лицарі Червоної Калини! Вічна слава!

□

Ми — Ваші архипастирі, свідомі, що несемо перед Всевишнім, Його Святою Церквою Православною й Україною найбільшу відповідальність за майбутнє нашої нації, як і за те, чи всі ми сьогодні чесно й нелукаво служимо Богом нам визначеному найближчому ближньому — українському народові. Саме тому, з нагоди цьогорічного Великодня, вважаємо за свій вельми почесний обов'язок побажати, щоб всі ті з-посеред нас, хто дав обрати себе на провідні становища в нашому національному житті поза Батьківщиною, не марнували своїх сил на догоду самим собі й своїм уподобанням та стали нарешті прикладом чесного служіння громаді. Бо, нема де правди діти, ще й досі чимало з отих «обраних» своєю собідогою й не перебираючою у засобах партійно-груповою конкуренцією, таки спізнюють наш спільний похід до «ТРЕТЬОГО ДНЯ», спізнюють зокрема й тому, що необачно ігнорують зростаючу все одність у думках і прагненнях широкого українського загалу у всьому світі. Тому, дорогі й улюблені, молімо усердно Воскресшого для нашого спасіння, щоб Він-Всесильний зробив на чеснішими та натхнув до святого горіння й нелукавого служіння Богові й людині.

(З Великоднього Послання Собор Єпископів УАПЦ)

Роман Б. Припхан

СВЯТКУВАННЯ 60-РІЧЧЯ УСС І 30-РІЧЧЯ БРОДІВ У ЧІКАҐО

Із нагоди 60-річчя вимаршу УСС і 30 — річчя боїв під Бродами відбувся в Чікаґо в авдиторії св. Володимира і Ольги 26-го жовтня 1974 року ювілейний бенкет. До залі гарно прибраної китицями червоної калини та українськими взорами (робота пані С.Кавки) прибуло понад 350 осіб. Сцена прибрана емблемами УСС і Дивізії та відповідними написами. По боках прапори: національні та ріжних комбатанських організацій. Свято відкрив провідник програми (товстмайстер) п. Любо Цепинський. На військовий сигнал черговий старшина підпор. Роман Припхан вводить до залі комбатантів Вони стають по обох боках сцени в такім порядку: комбатанти Дивізії, перед ними учасники боїв під Бродами, а перед ними ветерани І-ої Світової Війни та УСС-и. На фронті сцени стоять українські старшини американських збройних сил. Під звуки барабанів учасники боїв під Бродами — майор д-р Олександер Фаріон та майор д-р Ераст Бурачинський вносять у залю вінок. виходять па сцену та передають його українцям - американським старшинам, що символічно має означати тяглість українських військових традицій. Всі стоять струнко. Грає сурма а майор Мирон Дахнівський та майор Юлян Куляс складають вінок на столик перед емблемою УСС і Дивізії. Над вінком починає блимати світло як ознака живучости й невмиручости українських військових ідей.. На тому салют закінчено, і комбатанти відходять до своїх столиків.

Офіційну частину відкрив коротким словом учасник боїв під Бродами підп. Роман Лазурко. По його слові відбулося удекурування пропам'ятними розетами УСС-ів та учасників боїв під Бродами. Із УСС-ів вийшли на сцену такі ветерани: Бородайко Корнел, Воробець Тома, Гаванський Роман' Гринчишин Тимотей, Дубицький Іван, Королюк Евген, Матійців Прокіп, Петруняк Михайло, Рибак Норберт, Турчин Теодор, Цурковський Михайло і Сенів Григорій. Удекорування виконали уча-

Спільна знимка УСС Станиці Чікаґо, стоять із ліва до права: Тома Воробець, Михайло Цурковський Іван Дубицький, Корнило Бородайко, Роман Гаванський, Евген Курилюк, Михайло Петруняк, Теодор Турчин.

сники боїв під Бродами — майор д-р Олександер Фарйон, майор д-р Ераст Бурачинський та підп. Роман Лазурко. Вдови по Українських Січових Стрільцях, що знаходились у залі, також були удекоровані пропам'ятними розетами: пані Стефанія Артимович, пані Катерина Баран, пані Марія Гнатюк, пані Анна Гринчишин, пані Стецюк, та пані Євгенія Бяла. Учасників боїв під Бродами удекоровували члени хору «Прометей» у національних строях: Ганнуся Фаріон, Оля Стадник і Стефа Ільчива. На сцену вийшли 22 ветерани з Чікаґо та 3 із Детройту. До них приєдналися 2 вдови: пані Наталія Харів та пані Оксана Бойкевич. По удекоруваннях виголосив доповідь учасник боїв під Бродами майор д-р Олександер Фаріон. У своїй доповіді він докладно насвітлив події під Бродами та вказав на ролю нашої Дивізії, в історичному ланцюгу нашої визвольної боротьби.

Мистецьку програму розпочало наше славне вокальне тріо при парафії св. Володимира і Ольги «Незабудьки» — Маруся Костелина, Олександра Савин та Віра Сурівка, а при фортепяні — панна Надія Савин, (мистецький керівник — пані М. Плешкевич.) Вони відспівали: "Як стрільці йшли з України" — слова й музика Р. Купчинського, обр. А. Гнатишина; "Заплакали карії очі" — повстанська пісня, музика й обр. О. Плешкевича та "Найкращі дівчата чорняві" — дивізійна пісня, слова Форися, музика Гуміновича. Останню дивізійну пісню тріо відспівало в ветеранських шапках. Присутні сприйняли їхній виступ із великим захопленням. Додатково тріо заспівало ще пісню "Три тополі" ,слова М. Глущенко, музика Е. Ханюк. Із деклямацією про Дивізію виступила медсестра пані Оля Ковальська, дружина пок. дивізійника капітана д-ра Романа Ковальського. Далі дивізійний хор, спеціяльно створений для цієї імпрези із колишніх дивізійників та їхніх синів, під управою проф. Романа Андрушка учасника бою під Бродами, відспівав пісні "Стрілецьким шляхом" — (стрілецька пісня, музика М. Гайворонського.) "Під шум лісів" (дивізійна пісня, музика Гордія, ар. Р. Андрушка), " За рідній край" (стрілецька пісня, музика М. Гайворонського) та "Марш Дивізії" (Слова Угрина Безгрішного, музика І. Музички). Хористів та їх дигента публіка нагородила рясними оплесками за їх виступ.

По мистецькій програмі зачавсь обід, що його поблагословив молитвою о. Олешко, капелян Дивізії. Під

Спільна знимка Членів Станиці Чікаґо присутніх на Бенкеті із старшинами українцями із Американських Збройних Сил.

час обіду провідник програми п. Любо Цепинський представив президіяльний стіл; М. Трешевський, містоголова Крайової Управи І-ої УД УНА в ЗСА та голова Станиці в Детройті, із дружиною; інж. Ю. Тис-Крохмалюк,голова Крайової Управи І-ої УД УНА в ЗСА, пор. повітряної фльоти Борис Антонович, майор Юліян Куляс, голова УККА в Чікаґо, майор Мирон Дахнівський із дружиною. капітан о. Панчук із Детройту, Протопресвітер о. Білецький, парох катедри св. Володимира, капелян Дивізії о. Олешко,(учасник боїв під Бродами,) о. Телявський із парафії св. Володимира і Ольги, о. Крилошанин М. Бутринський, парох собору св. Володимира і Ольги із сестрою, о. Кулик, настоятель парафії св. Андрія, із паніматкою, пор. фльоти Олесь Стрільчук із дружиною, полк. Константин Мандзенко, полк. Отрешко-Арський, голова Крайової Управи Союзу Укр. Ветеранів в ЗСА, пані О. Ковальська, медсестра І-ої УД УНА і жіноча реф. Станиці Чікаґо, п. Б. Кашуба, голова Станиці в Чікаґо та місто голова Крайової Управи в ЗСА, із дружиною та п. Л. Цепинський — провідник програми.

Також представлено представників організацій, що при вході на залю записалися на виступ і репрезентували 37 організацій і товариств. Прибуло 18 письмових привітів; з огляду на брак часу, відчитано тільки назви товариств та прізвища осіб, що їх підписали. Відчитано в цілості привіти від ген. П. Шандрука та ген. М. Крата. На бенкеті були присутні такі старшини амер. армій: о. Капітан Панчук із Детройту, Майор Мирон Дахнівський, майор Юліан Куляс, пор. повітряної фльоти Борис Антонович, пор. фльоти Олесь Стрільчук, син пор. Дивізії Степана Стрільчука.

Провідник бенкету п. Л. Цепинський привітав гостей із Детройту що приїхали до нас двома автами, на чолі із головою Станиці п. М. Трешневським. Короткі усні привіти виголосили інж. Юрій Тис-Крохмалюк, голова К. У. І-ої УД УНА в ЗСА, о. капітан Панчук із Детройту, полк. Константин Мандзенко, майор Мирон Дахнівський, о. Крилошанин Маріян Бутринський, полк. Отрешко-Арський (від К.У. СУВ. ЗСА).

На кінець п. Богдан Кашуба, голова Станиці І-ої УД УНА в Чікаґо і головний організатор цього свята, подякував всім виконавцям програми, шановним гостям і комбатантам за їх працю й участь у наших святкуваннях; особливу подяку він висловив п. Л. Цепинському за вміле переведення програми бенкету.

Бенкет закінчив молитвою о. Протопресвітер Ф . Білецький, парох катедри св. Володимира в Чікаґо.

* * *

Зенон Городиський

ОУН, ПОЛІТИЧНИЙ СЕКТОР І ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР УНР

(Із матеріялів VIII ВЗУН)

Сучасний період визвольної боротьби, що почався із закінченням Другої Світової війни, далеко не завершений — він тільки набирає глибшого змісту, починає в сучасних процесах в Україні мобілізувати ширші кола для оборони універсальних прав української людини й української нації на вільне державно-національне життя.

Правильною й далекозорою була оцінка повоєнними Великими Зборами Українських Націоналістів ситуації в Україні; адже ж вона ясно передбачала закономірність виникнення сучасних історичних процесів в Україні, процесів, у яких ОУН є не тільки свідком, але й активним учасником і, в історичному розвитку цих процесів — їх співтворцем.

В чіткому усвідомленні цього положення ми мусимо підкреслити. що тому й не змінилося головне завдання

ОУН та її участь і роля в сучасному розвитку визвольної боротьби.

Головне завдання ОУН це її роля й конкретна участь у підготові, разом із іншими політичними силами українського народу, національної революції, остаточною метою якої є повалення московсько-большевицької колоніяльної системи та відновлення УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ, народоправної держави українського народу, створеної Актами 22-гих Січнів 1918 й 1919 років.

Не змінилось історичне покликання ОУН — досягти об'єднання чи координації всіх складових частин націоналістичного руху, а в результаті цього стати передовою силою на фронті всіх національних сил в час національної революції і державного будівництва, як також в процесі закріплення суверенної держави українського народу.

Не змінилась також мета й бажання ОУН, як політичної сили в майбутній українській державі, коли ОУН змагатиметься за реалізацію своєї політичної програми. Це змагання за реалізацію політичної програми ОУН у народноправній державі проходитиме в вільній виміні ідейно-програмових позицій із іншими політичними силами, у висліді якої український народ вільними виборами покличе до державного керівництва ті політичні сили, які будуть в стані забезпечити всесторонній розвиток та добробут для всіх громадян Української Народної Республіки. Чи ОУН буде тією передовою силою у всіх процесах, що забезпечить вільне державне життя українському народові це залежатиме в великій мірі від ІДЕЙНО ПРОГРАМОВИХ ПОЗИЦІЙ ОУН, від кадрів ОУН,в Україні на різних етапах підготови національної революції, як рівнож в якійсьмірі від дії тих кадрів ОУН, яким доля й політичні обставини визначили виконати певні завдання на чужині.

Визначення теперішньої настанови й дій ОУН було зформульоване в постановах Третього Великого Збору в місяці серпні 1947 року, в рішеннях та підсумках **ідеологічної конференції,** що відбулася в липні 1948 року. Тут же важливо підкреслити, що ТРЕТІЙ ВЗУН та ІДЕОЛОГІЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ в своїх постановах та рішеннях, а зокрема в ідеологічно-програмових положеннях, взяла до уваги історичної ваги досвід кадрів ОУН, її Похідних Груп під час їх конфронтації з людьми та їх думками на центральних і осередніх землях України. Слід не забувати також, що героїчна постава Олени Теліги, праця Заступника Голови ПУН Ольжича та інших передових і рядових діячів ОУН в криваві роки Другої Світової війни залишили глибокі сліди в розвитку політично-національної думки в Україні. ТРЕТІЙ ВЗУН зробив не тільки підсумки перейденого, але й відважно провів критичну оцінку наших помилок; ця відкрита п о с т а в а — найвищого форуму націоналістичного руху не тільки скріпила ОУН, але й дала наснагу до дальшої праці майже на три десятки років. Ці постанови ОУН дали змогу провести не тільки велику відповідальну роботу на суспільно-громадському, політичному, краєвому й зовнішньому відтинках, але й знайти своє місце в сучасних процесах в Україні,правильно їх розуміти, а в зв'язку з тим визначити практичні обовязки ОУН в краю та її завдання на чужині. Нам необхідно їх пригадати й не забувати в оцінці чи визначенні наших позицій в практичній роботі.

Третій Великий Збір Українських Націоналістів ствердив:

1. що всяке намагання монополізації українського національного життя однією партією чи організацією є шкідливе, неприродне духовості українського народу й засуджене на невдачу.
2. що різнородність і різногранність думки — це явище нормальне й корисне, якщо воно не атомізує наше суспільство, а знаходить свою розвязку в солідарності дій як головній прикметі кожного зрілого народу.
3. що факт існування поруч націоналістичного руху ще цілого ряду

інших груп і організацій, які мають претенсії на певну ролю в українському житті є нормальний, але під умовою, що вони ясно окреслять свої світоглядові, програмові та політичні позиції, бо тільки за таких умов можлива організація загально-національного фронту.

4. що Національну Революцію слід розуміти як складний, глибокий процес і всенародний здвиг, у якому мусять взяти участь усі творчі. соціяльні та національно-політичні сили.
5. що тоталітарним намаганням знищити український народ духово. економічно, політично й біологічно українці мусять протиставити всенаціональний фронт.
6. шо українська еміґрація в вільному світі повинна знайти відповідне місце на цьому фронті та своїм досвідом, впливами та засобами й беспосередньою участю внести поважний вклад в справу визволення України й відбудови української держави.

В дусі цих постанов Третій ВЗУН видав ДЕКЛЯРАЦІЮ 30-го серпня 1947 року, в якій було виразно підкреслено, що **"гін до об'єднання всіх національних сил в лоні українського народу в краю й національної спільноти на чужині створює природні умови до КОНСОЛІДАЦІЇ, та створення 'ЄДИНОГО Й СПІЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ". "Деклярація Третього ВЗУН зазначила, "що не припадкова коньюнктурність, а потреба дальшої політично-революційної боротьби та концетрація всіх сил мусять бути вирішальними в дальших консолідацийних кроках.**

Доктрина єдности й координації політичних сил, ясно зформульована на Третьому ВЗУН в 1947 р., знайшла свої ідеологічні джерела в працях основоположників українського організованого націоналізму, а зокрема в глибоких мисленях д-ра Ю. Вассияна та його опублікованих і неопублікованих працях. Вона ця доктрина, сягає своїми джерелами в сиву давнину нашого державного життя та випливає з факту нашого геополітиного положення, яке ще славний гетьман МАЗЕПА порівнював до "чайки при битій дорозі" між Сходом і Заходом.

Позиції ОУН, з'ясовані Третім ВЗУН, були підтверджені останніми трьома Великими Зборами, і в їх дусі та реалізуючи їх ОУН і ПУН розгортали свою працю.

Оновним принципом, з якого виходить ОУН, є незаперечний факт, що ми знаходимося в процесі підготови остаточного зриву — Української Національної Революції, яка має завданням повернення суверенних прав українського народу на його прадідівській землі. Ця революція чи підготова до її останнього етапу, проходить у відмінних умовинах та проявляється в інших формах і методах, ніж це бувало на попередніх етапах, і в зовсім інших обставинах визвольної боротьби. В теперішній боротьбі, яка йде за елементарні права духового й фізичного, існування народу, беруть участь усі верстви українського народу, а тим самим боротьба ця має характер національного спротиву проти насильного окупанта.

В цій боротьбі український нарід, його явні й таємні політичні сили черпають наснагу в усіх своїх виявах:

у джерелах своєї національної, історичної та культурної відмінности від колоніяльного гнобителя,

у джерелах природного права кожного народу на самобутність і державну незалежність,

у світлих днях того давнього й новітнього самобутнього державного життя,

у революційно-визвольних діях останнього періоду,

у прикладах других народів, що борються тепер проти всяких форм колоніялізму та соціяльно-політичного гніту.

Метою цієї боротьби є вільне життя українського народу, що підтверджується в наші часи в писаних і неписаних документах про теперішній стан в Україні. Важливим фактором у цій

боротьбі є молоде покоління, що походить із різних суспільних верств. Ідейна плятформа та методи боротьби достосована до сучасних умов та можливостей. З приводу цієї ідейної плятформи та методів боротьби тут, на чужині, почали ширитися різні здогади підозри і навіть шкідливі"мудрування", які дуже часто притемнюють або викривлюють справжній образ і значення сучасних процесів в Україні.

ОУН як революційна формація вважає своїм головним завданням бути з народом в його боротьбі й мати вплив на ідейно-політичний хід цієї боротьби. Це завдання за даних умов дуже складне, але воно єдино-правильне, коли ОУН хоче бути в аванґарді сучасної боротьби українського народу. Цю ролю ОУН може завоювати, коли:

буде мати ясні світоглядово-ідеологічні й політично-програмові засади, на які український народ міг би довірливо орієнтуватися,

буде дійсно присутня в боротьбі на рідних землях, уживаючи засобів і методів, на які сучасна дійсність дозволяє,

буде активною в політично-дипломатичній акції на міжнародньому форумі,

буде добиватися прав українського народу,

досягне повної консолідації всіх самостійницьких сил в одному, спільному політичному центрі, в даних умовах ДЦ УНР — в екзилі.

Обов'язком VIII-го ВЗУН є переглянути ще раз ці завдання, дотеперішні осяги, перевести критику та ввести необхідні корективи, від яких у великій мірі залежатиме не тільки така чи інша роля ОУН, але й саме її існування як відповідальної координуючої сили так у краю, як і на чужині. Ясно, що велика обережність у змінах є річ необхідна. Розглянути бодай коротко сучасний стан на окремих відтинках, які ми тільки що згадали, необхідно:

1. Коли справа йде про ідейно-світоглядові й політично-програмові засади, то від останньої Ідеологічної Конференції минуло понад двадцять років, і хоч в основному підсумки згаданої Конференції ще й тепер свіжі й актуальні, проте їх необхідно звірити та сконфронтувати з сучасним станом у світі й в Україні. Великим недоліком людей, відповідальних за цей відтинок, є той факт, що позиції хочби повоєнних ВЗУН-ів не доведені належно до уваги членства та української громади. Часто трапляються випадки, коли друзі, зокрема молодої ґенерації, підносять справи, які вже давно й вдало вирішено і з'ясовано. А тому необхідно після відбуття VIII ВЗУН підготовити й перевести Ідеологічну Конференцію ОУН для ґрунтовної перевірки, оцінки й переоцінки теперішніх ідеологічно-світоглядових позицій ОУН.
2. В тісному пов'язані з нашими ідейно-світоглядовими позиціями стоїть наша конечна участь та присутність в Україні. Ясно, що присутність мусить бути визначена саме ясними ідеологічно-світоглядовими позиціями, бо це наймогутніша зброя проти сучасного окупанта. Друге питання — методи проникання цих світоглядово-ідеологічних позицій ОУН в краю й на чужині. Цей фактор у сучасній боротьбі важливий ще й тим, що дехто на еміґрації заперечує нам право "відкликатися на край. . . ". а дехто серед нас самих заговорив про "неактрактивність" позицій й дії ОУН. Разом із тим говориться про необхідність ліквідації політичного сектора та краєвих справ.

Активна співучасть чи наша власна ініціятива на відтинку політично-дипломатичному пов'язана з різними іншими факторами. В першу чергу, наша активна постанова до процесів в Україні дає нам, ОУН, обєктивні дані ініціювати через Ген.Секретарят СКВУ, як громадську світову централю, і через ДЦ УНР (ресорт зовнішніх справ)

корисну для загальної справи акцію. Виразне розмежування компетенцій і засягу дій тих інституцій мусить бути на увазі тих, які таку чи іншу акцію будуть переводити. Існує ще ряд інших нагод і засобів міжнародньої дії, яку ОУН може переводити та ініціювати.

Відкрито стоїть справа переоцінки нашого становища до різних міжнародніх інституцій, включно з АБН. Ця остання інституція не повинна бути нами іґнорована, а мусить бути в наших консолідацийних заходах і плянах. Коли йде про консолідацію, то ми згадали про її розуміння й значення, як певної політичної доктрини, для самозбереження нації, при чому ми підкреслили значення й джерела цієї доктрини в нашому, минулому та в ідейно-світоглядових позиціях українського націоналізму.

Ясно, що доведення до консолідації — завдання не легке. Воно вимагає згоди й зрозуміння другої сторони чи сторін, а разом із тим — резиґнації з власних амбіцій в ім'я спільної й вищої справи. Ясно, такого високо-патріотичного етосу не легко осягнути, а тому ми ще й досі не осягнули цієї основної мети тут, на чужині.

Коли ж Шоста Сесія УНРади дала велику надію, що ДЦ. УНР і УНРада перейшли в руки нових людей.це зверне на себе увагу й знайде підтримку серед широких кіл громадянства. Період між Шостою й Сьомою Сесіями позначується глибокими потрясеннями, які знайшли свій апогей у Лондоні, коли було, властиво, ліквідовано плятформу договорення з 1948 року. Не буду тут зупинятися над подробицями цього періоду та над постановою Проводу ОУН і Делеґації ОУН в УНРаді перед та після Сьомої Сесії УНРади. Все це належно було вияснене в пресі нашого руху та загальній українській пресі на чужині.

Одне треба ясно усвідомити незалежно від глибокої кризи, яку переживає тепер ДЦ УНР і УНРада, ці інституції, як ми не один раз підкреслювали, є єдиною, найкращою базою для об'єднання політичних сил. Заходить питання: чи можлива консолідація всіх політичних сил в УНРаді? Відповідь, —Так, цілком можлива, корисна й необхідна. Не забуваймо, що теперішній ДЦ УНР, діє на підставі Т и м ч а с о в о г о З а к о н у, узгідненого й прийнятого всіми політичними партіями в 1948 р. Цей тимчасовий Закон узгіднено, прийнято й затверджено по думці й у згоді з Законами Уряду УНР про **"Тимчасове Верховне Управління"** і про **"Державну Народню Раду"** визнаними й ухваленими ще на території України 12-го листопада 1920 року.Цим наявно скріплено екзильний характер політичного центру, побудованого на формально діючих законах останнього Уряду Української Держави. Цей характер політичного центру мав і має чимале політичноміжнароднє значення, коли взяти під увагу, що Москва, покликаючись на свої "державні акти" післала до Обєднаних Націй делегацію т. зв. "самостійної і суверенної УРСР."

ДЦ УНР — УНРада й ВО — при всіх своїх недоліках — виконує таке важне завдання спільного екзильного центру, ставлячи барикаду перед можливістю творення конкуренційних політичних центрів на чужині, а разом із тим нагадує Москві й чужим державам, що відродження законного Уряду Української Народної Республіки українським народом на рідних землях є головною метою нашої боротьби.

Коли ж ми говоримо про кризу в УНРаді, то мусимо не забувати, що однією з причин цієї кризи є криза в окремих політичних середовищах, з яких деякі зовсім відмирають, не тільки політично, але й фізично. В наш час існує ще сильний націоналістичний рух. в його трьох складових частинах:

ОУН — матірна,
ОУН-Р., — відома також під назвою "бандерівців",
ОУН-з, відома під назвою —"двійки".

Розходження між цими трьома частинами ОУН такі великі й принципові, в ділянці ідеологічній, програмовій, в тактиці і в практичній політиці, що говорити сьогодні, — мовляв, тільки

окремі провідні особи стоять на перешкоді об'єднання цих трьох груп, — є нерозумно. Матірна ОУН виявила дуже багато ініціятиви в минулому в напрямку об'єднання націоналістичного руху, забуваючи про глибокі рани, які завдали їй колишні члени. І тепер, коли б дійсно були вигляди на таке об'єднання, Провід ОУН негайно приступив би до практичних заходів в цьому напрямі.

Маючи на увазі ці непереможні труднощі, ОУН пішла в 1948 році на реорганізацію ДЦ. УНР і створення УНРади, щоби бути в цьому екзильному парляменті разом зі всіми політичними середовищами, узгіднювати основні принципи визвольної політики. І навіть тут, на цьому спільному форумі — УНРади не витримали люди з ОУН-Р. (ЗЧ. ОУН) і виступили з УНР в 1950 році, бо не осягнувши своєї традиційної мети — перебрання команди над ДЦ. УНР. Знову ж ОУН-з заплуталась у своїй оцінці краєвої дійсности, стягнувши на себе необґрунтовані підозри. Проте, відсутність цих організацій в УНРаді й відсутністьїх людських кадрів та матеріяльної й моральної підтримки для ДЦ. УНР у великій мірі спричинює сучасний невідрадний стан в цьому політичному центрі. Знайдення спільної плятформи між цими трьома націоналістичними організаціями в ділянці:

1. Політичний (поворот до УНРади),
2. Краєвий (уточнення позицій до краю),
3. Зовнішній (координація спільної зовнішньої політики),

є основним питанням, які мусіли б бути обговорені й устійнені між цими трьома середовищами. На жаль, ні в одній групі не проявились серйозні бажання для ділових розмов. Правда, останніми часами на сторінках **"Свободи"** почалась розмова про **"спадщину націоналістичної ґенерації".**

Демократичні організації є в стані дійсної кризи та відмирання. Найбільш реальною й численною силою є УРДП під проводом Василя Гришка, яка має громадську підбудівку, чи радше — вплив на певні громадські організації (ОДУМ). Всі інші політичні партії чи організації існують на папері, чи доживають, не маючи допливу молодих кадрів чи власної громадської підбудівлі. Також УНДС — не є надто численний і гуртує останки гвардії УНР. Тимто керівники теперішнього ДЦ. УНР почали практичні заходи з метою притягнути до УНРади передовсім бандерівців як реальної політичної сили та можливої матеріяльної бази для втримання цієї інституції. Розмови та глухі відгуки про ці розмови не дають підстав вірити, що вони принесуть корисні для справи результати, тим більше, що розмови не відбуваються на широкій базі. Є виразні докази, що із тих розмов нічого не вийшло.

Чимраз більше заходить потреба й конечність почати серйозні розмови з середовищами в справі досягнення повної консолідації, поворот ОУН-Р і партій опозиції до УНРади —УРДП, ОУН-з, УНДР, (а тим самим активізація ОУН) на терені ДЦ. УНР.

Активізація обєднаного політичного сектора на еміґрації у світлі подій в Україні є необхідна, а тому ОУН і Провід ОУН, повинен твердо домагатися ділових розмов, які довелиби до консолідації політичних сил. Позиція ОУН дуже важка й дуже відповідальна. Ні в Лондоні, ні після Сьомої Сесії УНРади не прийшло до остаточного поділу українських політичних сил на два табори, до чого так непродумано змагав През. Микола Лівицький. Вже тілки цей факт свідчить про правильну настанову ОУН в цій загальній внутрішньо-політичній кризі. Можемо певно сказати, що наші політичні противники врахували цю настанову ОУН, і є підстава твердити, що вони починають міняти свою думку відносно можливостей політичного зговорення по лінії, яку пропонувала ОУН.

Не місце тут говорити про хід дотеперішніх розмов між ЗЧ. ОУН і През. М. Лівицьким чи про рідкі зустрічі й розмови През. М. Лівицького з речни-

ками ПУН — вони покищо не ввійшли ні в стадію серйозних консолідаційних заходів, ані не дають підстави твердити, що ці заходи припинено.

Якщо останні події й факти можуть викликати де в кого враження про цілковитий занепад "політичного сектора"' а разом із тим піддавати комусь думку про потребу ліквідації політичного сектора, а разом із тим шукання нових форм спільного центру, то ми готові відповісти, що ліквідація політичного сектора й заступлення його суспільно-громадським сектором —було б політичним самогубством. Цим ми не заперечуємо природного процесу завмирання чи відходу з політичної арени різних середовищ, що виконали свою історичну ролю. Це явище природне, як природним є той факт, що тепер, в час найчорнішої сторінки в нашій визвольній боротьбі, творчий дух українського народу породив нові думки, змобілізував нових борців та створив нові методи боротьби. В рядах цих борців є й члени ОУН, і вони хочуть разом із іншими витримати на сучасному етапі боротьби. Ми маємо підставу твердити, що наша присутність в краю наявна, а наша дія в краю й на чужині визнана й респектована українськими патріотами і в краю, й на чужині. Якщо приймемо ці факти, стане ясно, що одночасно мусимо відкинути злонамірені чи непередумані суґестії про ліквідацію політичного сектора та передання функцій і компетенцій політичного сектора громадському секторові.

Відкидаючи такі суґестії, ми мусимо мати на увазі, що при всіх умовах боротьби Провід та Керівництво визвольної боротьби й кожної політичної роботи належить політичному секторові. У наших умовинах — чи говорити будемо про ІСНО й ПУН, чи про УККА, КУК і СКВУ, чи ДЦ. УНР, чи політичні сили поза ними, ми мусимо брати під увагу та виходити із основного принципу нашої дії на чужині — що наша присутність на чужині — це необхідність репрезентувати самостійну дію української визвольної політики, не зв'язану ніякими сторонніми чинниками чи їх інтересами, а тільки з національно-державними інтересами українського народу.

Громадські організації всякого змісту й призначення, льокальні й краєві організовані на підставі статутів, затверджених місцевими та державними урядовими інституціями країни, в якій та чи інша організація діє. Без уваги на те, якими правами користуються одиниці чи навіть етнічні групи в даній країні свого поселення, вони, ці організації, є зв'язані інтересами чи напрямними політики уряду країни свого поселення. Льояльність супроти країни свого поселення є вихідною позицією в праці й допомозі країні свого походження чи політичним чинником, що бореться за свободу країни свого походження. Це мусять мати на увазі ті, які проповідують демобілізацію чи ліквідацію політичного сектора на чужині.

І на кінець великим і важливим фактором, який ніяк не можна легковажити ,є моральна підтримка українському народові, яку дає факт існування незалежного політичного проводу на чужині із його самостійною й незв'язаною сторонніми чинниками політикою. Ліквідація самостійного й спільного політичного центру викликала би заломання серед активних політичних сил в Україні. Факт ліквідації чи демобілізації політичного сектора дав би Москві можливість швидше розправитися із самостійницьким рухом в Україні. Ясно, що така демобілізація поглиблювала б зміновіховську політику реалітетів та скріплювала б її апологетів тут, на чужині.

□

Юрій Артюшенко

УТОРОВАНИЙ ШЛЯХ І РОДЮЧИЙ ГРУНТ ПРАДІДІВЩИНИ

(Під увагу молодшого покоління.)

У своїх попередніх статтях автор цих рядків, у розділах про пов'язаність у минулих українських державних періодах політичного й військового секторів в одну цілість, твердив, що й узагалі в світовій історії переважно військовий сектор утверджував політичний сектор на державній висоті. На доказ цього він наводив приклади не тільки з наших державно-визвольних змагань, але й із загарбницької інвазії на Україну московського інтернаціоналізму в мілітарно-реакційній поволоці.

Та, на жаль, ми ще й сьогодні маємо таких, яким у 1917 році був полк. Є. Долинський. Таких, які не погоджуються з нашим вищезгаданим твердженням й пропагують боротьбу тільки з "культурним імперіялізмом Москви". Теперішні долинськівці не хотять бачити того, що відчаливши від берега українського "мілітаризму" на вітрильнику "політичної коекзистенції", гнані міжнародним вітром, вони прийливуть до берега московського мілітаризму, і скріплять його самою своєю присутністю в його портах. Вони не бачать того, що державницькі постуляти й українська державницька дія є не, як вони кажуть, "донкіхотським побренькуванням шаблею", але вимогою тієї всенаціонально-державницької рації: по якій права людини й права народу є неподільними.

Та коли полк. Є. Долинський міг мати принаймні якусь віру в тодішні обіцянки большевиків чи в відозви Сталіна "До вояків українців у тилу й на фронті", то теперішні пропаґандисти "боротьби тільки з культурним імперіялізмом Мосви" в те вже хіба не можуть вірити, хоч би тому, що таких обіцянок і відозв від теперішніх володарів із Кремля не чути.

Менше дивним є, коли російські дисиденти пропаґують такі думки, думки, що за часів полк. Є. Долинського були тільки водою на московсько-імпері - ялістичний млин, який деякі російські дисиденти, як видно, хотять і надалі зберегти. Наприклад, відомий російський дисидент, редактор журналу «Континент» Владимир Максімов пише: "Ми рішуче відкидаємо усякий політичний екстремізм, а вітаємо екстремізм моральний. Ми відкидаємо всяку війну, бо признаємо тільки війну моральну. Ми принципіяльні противники всякої революції, але ми готові взяти активну участь у духовій революції . . ."

Себто, Володимир Максімов пропаґує ту теорію, що була пропаґована деякими російськими мислителями й у минулому, теорію, що в практичній своїй реалізації завжди заводила на манівці тих українців, які, довірившись пропаґаторам цієї теорії, відважувались піти за нею, не усвідомлюючи собі того, що вони збочують із свого історичного шляху на чужий.

Шлях, по якім ідуть сьогодні російські дисиденти, деколи біжить рівнобіжно з нашим шляхом — власне, тоді: коли він прямує за такими дороговказами Володимира Максімова як :"Прийшла врешті-решт пора назвати брехню — брехнею, насильство — насильством, тиранію — тиранією, якого кольору вони не були б: чорного, брунатного чи червоного". Ці слова, що варті глибшої застанови були на протязі всієї української історії тією істиною, що лежала в основах усіх українських національно-революційних і державно-визвольних змагань.

Тож українцям треба пам'ятати, що російські дисиденти прямують своїм історичним шляхом до зміни тільки режиму в совєтській імперії, тоді коли ми прямуємо шляхом по родючім ґрунті прядідівщини до відновлення нашого потоптаного Москвою права державної нації. Треба пам'ятати, що всі ті декляарції, в яких російські уряди й

політичні групи, від правих до лівих, в теорії пропаґували свободу, в дійсності були полудою для гіршого поневолення нашого народу. Починаючи маніфестами Петра Першого, в яких обіцялось українцям "незвичайні права її вольності . . . ", що їх, мовляв, "більших не має жадний інший нарід на світі", та кінчаючи теперішньою конституцією СССР, що теж в теорії голосить право на відокремлення союзних республік від Москви, все це є фальш і облуда! Тому шлях, пропаґований сьогоднішніми долинськівцями, є, за українським прислів'ям: "добрий кожух, та не для нас шитий".

Тому єдиним спасенним для нас лишається й надалі шлях державнотворчих поколінь, шлях борців державновизвольного чину, творців нашої новітньої героїчної епохи, що не тільки деколи, але завжди біжить рівнобіжно зі шляхами, якими сьогодні прямують усі ті народи т. зв. СССР, що започаткували новий етап національно-визвольних рухів; бо тільки цей шлях веде до здійснення рівнорядного партнерства між народами світу. Шлях, що ще в давнину пов'язував народи Сходу й Заходу, з столицею в центрі суходолу Старого Світу — Києвом, що блищав високим рівнем культури, державної могутности та багатством, тоді, коли населення Англійського острова щойно починало класти основи під свою державність.

На жаль, ми не раз збивалися з цього шляху й опинялися на чужих манівцях. Покинутий нами шлях заростав бадиллям, або заорював його чужинець. Ми ж, позбувшись плодів із родючого грунту прадідівщини, плодів, що колись ішли від нас як духовий дар народам Сходу й Заходу, розходились жебраками по чужих шляхах, погорджувані зустрічними.

Та з волі Всевишнього ми знову віднайшли цей шлях і започаткували нашу нову історичну добу відновленням самостійної й соборної української державности. І хоч підступний ворог поновно заманив багатьох із нас на свій облудний шлях, але український нарід уже більше не дасть окупантові звести себе з прапрадідівського шляху, без огляду на те: яке соціяльно-політичне обличчя ворог має сьогодні або буде мати завтра.

Тож із тієї самої ласки Божої та з незламної волі українського народу наш прапрадідівський шлях не заріс цілком бадиллям, а ворог не зміг його заорати. Бо згори долею призначено українському народові продовжувати по нім похід і своїми плугами зорати родючий ґрунт прапрадідівщини.

Продовжуймо ж і ми на чужині похід цим не зарослим ще шляхом, що й нас пов'язує з отією відвічною українською духовістю та з тими державними традиціями, що животворчо жевріють у надрах родючого ґрунту прадідівщини!

Навчені досвідом історії, ми, в поході по цім, утвердженім волею Божою й волею українського народу, шляху,пам'ятаймо: передумовою до того, щоб ми дійшли до своєї мети, є наша державно-політична виробленість, незмінність шляху та правопорядок у поході.

***

У час українських державно-збройних змагань ми мали невдачі, власне, з причин отієї нашої державно-політичної невироблености, нестійкости на державницькім шляху та недодержання правопорядку в державнім поході. І це наочно підтверджує книжка генерала Олександра Вишнівського «Повстанський рух і отаманія» (Детройт, 1973).

Автор у згаданій книжці коротко розповідає про "подвиги" деяких "отаманів" армії й керівників повстанських загонів, які отими своїми частими змінами шляху до мети завдали Армії УНР великих ударів, в запіллі й на фронті. І цьому явищу, через політичну невиробленість, дуже тяжко було запобігти, бо, як автор пише ". . . якщо й армія не мала належного кадру досвідчених людей, щоб допомогти повстанським отаманам, то звідкіля ж міг був узяти тих людей наш політичний центр?" (ст. 16).

Згадує автор і про кількох таких "отаманів", які, хоч і належали до складу кадрів Армії УНР, теж міняли шлях до мети. Зокрема згадує про командира третього Гайдамацького полку Волоха. Він був найбільшим спричинником кінцевих невдач Армії УНР восени 1919 року, бо не був своєчасо покараний чи виключений із армії, що й привело до того, що він захопив державну скарбницю й зрадив нас. Він відтак перейшов до большевиків, які його пізніше й зліквідували.

Та для підпертя головної тези нашої статті, ми згадаємо тут ще про двох повстанських отаманів — Зеленого й Григорієва, яким особливо властивими були оті збочування на чужі шляхи й поновний поворот на шлях, утверджений Актами 22 січня 1918 і 1919 рр. Їхня поведінка найяскравіше показує, до чого допроваджує державно-політична невиробленість і нестійкість на раз передрішеним українським народом шляху до мети.

І так, хоч отаман Зелений, на чолі Дніпровської дивізії, разом із Січовими Стрільцями в грудні 1918 року й вступив до здобутого в боях Києва, проте пізніше відривається від Армії УНР й веде проти неї бойові дії, проклямуючи радянську плятформу. Потім він знову повертається на свій давній шлях, щоб продовжувати війну проти большевиків і денікінців. І, як пише генерал Олександер Вишнівський, "вкінці літа 1919 р. , під час завзятого бою з денікінцями під м. Каневом отамана Зеленого було тяжко поранено, і за короткий час, перетерпівши муки Зелений помер як патріот і герой своєї Батьківщини-України". (стор. 22).

Отаман Григоріїв пережив майже те саме, що й отаман Зелений. Власне, ота його політична невиробленість і шукання нових шляхів до мети й привели до того, що він був підступно застрілений Махном. Тому, як пише генерал Олександер Вишнівський, тільки "колишній начальник штабу Григорієва Юрко Тютюнник приєднався до Армії УНР на чолі тритисячного загону григоріївців " (стор. 31). До речі, треба згадати, що отаман Григоріїв здобувши після тяжких боїв 10 березня 1919 року Херсон, а відтак Миколаїв і Одесу, скинув війська Антанти, що складалися з французьких, грецьких, румунських, польських і біло-московських частин, у море.

Чи ж усе вищесказане не є повчальним і найкращою підпорою тези нашої статті, тези, про те, що кожний шукач нових шляхів поза власним утвердженим,всенароднім шляхом, в кінцевім висліді своїх шукань,приходить до зради й на манівцях чужих шляхів шкодить українській державній дії!

Власне, цією статтею ми й хочемо спонукати наших читачів глибше подумати над усім вище сказаним і довести неправільність настанови тих осіб, які через свою несвідомість і державно -політичну невиробленість, кидають колоди під ноги тих молодих плугатарів, що прямують несхибним шляхом державної дії до родючого ґрунту прадідівщини й у нашу добу, так як було й у попередніх історичних періодах, йшли кращі з найкращих.. Вони прямували до совго родючого ґрунту прадідівщини, щоб видобути з нього невичерпні національно-духові й національно- державні скарби та покласти їх у основу нового універсального Храму української державности.

Цим же шляхом продовжує йти й плеяда сучасних українських літературознавців, поетів і мислителів. Ця плеяда, відшукавши в льохах наїзника привласнені ним плоди українського історичного минулого, одухотворює їх своїм словом-логосом, щоб закріпити їх у пам'яті й у чинах живих і ненароджених поколінь. І ця плеяда знаходить щодалі більший відголос в українському народі, такий відголос, який колись знаходив Шевченко. Число тих нових плугатарів, що прямують уторованим шляхом прадідівщини, з дня на день збільшується. Свіжі ж іще в пам'яті українського народу подвиги Армії УНР, УВО, ОУН, Карпатської Січі, УПА, подвиги, в ім'я тих самих ідеалів і на тім же самім шляху державного походу, стають символом віри.

Сьогодні поновно й по-новому дзвенять пісні про "давню Славу-славу України". Вони, оживлені словом-логосом нових плугатарів: дзвенять могутніше, ніж колись, і надають динамічности походові українського народу по давнім утородованім шляху прадідівщини.

***

Досі ми спинялись над тим напрямом уторованого шляху прадідівщини, що вів український нарід до відновлення власнопідметної державної дії й відродження власних державнодіючих сил, — сил, незалежних від зовішнього панівного світу. Та незакінченою була б наша тема, коли б ми не спинилися й над другим напрямом цього шляху, що унапрамлює нас до тепер неродючого грунту закордонщини, що чекає нових плугатарів, що зорали б його так, як колись був зорав його Ярослав Мудрий прозваний "Тестем Европи".

Цей напрям уторованого шляху прадідівщини й у нашу добу вивів нас на міжнародній форум, по підписані Берестейського миру Української Народньої Республіки з Центральними Державами 9-го лютого 1918 року. Але через те, що національно-політичні прямування, не тільки наших сусідів, але й Центральних Держав, що підписали з нами мир, не сходилися з нашими національнополітичними ітересами, нам довелося тяжко боротися й на цім відтинку нашого шляху.

До того ж, поза представниками Української Народної Республіки, гетьмана П. Скоропадського й диктатора Є. Петрушевича, претендували на амбасадорство й такі особи як Андрій Макаренко, Остряниця, Макогін й інші. Теж багато партій і собі, без пов'язання між собою, шукали стежок на міжнародній форум.

Це все не приносило користі українській справі, бо в чужинців складалося враження, що української проблеми, як зформованої державної цілости, не існує, що українці думають покищо категоріями "льокальної" державности.

Зокрема ж, по припинені збройних і революційно-визвольних змагань і розсіяні української еміґрації по світі, посилилися міжусобиці на зовнішньополітичному напрямі нашої дії. Між іншими, до цього спричинювалася й спричинюється відсутність чіткої розмежованости ролей і компетенцій між державним, політичним і суспільно-громадським секторами еміґраційного життя.

Не спинили нас дотепер ні поради, ні вимоги наших братів в Україні. Ми іх здебільшого нехтуємо, як знехтували в свій час вимоги генерала Чупринки. Зокрема нехтуємо вимогу, щоб ми на чужині творили одну українську родину на чолі з однією повноцінною й незалежною від чужих чинників своєю власною репрезентацією.

Таж, здається, сама логіка життя цього вимагає від нас,бож уже саме відмінне насвітлювання нами тієї самої проблеми викликає в чужинців недовір'я до всіх наших тверджень. Вже найвищий час відмовитися нам від таких крайніх засад як "коли не моя зверху . . . ", то, в найкращому випадку — "моя хата скраю", бо й ця засада, теж принесла нам багато невдач у нашій боротьбі за державність. Найвищий час привітати зокрема вимогу, що з'явилася на сторінках «Українського вісника» наших братів в Україні.

До речі, відносно думки, висловленої в «Українському віснику» про вільні вибори, нам здається, що тут справа про вільні вибори в своїй уже відновленій державі, а не в процесі самого її відновлення й мінливо-переходових змін, що будуть невідхильно пов'язані з цим процесом. Думаємо, що тут мова не про "плебісціт під міжнароднім наглядом", який дехто з нас пропаґує й проти якого ми висловилися критично на сторінках «Самостійної України» за січень-лютий 1974 у статті "Протиріччя в програмах речників політичної думки".

Власне буде доцільно пригадати читачам, що ми там писали про те, що український нарід не може повертати

колесо історії з-перед дат Актів 22 січня 1918-1919 років, по яких він став державною нацією й не перестав нею бути, незалежно від того, що на міжнароднім форумі сьогодні виступають в імені України не українські, але "совєтські" самозванні речники. Тому, виходячи з цієї засади, ми в згаданій статті, коментуючи параграф програми Української Революційно-Демократичної Партії (УРДП), в якім говориться про "... перетворення Української Радянської Соціялістичної Республіки в повністю суверенну національну республіку з забезпеченим правом плебісциту під міжнародним наглядом у питанні приналежности до союзу чи виходу з нього", писали:"від плебісциту "під міжнародним наглядом" нас відстрашує практика зовнішніх сил, що намагалися, щоб під їх наглядом відбувалися в Україні всі політичні зміни в роках 1917-1920". А до того ще додаймо, що в випадку плебісциту країна часто ділиться на зони, в яких вирішальне слово мають члени Міжнародньої Плебісцитової Комісії, до якої входять представники не тільки прихильних, але й ворожих до плебісциту держав.

Отже хоч би з цієї причини за суверенну волю українського народу можна буде вважати тільки ті вільні вибори, що відбудуться без жадного на них впливу чужої панівної дійсности, себто в відновленій суверенній Українській Державі. В державі спертій на законодавстві попереднього всенароднього волевиявлення, для перегляду й переоцінки якого ці вільні вибори й мають відбутися. І до цього то й веде тільки один шлях, шлях про який і була мова в цій нашій статті.

***

Підсумовуючи все сказане в цій статті, ми робимо такий висновок: український нарід у кожній своїй історичній добі зводив двобій із тими сусідами, що намагалися його збити з утрованого шляху прадідівщини. Зокрема, від століть іде двобій між українцями а москалями. Іде двобій між українською і російською духовістю та між українськими і російськими філософськими поняттями самобуття і світобуття. Йде двобій між активно-творчою й духово вільною українською людиною й між руїнницько-отарною й духово невільничою московською, сьогодні "советською" людиною.

Український нарід продовжує історичний шлях державної дії, що її первопочин губиться десь у далекій прадавнині, а в світовій історії позначується зокрема в Х-тім столітті своїми історичними переказами, народньою творчістю й літописом «Повість временних літ» літописця Нестора.

І так, як у минулому, український нарід, що не раз падав у борні з ворожими силами й піднісшись оновлював себе й своє довкілля, тепер знову підноситься. Підноситься українська людина (Москвою закріпачений колгоспник, безвільний дотепер робітник і національно пригнічений культурний працівник), підноситься, зпід ударів голої фізичної московської сили, щоб стати до нового двобою. Й світ довідується, що там "над Дніпром і в горах", де "кати знущаються над нами", вже йде двобій між українською людиною й "советською людиною" — роботом.

Про це говорить нам і світові згадуваний «Український вісник» братів наших в Україні, які сьогодні розшифровують у нім московську формулу ХХ-го століття на знищення народів світу.

Тож і це зобов'язує нас продовжувати наш похід по втрованім шляху прадідівщини.

Роман Верес

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМИНИ В АНГЛОМОВНІЙ ПРЕСІ В РОКАХ 1918-1946

Українська проблематика не є популярною в англомовнім світі. В ще меншій мірі вона є популярною на одному з її відтинків — на відтинку українсько - польських взаємин. Це відбивається в літературі, де на пальцях можна почислити публікації, що відносяться до тієї проблеми. Причиною того є, з одної сторони, взагалі брак зацікавлення українською проблемою, а з другої — обставина, що навіть в українській літературі советський чи російський сектор наших відносин з сусідами стоїть на першому місці; і коли відносинам на тому секторі посвячуємо дуже багато місця, то на наші відносини з іншими сусідами, в тому числі і з поляками, у нас не стає ані часу, ані місця. Це, очевидно, віддзеркалюється також в англомовній літературі.

Не зважаючи на те, проблема польсько - українських відносин знаходить собі час від часу місце на сторінках англомовної преси.

Коли я почав слідкувати за цією проблемою, то, поминаючи статті в українських англомовних періодиках, знайшов поверх 60 статтей та заміток в англомовних періодиках за роки 1918-1946, індексованих в американських індексах статтей у періодиках.

Ті статті та замітки є — як це побачимо дальше — розподілені нерівномірно. Їх є більше, коли на польсько-українському відтинку щось діється; в іншому часі нераз роками не знаходимо в англомовних журналах ані однієї замітки на ту тему. Від того, що саме діється на польсько - українському відтинку, залежить, які саме аспекти українсько - польської проблеми є порушувані, з яких середовищ походять автори статтей і чи відносяться до нас прихильно чи неприхильно.

Більшість авторів тих статтей та заміток це — англійські або американські журналісти, але тут і там стрічаємо також статті українських або польських журналістів.

В той час, коли проголошення незалежности України принесло цілу повінь статтей у світовій, у тому числі англомовній пресі, проблема проголошення незалежности Західно - українських земель знайшла дуже слабий відгук.

Першу індексовану згадку про Західно - українські землі знаходимо ще перед проголошенням їх незалежности. З нагоди підписання Берестейського Миру стрічаємо в числі з дня 23 травня 1918 р. в журналі «Literary Digest» статтю п. з. Another portion of Poland (56:19-2-). Автор статті інформує читачів про майбутнє прилучення Холмщини до України.

Автор згадує про польські демонстрації з того приводу у Львові, про занепокоєння в Відні та цитує голоси англійської преси, які таврують українських соціялістів, які були в тому часі при владі, як імперіялістів.

Лютневе число «Current History» містить статтю B. Falk, Ruthenians vs Poles in Galicia. Автор статті пише, що в Східній Галичині є 62% українців. Він підкреслює, що між українцями і поляками в Галичині є різниця не тільки в релігії, аге також у національній вдачі. Українців характеризує брак віри у власні сили. Автор представляє історію розвитку політичної думки галицьких українців, змагання українського політичного проводу до поділу Галичини на дві адміністративні частини — українську й польську, династичні пляни австрійського престолонаслідника Франца Фердинанда, діти якого не мали права наслідства на австрійський престіл, і через те він, на думку автора, прагнув до створення князівсва Галичини з його дітьми як основниками династії. Ці надії галицькі українці зв'язували з Першою Світовою війною. Стаття написананазагал об'єктивно.

З початком 20-их років стрічаємо в англомовній пресі статті про польський терор у Східній Галичині.

«Current history» з червня 1922 (-16:514-515) містить статтю Михайла Баковського «Ukrainian grievances in Eastern Galicia». Автор статті говорить, що він і д-р Іван Кульчицький, обидва зі Скрентону, Па., внесли петицію до Генерального Секретаріяту Міжнародньої Економічної Комісії в Женеві, в якій протестують проти польського панування в Галичині і домагаються передачі Галичини урядові Петрушевича.

В тому самому часописі стрічаємо в числі з серпня 1922 (16:786-789) статтю C. A. Randau «Poland's rule in Eastern Galicia». В тій статті автор подає простору історію українського відродження в Галичині. Хід думок статті подібний до ходу думок вище згаданої статті Б. Фалька, включно зі згадкою про українські пляни Франца Фердинанда й німецького цісаря Вільгельма.

О. Ф. Тарнавський, президент Української Ліги для Американізації, в статті «Ukrainian case against Poland» («Current History») 17:820-823) з 3 лютого 1923 р. пише про Листопадовий Зрив, про намагання австрійської адміністрації передати владу в Галичині полякам, про захоплення влади українцями, про польську збройну перемогу, спричинену тим, що, в той час коли українські військові частини австрійської армії були ще в Італії, у Львові було 10 тисяч польських леґіонерів. Він пише про грабування Галичини поляками, про те, що уряд відбудовує тільки знищені війною оселі польських колоністів. Згадує про перекручування поляками історії та про протипольську боротьбу українського підпілля. Він згадує, що хоч українці становлять 74% населення Галичини, вони мають всього 2,510 українських народних шкіл, в той час коли 12% поляків має 1,400 польських шкіл. Середніх шкіл українці мають 12, а поляки 75. Крім того, поляки заборонили український приватний університет.

Де-не-де трапляються в тому часі статті, які не дають нічого для проблеми польсько - українських взаємин, як нп. стаття про Українську Греко-католицьку Церкву в числі з квітня 1924 р. в «Catholic World» (119: 105-107): «Ruthenian Catholics and their rite».

Чимдалі польсько-українська проблема перестає бути предметом зацікавлення в англомовному світі. Тому статті на тему польсько - українських взаємин появляються в англомовній пресі чимраз рідше й відносяться в більшості до польського терору в Східній Галичині та походять в більшості з англійських гуманітарних кіл.

«Nation» з дня 17 червня 1925 р. (120:400) містить статтю «Free speech in Poland». В тій статті пишеться про процес послів Чучмая, Васинчука й Козицького за виступи на вічі в Почаєві.

Той самий часопис у числі з 8 квітня 1927 р. (124:426-428), з статті «Civil liberties in Poland», інформує, на підставі матеріялів постачених Міжнародним Комітетом для оборони Політичних В'язнів, своїх читачів про нищення поляками Української Православної Церкви. Пише про те, що до 1923 року польський Уряд привласнив 500 українських православних церков. з того на самій Холмщині 237 з усіх 287.

Православні, продовжує автор, — не мають змоги боронитися, бо оборонцем Української Православної Церкви на українських землях під Польщею є формально польський уряд, а він — зрозуміло — не буде виступати сам проти себе. Автор говорить про насильне окатоличування іновірців у Польщі та про переслідування національних меншин та комуністів. Автор закінчує свою статтю згадкою про конфіскацію українських часописів і наводить цифри за 9 місяців 1926 року: «Діло» мало 93 конфіскованих чисел на всі 122, «Рада» — 53 конфіскати на 17 чисел, «Новий Час» 48 конфіскат на 20 чисел, «Український Голос» 31 конфіскату на 7 чисел. Він згадує також про заборону польською адміністрацією зборів та організації професійних спілок.

(Закінчення буде)

Т. Мосора

МАДЯРСЬКА ОКУПАЦІЯ ПОКУТТЯ

Неминуча війна з Німечиною наспівала, тому большевики виарештовували по всіх селах і містах Західньої України найактивніших громадян, крім тих, що встигли сховатись по лісах перед НКВД. Майже всі тюрми були переповнені нашими патріотами, а навіть в одиночних тюремних келіях приміщували по 20, а то й більше людей. Не маючи змоги всіх в'язнів вивезти на схід, мордували по тюрмах, а вкінці вивозили до поблизьких лісів і там їх добивали залізом у потилицю. Це викрилось у Надвірній при ексгумації помордованих з масових могил, бо кожний замордований мав розторощений череп. А були випадки, що в'язнів обливали нафтою чи бензиною й живцем їх палили.

Подібно поводились з українським населенням і інші окупанти; тому українці добре затямили Мадярів з Першої Світової війни, коли телеграфічні стовпи на Закарпаті були обвішані нашими патріотами, знали з досвіду що й найблищі сусіди не кращі.

В 1938 роках погранична сторожа КОП виловлювала наших юнаків, а то й 14 літніх гімназійних учнів, що переходили горами на Закарпаття, в'язали їх колючим дротом і вішали. Дерева під горою Кукул були обвішані тими геройськими дітьми. Також, таємно помагаючи мадярам перемогти оборонців рідної землі. котрі змагались із регулярною, мадярською, добре озброєною армією, сусіди вночі перевезли мадярське військо з Лавочного через Ворохту до Вороненки, і воно вдарило ззаду на українських повстанців.

Про війну німців з большевиками не говорилось у голос, але політруки вже кілька день перед 22 червня 1941 р. висилали свої родини з їхніми манатками на схід; осталось тільки НКВД яке найближчої суботи в Ворохті висадило в повітря два мости і знищило всі телеграфічні стовпи вздовж залізничної дороги від Вороненки аж до Ворохти. Ту роботу виконували ночами, а з приходом дня була тиша. Також вночі тихо щезли й вони, однак ще того останнього тижня вони добре "погуляли"; між іншим, тоді ще схопили кількох людей і розстріляли їх у лісі між Яблоницею й Поляницею. Також у Жаб'ю замордовано кількох громадян в ліску, недалеко від хат, і так на землі їх і залишили.

22 червня 1941 р. німці розпочали "Дранґ нах Остен" і, маючи досить широкий фронт, взяли до спілки мадярів, які заняли ціле Покуття аж до Дністра. Свій вступ мадяри попередили дводенним бомбардуванням Ворохти , хоч, правда, на хати бомб не кидали. Але коли вже армія переступила Карпати, кинулись по хатах, грабуючи все, що попало; ліжники, настільники, хустки й інше а хто з населення пробував протестувати, того били; були навіть трупи.

Парох Ворохти о. М. Куницький,володіючи досконало німецькою мовою, заступався перед командою за покривджених своїх парафіян, були випадки, що по такій інтервенції військова команда віддавала грабовані речі, але за такий крок в тих обставинах, можна було заплатити власною головою.

Одного дня мадярська військова частина йшла з Вороненки. У Ворохті, недалеко від церкви, переходячи біля господи Івана Олексюка, вояк ускочив до хати, відчинив скриню й пограбував усе що йому попало під руки. Покривджений прибіг до о. пароха просячи його піти до команди в тій справі. О.парох одразу пішов до коменданта тієї частини,що саме розміщалась відпочивати на вільній площі при вулиці. Комендант вислухав скаргу священика, а тоді сказав: Коли те все правда, вояк буде покараний, але як що то наклеп на мадярське військо ви відповідаєте своєю головою. Поки що ви "арештовані!"

Вояк, що вчинив грабунок, не встиг заховати крадені речі. Тимчасом Оле-

ксюк скоро пізнав злодія, якого підстаршина привів до коменданта, і злодій упійманий на гарячому признався й віддав крадені речі. Все це відбулося в присутності священика, якому комендант після того подав руку й відпустив його додому.

У Ворохті був великий тартак, де працювало кількасот робітників і урядовців. Одного ранку два робітники прибігли з тартаку до о. пароха з проханням піти на тартак переговорювати з військовою командою, бо мадяри вже цілу ніч розмонтовують тартачні машини. Ці ще не вспіли відійти, а вже прибігли другі і просять не гаяти часу, бо мадяри вже ладують розмонтовані частини на авта. На протест мадяри відповідають коротко: "Нем тудум". Покривджені просили щоб о. парох німецькою мовою пояснив мадярам про важке матеріяльне положення робітників і їх родин, адже на ворохтянській землі родиться тільки бараболя, і тому майже всі чоловіки заробляють на хліб працею на тартаках і бутинах (вируб ліса).

О. парох знав добре "прихильність" мадярів до українців а особливо в воєнних умовах але згадка про голодну смерть соток невинних дітей і матерей наказувала йти й переконати мадярів не чіпати тартака, бо це єдиний засіб праці що годує мешканців Ворохти.

На тартаку метушились мадяри ладуючи до авт розібрані машини, а робітники стояли гуртом трохи далі й сумно дивилися на це. Побачивши свого пароха, всі робітники, мов на команду, виступили вперед, щоб почути розмову священника з військовою командою. Команда ж налякалась побачивши, що безборонні люди, разом із священником, підступили ближче й дала наказ націлити кріси на робітників. Але о. парох колишній УСУСУС, зорєнтувався в цій ситуації, раптом підніс руки вгору й просив слова в імені робітників. В своїй промові отець змалював невідрадний стан ворохтянської громади й прохав не забирати тартачних машин.

По тих словах мадяри скинули з авт вже наладовані машини й відїхали. Робітники, не передчуваючи нічого злого, подякували своєму о. парохові за труд розійшлись.

Ще того самого дня, о 21-ій годині, значна частина мадярського війська оточила приходство; частина ввійшла на подвір'я. Під кожне вікно й двері поставили сторожу, а кілька вояків ввійшло до помешкання священика. Це була польова жандармерія. Священика скували й поставили під стіну, а біля нього поставили варту. Як виявилось сторожем був мадярський вояк за національністю словак. Він коли близько не було мадярів, перший почав до нас (дуже обережно) говорити словацькою мовою; я навіть в його присутности, заховала за пазуху два револьвери. Словак легко усміхнувся.

Відбулась чотирогодинна ревізія в цілім домі, навіть і в пивниці; а в бочці був свіжо витягнений мед; вояки й там патиком колотили; а нарешті повитягли свої їдунки й увесь мед забрали. Ревізія не дала ніяких наслідків але о. пароха скованого на ланцюгу повезли до закритого авта, а тому, що руки він мав сковані, то помогли йому прикладами влізти до авта й повезли в напрямку залізничного двірця.

По дорозі, біля церкви, що стояла на невисокім горбку (а гостинець проходить долиною), мадяри стримали авто, сказали священикові вилізти з авта й стати до берега плечима, а лицем до дороги. Четверо мадярів стали на протилежнім боці дороги проти священика. На команду всі нараз вистрілили понад його голову й з обох боків голови, по два набої, а тоді сказали йому знову всісти до арештанської буди.

Такий саме садистичний вибрик повторили проти учительської оселі, бо там також берег вищий на яких два метри, пстім минаючи залізничний двірець, підїхали до дому, в якім приміщувалась мадярська команда, арештованого передали вартовому а самі від'їхали.

Черговий старшина наказав воякові зняти з рук священика кайдани й показав у кутку лавку, на якій той міг сісти.

О п'ятій годині раненько черговий старшина запропонував арештованому священикові піти до своєї церкви й відправити Службу Божу, але так, щоб о 8-ій годині повернувсь назад, бо в той час перебирає службу вже інший старшина. Отець радо прийняв таку пропозицію. Перед престолом Всевишнього в своїй церкві упав навколішки, молився, благав розп'ятого на хресті Ісуса, щоб відвернув нещастя, що впало на наш нарід, свідомий того, що не тільки він, але багато наших людей страждають від циганського дикунства.

В означеній годині священик прибув до приміщення військової команди й там застав нових арештованих, яких привезли вранці, коли священик був у церкві. Це були директор тартака Ю Мосора, начальник громади Н. Гаврилюк, командант поліції І. Мочерняк та ще один урядник тартака, прізвища якого не пам'ятаю. Авто вже ждало на дорозі, і заарештованих повезли до Коломиї на польовий суд.

Тюрма була вщерть заповнена політичними в'язнями; кожного дня відбувався суд, і все когось розстрілювали. Наших в'язнів вояк штовхнув по сходах до темної пивниці, і вони присіли на вогкій долівці; падаючи по сходах, вже по обивали коліна й руки. Жіночий комітет, мабуть Союз Українок опікувався в'язнями й передавав їм харчі.

На приходстві тої ночі не спали,думали в який спосіб рятувати людей від неминучої смерти. Вже світало, коли почули легенький стукіт в вікно. Спочатку перелякались. але почули знайомий голос: "Не бійтесь, це я. Юра!" (Організатор молоді, що жив на приходстві.) Ввійшовши в хату, Юра сказав: "Добре що нічого не знайшли. Я вчора в вечорі йшов до хати, і на щастя, мадяри мене випередели; а то б мене першого забрали, а ви потерпіли б це більше. Цілу ніч я пересидів в корчах і зараз зроблю все, що мені скажете, щоб їх рятувати. Робітничу посвідку я вже маю."

Ще,перед п'ятою годиною, ровером (поїзди не їхали) як тартачний робітник виїхав до Станіславова до Преосвященного Кир Григорія, бо тільки там була надія на ратунок. По дорозі впросився з ровером на мадярське військове авто, що якраз в тім напрямі їхало, і вже перед 8-ою годиною ранку був у Преосвященного Кир Григорія, що визначався правдивою християнською любов'ю до людей. Добре що військове авто підвезло, бо ровером не встиг би на час приїхати. В канцелярії Юра Свищук розповів про нещастя, яке впало на пароха Ворохти та деяких громадян. Під час оповідання Юри по лиці Владики котились сльози співчуття. "Все зроблю, що в моїй змозі. Ти, Сину, спокійно вертайся додому. "Ще провів Юру до кухні, щоб йому дали щось зїсти, а сам поспішав до урядів проситись, на телефонну розмову з Коломиєю.

Справа нагла, відкладати її не можна, а всі приватні телефони заняті окупаційною владою. Їхати також не було чим. На щастя, пощастило получитися з Коломиєю й навіть покликати о. катехита (прізвища не подаю), якому Преосвященний доручив опіку над арештованими з Ворохти.

О. катехит поручник австрійської армії з Першої Світової війни, розуміючи вагу хвилі, зараз удався до Головної Військової Команди та вартовому зголосив, свою візиту до прокурора. Черговий вернувшися від прокурора, сказав о. катехитові прийти другого дня з тією справою, бо сьогодні прокурор зайнятий виготовленням оскаржуючого акту, бо екзикуція підсудних має відбутись в найблищих годинах. "Саме в тій справі маю дуже важливі інформації, прошу зголосити мене в друге", сказав о. катехит вартовому.

Прокурор саме,в той час сушив собі голову, що в супровіднім листі немає згадки, про те, що "революціонери мали буд-яку зброю; сказав впустити того впертого свідка, сподіваючись,що

може він внесе щось конкретного до оскарження.

Коли о. катехит ввійшов до кімнати прокурора, добру хвилину вони дивились один на одного наче зачаровані, а потім кинулись в обійми. Це були вірні друзі з окопів на італійському фронті в часах Першої Світової війни.

По сердечнім привітані о. катехит перший промовив,що може й не годиться так сердечно вітатися, бо він прийшов із болючою й прикрою справою свого побратима о. Куницького та його парафіян, яких через неправдивий донос мають тяжко покарати тим більше прикро, що йому як вірному другові, тяжко буде в тій справі рішати.

"Говори, все для тебе зроблю!" В дальшій розмові розповів прокурор, що минулої ночі радіо з Будапешту оголосило, що тартачні робітники під проводом свого пароха о. Куницького напали на невелику військову частину, і тільки тактовна поведінка команди даної частини не допустила до людських жертв.

Ще того дня прокурор звільнив всіх 5-ох від воєнного суду з браку доказів, але для формальности передав її звичайному судові, який за кілька день звільнив їх від вини й кари.

Ще того самого дня о. катехит відвідав у пивниці своїх "революціонерів", які сиділи дуже пригноблені, й потішив їх вісткою про скоре звільнення. І дійсно; за пару день вони всі з Коломиї пішки прибули до Ворохти.

О. Микола Куницький, колишній УСУСУС, що гімназійним учнем сидів у тюрмі в Коломиї. Пізніше вже як священик арештований поляками сидів у станіславівській тюрмі, був переслідуваний німцями. В часи великого ісходу з поневоленої Батьківщини разом з іншими виїхав на еміґрацію, перебував на Словачині, а потім в таборах у Німечині. Після того виїхав до Параґваю і жив там в українській колонії. Але гарячий клімат зле впливав на його слабке здоров'я і за порадою лікаря він виїхав до сусідної Арґентіни. Тут, за благословенням пок. Архиепископа Івана Бучка й при співпраці добрих парафіян, побудував гарну церкву, зорганізував братство церковне, Рідну Школу, Пласт. 11 серпня 1965 року отець Микола Куницький відійшов у вічність по заслужену нагороду.

□

Д-р Юліян Рабій

КРИВАВА ВЕСНА В ОДЕСІ 1920 Р.

(Продовження)

Штаб бригади стояв у Бердичеві. Комендантом призначено полк. Бізанца, а політ-комісаром Якова Струхманчука. В тому селі, де стояв полк УСС, комендантом був сотник Зенон Носковський; з ним був також його батько, священик. Адьютантом полку був пор. Роман Купчинський а політкомісаром пор. Антін Артимович, дуже чесна людина. Завідувачем харчівні, яка, здається, була в місцевій школі, був хор. Северин Сапрун.

При полку була рівнож наша оркестра, якою і дальше керував капельмайстер — хорунжий Осип Кухтин. Хор. Сапруна я знав ще з Галичини: він був студент теології, а по війні — відомий диригент хору «Боян» у Дрогобичі. Крім того, він був і ґімназійним катехитом, а за 2-ої війни — отцем капеляном наших юнаків; він помер у Парижі, Франція. Усусуси, користаючи з вільного часу, готувалися до Шевченківського концерту. Хорами й оркестрою диригував хор. О. Кухтин. Концерт відбувся в школі, і по закінченні його всі присутні проспівали «Ще не вмерла Україна».

Стан наших сотень чисельно збільшувався: влучено всіх виздоровців із сапоїзду — понад 250 стрільців. Рівночасно большевицьке «політотделеніє» зачало призначати й присилати

до полку своїх довірених політруків, самих новоспечених комуністів - галичан, які не дуже свобідно почувалися між нами, тим більше, що наше вояцтво від них сторонилось як від большевицьких шпигунів.

Старшини й стрілецтво жили в згоді, не було жадних нарікань, ні доносів, але наших політруків кожний вистерігався й боявся як донощиків. Вояцтво їх зненавиділо. Вони, мов собаки, ганяли по сотнях; а найбільше зненавидженим був колишній чотар Володимир Кипріян, який мешкав із своїм батьком - священиком. Він під час переходу наших бригад через фронт десь пропав. Большевики по підписанні договору з нашою Начальною Командою приготували цілковите знищення нашої Армії — через плянову ліквідацію її частин; робили це обережно, хитро й поступово. Змінили назву з УГА на ЧУГА, як я вже згадав; також усі бригади дістали назву «червоні галицькі бригади нумер 1, 2 і 3». Бригада УСС була перейменована на «Преший піхотний полк першої червоної гал-бригади». Змінили рівнож большевики склад Начальної Команди. Частину її ліквідували (генералів Микитку й Ціріца); інші, де хто міг, втекли; большевики наставили своїх довірених прихвоснів на чолі з Василем Порайком, про якого я вже згадав. Знесли всі старшинські й під старшинські степені, наказавши поздирати всі відзнаки, а рівнож заборонили вживати на шапках «тризуби й синьо-жовті барви» як ознаку «контрреволюції». Своїм політрукам дали суворий наказ слідкувати за виконанням тих розпоряджень. Тим часом сотні відбували свої військові вправи на площі перед селом або десь за селом.

Одного дня команда полку оголосила збірку полка на площі перед селом, зі сторони Бердичева. Пішла ч ка, що має приїхати на інспекцію полка Начальний Вождь Галицької Армії зі своїм штабом.

Полк з усіма сотнями розташувався на площі, а сотник Зенон Носковський напереді сотень ждав «вождів». Десь за дві години заїхало на площу, зі сторони Бердичева, старе чорне авто, а з нього поволі повилазили «вожді»: першим — товариш Порайко, в шкіряній брунатній «куртці», — «начальний вождь»; за ним товстий, пузатий комісар з великою чуприною, рівнож у шкіряній «куртці» — товариш Володимир Затонський, запеклий комуніст, наш землячок з Кам'янця Подільського, син православного священика. З ними приїхав ще третій товариш, помічник Порайка, мабуть, тов. Сологуб або тов. Михайлик. Сот. Носковський по-військовому здав «вождеві» звіт, а той мов би не чув і не звертав уваги, та скорим ходом наблизився до сотень і крикливим голосом виголосив свою агітпромову, вже наперед приготовану вищою владою, такого змісту:

Товариші галичани! Не слухайте своїх панів - офіцерів; вони всі зрадники, вони вороги народу, вони вигнали вас з ваших хат та завели вас на фронт проти нас. Як почуєте від них слово проти нас, передавайте їх в наші руки, ми з тими ворогами народу, дамо собі раду. Це підлі петлюрівı Скидайте з шапок тризуби, ті поломані вила, причіпляйте червоні звізди, бо це наша надія, надія на свободу. Не поміг вам ні Петлюра, ні Петрушевич, ні германці й австріяки — ми вас тепер заведемо до ваших хат до Галичини, до Львова! Довіряйте тепер лише нам і нашим великим вождям пролетарської революції, товаришам Марксові й Ленінові! Нехай живе тов. Маркс — Ленін! І т. д.

Подаю його «промову» коротко, з пам'яти, але наш «вождь» говорив довго, з годину або й довше; плів ті самі слова «в кільце», то знову завертав і повторяв та п'ястуками погрожував усім ворогам народу. Мітинґ скінчився, товариші повсідали до авта й відїхали. Кожний із нас мав уже по вуха льозунґів — це була сама брехня. Самохвальство, повне ненависти до всіх, хто не з ними. Стрілецтво нерадо скидало тризуби, а властиво, ховало їх у кишені, але всі боялися «по-

літруків», які увивалися й слідкували, чи ми поскидали «поламані вила», як вони говорили, ті новоспечені комуністи. Не було однак випадку, щоб стрілецтво робило на нас, старшин, доноси. Навпаки, сміялися з «комунарів», але вистерігалися політруків. Згадаю, що наші обидва товариші, як уже не стало Червоної Галицької армії, пішли «на склад» і за свою вірну службу як уже стали непотрібні, були зліквідовані.

Одеса й арешти галичан

Перед відходом нашого полка на фронт до Чуднова (було це при кінці березня, десь коло 25-го) я був покликаний до команди полку, яка, як я вже згадав, знаходилась у місцевій школі. Сотник Носковський сповістив мене, що я маю з чотарем Іваном Полянським від'їхати завтра в службових справах до Одеси для закупів потрібних для полка санітарних приладів і медикаментів, яких в полку бракувало. Він дав мені всі потрібні військові папери й 10,000 карбованців українською паперовою валютою, по 1000 карбованців, з тим, що маю як можна скоро повернутись, але вже до Чуднова. В дорозі ніхто в мене паперів не питав, ані не поцікавився куди ми їдемо, хоч ми були в галицьких одностроях і з револьверами при поясі.

На другий день вранці ми обоє віднхали поїздом з Бердичева до Вінниці. У Вінниці ми мусіли переночувати, бо поїзд дальше не йшов. На другий день поїхали ми до Жмеринки, а звідти якимсь тягаровим поїздом, який мав звичайні криті тягарові вагони, до Одеси.

Наш вагон був майже порожній. В одному розі вагона на соломі лежало кілька, добре одягнених комісарів, які як ми підслухали з їх розмови, були «сотруднiками» «одеської» Чеки. Ми не предчували, що Одеса для нас буде кінцем нашого вояцького життя та початком большевицького раю в совєтських тюрмах...

Весна того року зачалася в Україні дуже скоро. В Бердичеві, як ми виїздили, було дуже тепло, соняшно, а як ми по кількох днях приїхали до Одеси, там уже весна була в повному ході. Соняшно - тепло, наче літо! Небо синє прозоре, але на вулицях — ні перехожих, ні руху не було видно, Одеса, колись гамірна, нині поринула в спокій і тишу.

В Одесі тоді було добре зорганізована станиця для УГА. З неї користали всі наші частини; була власна домівка, просторі спальні кімнати з гарними й чистими залізними ліжками та власним зарядом, однак кухні там не було. Станиця була для наших виздоровців — вона називалася «Галицька станиця». Був рівнож у Одесі, при вулиці Грецькій, військовий шпиталь УГА щось із 200 ліжок; був він на ті часи взірцево обладнаний, мав власну аптеку, повно ліків, повно санітарного матеріялу та власний санітарний персонал і свої медсестри; однією з них була Марійка Адамович.

Комендантом шпиталю був наш отаман Гарабач, колишній комендант станційної команди в Кам'янці - Подільському, про якого вже я згадував.

Начальним лікарем нашого шпиталю був австрійський лікар, німець, майор д-р Лянґ; він мешкав «на приватці» і по ліквідації большевиками шпиталю та по виарештуванні всього персоналу й хворих чи виздоровців утік на німецькі колонії над Чорним морем і там ховався. Другим лікарем був у шпиталі пор. Володимир Чернявський з Коломиї; він потім попав до тюрми. Я з чотарем Полянським зголосилися на нашій Станиці, де одержали місце для ночівлі; речей ми з собою не мали, бо все залишили в селі, звідки ми виїхали, сподіваючись скоро вернутись.

У вільний час ми пішли оглянути місто. Одеса, ще недавно одне з найгарніших портових міст України, з її найбільшим портом на Чорному морі, яка колись своєю красою, багатством, чудовими будівлями, палацами, церквами, широкими квітучими бульварами, парками й городами з гарними рослинами та надморськими терасами, чарувала не одного европейця своєю кра-

сою, виглядала тепер, мов завмерле місто. Вулиці брудні, засмічені, будинки обдерті з тинку, вікна в домах частинно повибивані, чимсь там закриті й затулені, а Олександрівський бульвар, колись гамірний, повний життя й радости, тепер був самітний, тихий; склепи й ресторани чи каварні — пусті й зачинені, а віконниці й шиби повибивані, забиті дошками. На вулицях мало людей, десь-десь хто перебіжить вулицю або якийсь «красноармеєць», розглядаючись, прошпаціруе чи якесь військове старе тягарове авто з гуком і тріскотом переїде вулицею й десь зникне та і усе! Здалека зі сходу, час від часу чути було глухі гарматні стріли: це ще большевики змагалися на Перекопі з рештками військ Денікіна, виганяючи його, йшли визволяти Крим від «капіталістів».

Порт і залізнична станція над морем були зовсім пусті, навіть не видно було робітників; на молі не було кораблів, ні човнів, лише десь-десь на морі видно було кілька потоплених човнів чи барок, які своїми дзюбами виставали з води, мов якісь примари.

Далеко на морському горизонті на якорі стояв, вздовж берега, великий військовий корабель. Це був французький корабель, який привіз большевикам російських полонених з Німеччини. Їх було до 2,000 — колишніх царських солдатів. Їх опісля приймали всі влади міста і большевицькі військові коменданти з великою парадою і з оркестрами в самому порті та дефілювали з ними по вулицях.

В нас багато вільного часу не було, бо ще мали ми полагодити деякі службові справи й закінчити закуп потрібних полкові, а властиво — нашим докторам — ріжні медикаменти. За тими справами треба було пішки ганяти з одного кінця міста до другого, а «ізвощиків» в місті не було. Треба було все купувати начорно; лише одні протитифозні ін'єкції я дістав в якійсь військовій чи державній амбуляторії. На коробках було по-російськи написано «Вакцина - дивакцина»; за них заплатив я «казьонну» ціну. Всі закуплені ліки занесли ми на нашу станицю і поскладали під ліжком.

Цілий час нашого побуту в Одесі нас обох щось гнобило, якесь недобре передчуття підсвідомо підганяло нас до закінчення всіх справ і скорого повороту до полку. Наше передчуття здійснилося. Вечером дня 7. квітня вернулись ми пізно зі Шевченківського парку до станиці і поклалися спати; військовим звичаєм поклали ми пістолі під подушку, під голову. Опівночі збудила нас крісова стрілянина й дикі крики біля нашої станиці, і ще не було часу опритомніти нам зі сну, як відчинились двері нашої кімнати й до середини з криками і з наїженими багнетами на «вінтовках» вбігло з десяток большевиків.

До мого ліжка прискочив якийсь чекіст жидівського вигляду й крикнув кілька разів: «Вставайте, пане сотнику, вставайте, бо наші вже прийшли!», — а рівночасно наставив на мене свій наґан: — Віддавай зброю, ти... сину!» — викрикуючи ріжні російські «сальонові» слова «по-матушке»...

Довкруги чуємо дикі врески й крики та проклони російських бійців. Ми обидва встали, повбиралися, і нас, з іншими галичанами, які ночували в тій станиці, відвели большевики до недалекої стайні, просторої й дуже брудної, де стояли день або два тому корови й коні, що видно було по слідах, натрясеній соломі й по лайняках на долівці. В стайні ще було темно, але все ж було видно, що нас там уже багато. Що хвилі відчинялися двері, і прибували нові арештовані.

Надворі зачало вже світати, стайня була оббита дошками, а крізь поламані дошки, через шпари й діри, видно було, що стайня окружена бійцями. Це були самі підлітки, майже всі жидки, між собою шварґотали по-жидівськи. Були в обшарпаних цивільних убраннях, всі мали рушниці на раменах, на «віровках», прив'язані шнурками, а приклади рушниць сягали їм до стіп. Видно було що це нашвидку зібрані, добровільні загони до помочі Че-Ка. Над ранок, десь коло години 4-

ої побачили ми крізь щпари, що на площу перед стайнею примаршувало до двох сотень червоноармійців із охоронного батальйона Че-Ка з наїженими багнетами, а з ними кілька тачанок з машиновими крісами «максим». Тепер, як уже роз'яснілося, ми побачили, що в стайні було багато самих галичан: жінок і дітей не було.

Надворі зачалася біганина; чути було дикі вигойкування, крики й накликування, «російську» лайку та прокляття, а час від часу крісові стріли. Це большевики, майстрі терору готували нам таке прийняття. Нам було все однаково, ми збайдужніли, бо знали, що від большевиків всього можна чекати. Ми бачили з того, що наші нові «союзники» зачали нас вилапувати по місті, мов собак, що мусіло на фронті щось скоїтися; але що саме — ми не знали, бо нічого не чули. За яку годину ми почули в дверах стайні крики. Це чекісти з наганами кричали до нас: «Виході — виході, сволоч, становись по четири!»

Ми зачали виходити на площу й устроїтися чвірками в колону.

Большевики з наїженими багнетами в руках, оточили колону. Спереду і ззаду стали дві тачанки з машиновими крісами, націленими на нас. По обох боках колони з обрізками в руках гарцювали щось із 15 кіннотчиків.

Нас, галичан, було до 200; стільки саме або більше було чекістів і червоноармійців з охоронного батальйону Че-Ка — з синіми опасками на шапках. Обдерті підлітки кудись відійшли. Між ними ганяли в шкіряних брунатних куртках з наганами в руках комісари й працівники Че-Ка й давали якісь накази. Один чекіст захриплим голосом крикнув, «Руш!» і нас відпроваджено на Єкатеринінську площу, де знаходилися кам'яниці централі одеської Че-Ка — її бюра й переходова тюрма. В однім будинку були їх бюра й кімнати комісарів, а друга кам'яниця була тюрма. Як видно ті кам'яниці були колись гарні, а тепер — брудні, обдряпані, з заґратованими вікнами — або до половини вікон забиті дошками. Крізь вікна і ґрати виглядали змарнілі лиця в'язнів. Вони придивлялись до нас та півголосом говорили: «ґалічани, ґалічани...»

Нас завели на невеличке подвір'я. Спереду була тюрма, а ззаду — тюремні лятрини; на брамі стояла варта з двох-трьох бійців. Десь за годину чекісти поставили на подвір'ї два столи й кілька крісел, де розсілись чекісти. Кождого з нас кликали одинцем до столів.

Тепер зачався обшук. Чекісти вивертали всі наші кишені, шукаючи золота або «грошей», годинників. При одному столі нас трусили, а при другому заповняли наші анкети. Здирали нам з рук перстені й відбирали всі наплечники чи валізи, не дивлячись, що є всередині. В мене в кишені «гімнастьорки» знайшов чекіст металевий медалик Самбірської ікони. Думаючи, що це срібло, оглядав його довго, але в кінці віддав кажучи «Бери собі!» і плюнув.

По закінченні обшуків нас відвели чекісти через подвір'я ліворуч до сусідньої кам'яниці, колишньої гостинниці, і примістили нас на 2-му й 3-му поверхах. Кругом кам'яниці були густо розставлені військові стійки, щоби хто з нас не втікав. Кімнати були зовсім порожні, без столів і крісел. Нам було дозволено з постом сходити на подвір'я до гідранту, де була вода до пиття, але їсти нам нічого не давали, хоч час ішов... Чекістам було байдуже, бо «для сволочи ґаліцийской кушать нет».

Так ми ждали в голоді і спали на підлозі два дні. По двох днях ми почули на подвір'ї крики «бойцов». Це чекісти з батальйоном червоноармійців з охорони Че-ка, з кіннотчиками і тачанками, з машиновими крісами, прийшли на подвір'я, щоб нас із тієї кам'янниці кудись відпровадити, подібно, як це вже було з нами при переведенні нас зі стайні до Че-Ка.

Знову крики «Виході!» Ми вистроїлися чвірками в колону — і знову «Руш!» Колона вийшла на вулицю. Тепер зачали кіннотчики стріляти в по-

вітря на всі сторони й вигойкувати та ревіти й ганяти по вулиці, то вперед, то назад. Пішоходи зачали втікати з вулиць, де хто міг, ховатися в подвір'ях кам'яниць або втікати до домів, а кіннотчики, мов скажені, стріляли й стріляли з обрізів. Наша колона маршірувала поволі ріжними вуличками, може зо дві години. В кінці зайшли ми на «Середній фонтан» (так називалася та частина міста), і на обрії побачили ми могутню кам'яницю з високими червоними мурами, а на них — вежі для стійкових. Це була одеська губернська тюрма, наше майбутнє пристановище. Ліворуч від мурів тюрми тягнулися поля та городи, та якийсь старий цвинтар з похилими, поломаними хрестами.

Перед великою залізною брамою тюрми стояв відділ червоноармійців, може з 50 бійців. Відчинилися брами тюрми, ми почали гусаком входити до середини головного корпусу тюрми. В середині ми перейшли другу браму і аж третьою ввійшли ми на подвір'я тюрми.

В подвір'ї навпроти нас стояла велика мурована одноповерхова кам'яниця. Вона стояла недалеко від мурів, висотою метрів із 10, ліворуч від неї був малий мурований домок — це була в'язнична кухня, де кухарями були в'язні; праворуч від цієї великої довгої кам'яниці стояв білий малий шпитальчик, також для в'язнів. Ця довга кам'яниця називалася «пересильное отделение». Це й була квартира для нас. Вона мала лише одні малі залізні двері, серединою йшов коридор, а по обидва боки комірки. Кожний поверх був поділений: на першому поверсі було дві камери: 3-тя й 4-та; а в партері були камери 2-га й 1-ша. Двері до камер були такі вузенькі, що лише одна особа могла пройти. Але двері були подвійні.

Кожна камера мала приміщення на 50 в'язнів, рахуючи по прічах, залізних ліжках та сінниках. Дерев'яні прічі стояли в одному ряду під стіною, а ліжка були поставлені ближче до вікон; на кожному ліжку був один сінник, а радше — мішок із трухлою й стертою соломою. Пріча була одна, довга і мала 50 мішків. В кожній камері була вбиральня, відкрита з усіх боків, брудна, занечищена й дуже смердюча; вона своїм сопухом робила і так несвіже повітря камери нестерпним.

В кожній камері було п'ять великих вікон; шиби були затягнені дротяною сіткою, а від двору ще й грубими залізними ґратами.

Навпроти «пересильного отделения» стояв головний корпус тюрми — триповерховий будинок з вікнами в залізних ґратах. Води чи водотягів у наших камерах не було, а був лише один гідрант з водотягом назовні, перед дверима кухні, при стіні. В головному корпусі були ув'язнені всякого роду «вороги народа» — як «контрреволюціонери», офіцери, петлюрівці, партизани й спекулянти; бракувало дійсних бандитів і злочинців, бо вони всі тепер були високими військовиками або співпрацівниками влади й сиділи у вигідних фотелях по ріжних урядах.

В'язниця була обведена довкруги високим муром, таким широким, що стійкові могли вигідно проходити від однієї до другої вежі, на якій «бійці» стояли зі скорострілами напоготові. В'язницю стерегла одна сотня червоноармійців, а комендант їх урядував у кімнаті в головному корпусі. Цивільний начальник тюрми і всі сторожі - ключники при камерах були давні, царські урядовці, вбрані в давні царські, темні уніформи; більшість були москалі, кілька українців і поляків; вони всі були супроти нас дуже ввічливі. При нашій камері число 3 був сторожем старий, посивілий поляк; він ставився до нас чемно й увічливо.

Наше життя в тюрмі

Перед нашим розміщенням по камерах, нас зібрали на подвір'ї. Ми чекали дальших наказів. Тоді прийшов до нас начальник тюрми, пояснив нам про тюремну дисципліну і, згідно з тюремними приписами, сказав, щоб ми вибрали між собою т. зв. «старосту»,

який буде посередником між начальством тюрми та нами, себто зв'язковим. Староста був зобов'язаний тримати списки в'язнів, мав бути «каптенармусом», себто тим, хто буде забирати харчі для нас, буде їх розділювати поголовно (чай без цукру, юшку й хліб) мав також він наглядати в кухні, чи хто харчів не к р а - де, мав доповідати про всі недоліки та прохання і мав вільний доступ до начальства — в день, бо на ніч двері нашого «отделения» були замкнені. Вояцтво обрало мене таким старостою.

В дійсності, харчі все діставали від начальства самі кухарі, а я отримував лише малі 10-грамові пачечки чаю «Висоцького», три пачечки на день, по одній на кожний баняк кип'ятку, який приносили о 8-ій годині ранку кухарі. В'язні, йдучи гусаком, діставали по літру кип'ятку, вже з засипаним чаєм, і по 100 грамів чорного, липкого хліба (скибку завбільшки з долоню) на цілий день. Ми також діставали о год. 12-ій дня «суп», а вечером о год. 5-ій знову склянку кип'ятку.

Як староста, я приділював чи визначав щодня 20 в'язнів до робіт на полі і в городі, за мурами тюрми. До роботи зголошувалися добровільці, так що не було потреби призначати робітників; охочих до роботи було досить.

Денні приділи все були однакові, а юшка, яку кожний з нас діставав по пів склянки, себто півлітра, це була гаряча вода з логазою, яку треба було в склянці довго шукати; а за омасту правили гнилі рибки — «тюльки», дуже солоні. Про чай — кип'яток і хліб я вже згадував. По харчі всі йшли гусаком, і тоді сторожі відчиняли тюремні двері в вище означених годинах. Отримавши їжу знову всі ми заходили до камер.

Начальник тюрми був до нас дуже ввічливий, розмовляв добре по-українськи. Я рідко ходив до нього — хіба він мене кликав.

О годині 6-тій вечера до кожної камери приходили чекісти. Ми ставали в два ряди до збірки; чекісти прочитували списки або числили всіх, щоб перевірити загальне число в'язнів. А по відході їх ключники замикали двері камер на цілу довгу, мов без кінця, ніч. Тоді тяжкі думки наче розбивали наші голови. Журба, туга й незнане завтра мов каменем тиснули наші серця; нам не було ні спокою, ні сон не чіпався. Наше життя пливло сумно й монотонно, ніхто не знав, чому наші «союзники» держать нас у тюрмі і яка наша доля, та й що нам від большевиків ще ждати...

По кількох днях, як ми вже з нашими дозорцями познайомилися, вони принесли нам з Одеси вістку, що десь коло Бірзули якісь військові галицькі частини збунтувалися проти большевиків, і тому одеська Че-Ка нас ув'язнила, зі страху, щоб ми, галичани, їм не зробили бунту в Одесі. Це була причина арештування нас большевиками. Від дозорців і від **тих галичан, яких** большевики пізніше заарештували й до нас — як «бунтарів» — послали в тюрму, ми довідалися вже точно, як це було з тим бунтом галичан. Дня 6. квітня 1920 р. — 3-тій Кінний полк УГА, що таборував у Комарівці під командою отамана Едмунда Шепаровича, і деякі частини зі Самбірської 8-ої бригади УГА з поручником Олександром Сандовичом збунтувалися проти большевиків і з-під Бірзули перемаршували до міста Тирасполя над Дністром. Маршуючи вздовж румунської границі, дійшли до граничної станції Затише, де сполучилися з запасним курінем сотника Козака і з ним дійшли до частин УНР, які були на фронті проти большевиків під командою ген. М. Омеляновича-Павленка. Деякі частини з цієї колони УГА перейшли Дністер і опинилися в Румунії. Ті вісті нас ще більше пригнобили: ми сподівалися, що тепер большевики будуть на нас мститися.

В тюрмі поволі минали довгі дні, безсонні ночі в очікуванні непевного завтра. Двері від наших камер були стало зачинені на ключ, а під дверима сторожили дозорці, які на ніч мінялися. Двері відчиняли нам лише під час розділу харчів; тоді ми гусаком

виходили на світ Божий — на подвір'я тюрми, та й знов голодними поверталн до камер.

Нічні дозорці сторожили лише до півночі, але цілу ніч ходили навкруги нашого будинку два чи три червоноармійці з охоронного батальйону з крісами напоготові, а на мурах стерегли нас бійці в вартових вежах.

Одного дня повідомив мене начальник тюрми, що начальство одеської Че-Ка відтепер дозволило нам усім виходити з камер на подвір'я щодня від год. 6-ої рано до 6-ої вечора і що в той час двері й брами нашого будинку будуть відчинені; однак остеріг, щоби ніхто з нас не пробував втікати, бо бійці з мурів і веж будуть по нас стріляти. Я про це нове зарядження повідомив усіх галичан, і це нам принесло трохи надії, що може нас звільнять з тюрми, тимбільше, що наші галицькі бригади вже стояли на протипольському фронті разом з большевиками.

Тепер в'язнична дисципліна стала вже не такою тяжкою, а перевірка в'язнів чекістами вже відбувалася десь-десь часом, і лише для певности, що число в'язнів збігається зі списками. Не зважаючи на суворий обшук, про що я вже згадував, майже кожний із нас мав ще трохи гроша, які десь в устах або в черевиках заховались; отож, я пішов до начальника тюрми з проханням, щоб він дозволив купити хліба й молока. Начальник погодився й дозволив дозорцям приносити з міста харчі, за які ми дозорцям платили, бо тюремні харчі були такі мізерні, що тяжко нам було на них прожити. Відтепер ми трохи підкріплювалися купленими харчами та звикали до нашого животіння й нашої долі.

В нашій камері були й співаки, і ми зачали тепер півголосом співати вечорами наші стрілецькі пісні; а що нам ніхто ні з начальства, ні з чекістів не забороняв співати, то ми вже стали співати голосно й свобідно.

Одного вечора, по нашому співі, ми почули зі сторони головного корпусу, наче відповідь на наш спів, українську пісню співану хором в'язнів з якоїсь камери. Це співали українські партизани, схоплені большевиками — це нам опісля наші дозорці вияснили. Нераз чули ми голоси з вікон з головного корпусу: «Галичани, співайте ще!» Але співати було вільно лише до 9-ої години вечора, а після 9-ої все життя в тюрмі затихало в очікуванні жахливої ночі, непевности, що та ніч принесе. Тоді в'язні з корпусу прислухалися, чи не доходить з-поза мурів від головної брами гуркіт моторів. Це гуркотів «чорний ворон», як його в'язні називали, панцерне, чорне авто-каретка, чатуючи під брамою на нові жертви Че-Ка, на в'язнів, засуджених на смертну кару, «на размен»; «чорний ворон» цілу ніч перевозив їх до підвалів Че-Ка при Єкатеринській площі в Одесі на розстріл. Тоді тюрма знов оживала: зойки, плачі і крики в'язнів мішалися з лайкою чекістів і з гуркотінням автомоторів.

Були ночі, коли відчинялися брами нашого «отделенія»: до наших камер з криками й лайками вбігали чекісти з наганами в руках; вони вигукували якісь назвиська, когось шукали та з чисто московськими прокльонами вибігали з камер; однак ніколи під час таких відвідин вони нікого з нас не забирали. Їх нічні візити викликали в нас несамовитий жах: ніхто не знав, кого вони шукають.

Із-за мурів тюрми доходили до нас вісті, найбільше від наших дозорців, (вони всі були дозорцями ще за царя), що біля Одеси оперують більші сили українських партизанів, що вони нас звільнять з тюрми або що Денікін від Перекопу жене большевиків і туй-туй займе Одесу; або що якісь бандити вже зайняли Одесу — і подібні вісті, яким ми вже не вірили. Ми чули майже кождої ночі сильну артилерійську канонаду від сторони Перекопу, а також часами чули ми під мурами тюрми крісову стрілянину, однак ніхто не спішив нас визволяти, і ми дальше в голоді мріяли про волю, а що більше — ми не мали жадних вісток від нашої тепер «ЧУГА» з фронту Чуднів — Літинь — Жмеринка.

У Велику Суботу, 10. квітня 1920 р. чекісти привели на тюремне подвір'я нашого «отделенія» велику групу галичан, і дозорці покликали мене, щоби я всіх записав у свої списки і щоби їх розділити по камерах. Це були арештовані галичани з Галицького шпиталя з Одеси при вулиці Грецькій, санітарний і адміністративний персонал з їх комендантом, отаманом А. Гарабачом. Ніхто з них не говорив, що це шпиталь з вулиці Старопортофранківської, а лише з вул. Грецької. Большевики також арештували в тому шпиталі всіх хворих та виздоровців. Між новоприбулими були: сан. поручник Володимир Чернявський, сот. Богдан Загайкевич б. гімн.. професор з Перемишля. сот. Др. Давидяк, сотн. Олександер Дереш (помер 1958 р. в Нью-Йорку), сотн. Черевко, сан. підх. Гуцал і дес. Проць, — разом біля 140 осіб. Я забрав отам. Гарабача до своєї камери ч. 3., а інших примістив в камерах ч. 1 і 2.

Жіночий персонал з того шпиталю, здається 4 медсестри, між ними Марійку Адамович, приміщено в жіночому відділі в головнім корпусі. Отаман Гарабач переказав нам докладні вісті про вищезгаданий бунт галичан коло Бірзули, а рівнож запевнив нас, що наші бригади «ЧУГА» є дальше на протипольському фронті. Большевиків в Одесі опанувала лють та страшна ненависть до нас «ґалічан», зрадників і ізменників». Вони були б із своєю «Чекою» нас вже давно зліквідували, але з їх поведінки видно було, що вони вже дістали якийсь наказ згори й очікують дальших заряджень, бо вже тоді в Харкові урядував большевицький Уряд УРСР, а при ньому вже був зорганізований т. зв. Галицький Революцийний Комітет «Гал-Ревком» на чолі з комісаром Володимиром Затонським. Проте, одеська Че-Ка вже сама нічого не могла зробити «з галіцийською сволоччю».

В моїй камері було найбільше старшин, а до нас ще прилучилися отаман Петро Бубела, колишній товариш військового секретаря в уряді ЗОУНР (запустив собі тепер велику чорну бороду); його большевики арештували на «приватці» в місті, а дружину з маленькою дитиною лишили в мешканні; сот. Гавриляк, чот. Рибак, хор. Лев Інслер, під. Володимир Обух (згинув трагічно в Чікаґо). Отаман Гарабач приніс із собою «для розради» тарокові карти, якими аматори тієї гри цілими днями забавлялися.

1920 року в тюрмі

Непомітно, в неділю дня 11 квітня 1920 р., прийшов Великдень. Як лише наші дозорці відчинили брами та двері нашого «отделенія», раненько ми повиходили на тюремне подвір'я. День був погідний, соняшний, дуже теплий. Одні з нас, похиливши голови, вешталися по подвір'ю, інші посідали під мурами та, згадуючи думками це велике свято, мовчки дивились в далеку синю даль неба, вслухались, чи не чути Воскресних дзвонів з недалеких одеських церков. Кожний із нас линув думками ген-далеко там в рідні сторони: там наші батьки, там наші церкви, наші хати, наші стріхи, там наша рідня вітає Великдень, там наші веселі поля й лани, там нині на дзвіницях б'ють радісно дзвони, а тут так страшно, так сумно...

Та дарма! Одеса мов закам'яніла: ні один голос дзвона не озвався; Одеса заніміла, лише кругом повівав жах і смуток.

Не один з нас, що сиділи під муром тюрми, шептав молитви, а рясні сльози спливали по лиці, ніхто з нас не вів розмов, ми були нашими думками в рідних, нам дорогих сторонах, ми переживали в своїй уяві колись щасливі, радісні дні минулих Великодних Свят.

Побратими по тюремній баланді й шматку липкого, чорного хліба розбрелися по всіх закутинах тюремного подвір'я. Вже по обідній порі, — а був це перший день Великодня, сторож відчинив малу бічну браму, яка була в мурах при дорозі, браму під якою часом любив уночі відпочивати «чорний ворон», і через браму увійшов у чорній рясі, з хрестом у руці,

православний священик, а з ним дві жінки й двоє мужчин, які несли два коші, повні святочних харчів. Спереду йшов начальник тюрми. Як ми їх побачили, зрозуміли, що вони прийшли до нас у відвідини. Я, як староста скликав усіх на збірку. Всі стали двома рядами в чотирикутник, до середини якого увійшли наші гості.

Священик поблагословив нас хрестом та привітав нас гарною українською мовою: «Христос Воскрес», любі галичани, ми вітаємо вас з Великоднем. Ми принесли вам паску, нехай Христос кріпить вас, нехай дасть вам сили перенести це лихоліття, нехай поверне вас усіх у ваші любі, дорогі сторони, у вашу Галичину». (Подаю з пам'яти, у скороченні).

Закінчив священик своє привітання словами: «Христос Воскрес». Залунала сильна, могутня пісня «Христос Воскрес», а голосні звуки пісні, мов дзвін, бивсь об понурі тюремні мури; ціла тюрма стрепенулась, у всіх тюремних вікнах з-за ґрат замаячіли бліді, винуждені лиця в'язнів. Тюрма ніколи ще не чула такої могутньої пісні й таких величних слів Воскресіння Христового. Це скрізь сльози співали нещасні галичани, ще недавно воянцтво славетньої УГА, а нині жертви озвірілого, здичавілого московського Че-Ка.

Священик поблагословив хрестом принесену в кошах паску, а прибулі з ним гості роздали нам по шматочку медівника, білого хліба й по яйцеві. Начальник тюрми ввесь час стояв мовчки, по його лиці видно було, що він співчував нашому горю, а з мурів і з вартових будок приглядались большевицькі стійки, і може не одному з них пригадався Великдень в його рідному селі.

Я, від імени всіх нас, подякував священикові й гостям за паску, за пам'ять про нас, галичан. Священик ще раз поблагословив нас хрестом, і всі наші гості віддалилися. За ними зачинилася в'язнична брама, а з-за брами почулося зловіще гуркотіння моторів «чорного ворона». Якийсь несамовитий переляк огорнув нас, бо вдень ніколи ще «чорний ворон» не приїздив під тюрму. Ми поглядали один на одного, наче питали: що це? За день-два оповідали нам наші дозорці, що той священик і ті громадяни — це були члени місцевої одеської православної української церкви при вулиці Прохорівській, які заснували Комітет Помочі Галичанам, під керівництвом пані Комарецької. Одеська Че-Ка всіх їх арештувала й розстріляла — за «контрреволюцію»... А що сталося зі священиком — ніхто нічого не знав.

Комітет дістав від Че-Ка дозвіл на збірку харчів для галичан і на розподіл паски в тюрмі, та це був лише підступ Че-Ка, бо вслід за ними Че-Ка вислала «чорного ворона», який їх забрав, і слід по них пропав... Сотник Цьокан, у своїх споминах (том II, УГА, видання Микитюка) згадує про розстріл членів того комітету, подаючи всі імена).

Той випадок з паскою для галичан доводить, який страшний терор завела одеська Че-Ка — що навіть невинних членів комітету розстріляли, щоби лише відстрашити всіх від «ізменників - галічан». Нещасні члени комітету принесли нам паску, за яку своїм життям заплатили.

По Великодні, одного дня покликав мене начальник до своєї контори і повідомив, що дістав листа від одеської Че-Ка, що до Одеси приїжджає якийсь комісар з Києва і що всіх нас мають перевезти до Києва в розпорядження Начальної Команди ЧУГА. Та вістка нас потішила. Ми сподівалися, що за день-два вже будемо на волі. Ми не думали, що за цю «волю» будемо платити власною кров'ю. Ми ждали, а дні проминали, мов роки, голод нам дошкулював, бо вже ніхто з нас не мав гроша, щоби дозорцям заплатити за хліб і за молоко, а комісар з Києва не приїздив.

Сотник Богдан Загайкевич сидів в моїй камері; він охоче зі мною розмовляв, все був дуже сумний. Одного разу витяг з кишені малий срібний дамський годинничок і просив мене,

щоб я з дозорцями переговорив про продаж цього годинника, бо він хоче купити собі молока й хліба. На другий день дозорець приніс мені гроші, які я віддав сот. Зайгайкевичеві.

В Одесі настала велика спека. В наших камерах, переповнених в'язнями, не було вже де положитись до спання, а до того спека, духота й нездорове повітря, яке заносило з відкритих кльозетів, та вічне гуркотіння «чорного ворона» під брамою тюрми не давало ні спокою, ні відпочинку. Скоро день, всі виходили з камер на подвір'я й у затінку під мурами, на траві чи на піску пролежували годинами куняючи, вдоволені, що хоч голодні й безсонністю зморені, вхоплять трохи свіжого повітря. Чекісти дальше вилапували в Одесі галичан по приватках. Не можна було пізнати, що це колишні галицькі вояки: виглядали, як скелети — босі, обдерті, вбрані в ріжне московське лахміття, в брудні «фуфайки», скатовані, зі синяками на лиці... Та ще щастя було, як з них хтось живим попав до нашого гурту в тюрму...

Майже щокілька днів приходили до наших камер якісь чекісти й приносили ріжні анкети чи формуляри зі сотнями «вопросів» до виповнення; тоді ми мали вже на цілий день доволі зайняття, щоб відповісти на всі підступні питання й не попасти через якесь необережне слово в сідельця хитрої Че-Ка.

Одного дня вранці дозорець впустив до нашої камери якогось типа; це не був галичанин, але з лиця якийсь семіт, пристійно вбраний. Від вуха до вуха пішла осторога, що це чекіст, шпигун-провокатор; його ніхто з нас не знав та й з ним ніхто не розмовляв. Це був молодий чоловік середнього зросту, бльондин, в оливкового кольору військовій блюзі. Він проходжався по камері й десь серед дня пропав, але на місце його прийшов до нас інший тип, також шпигун, — високий, худорлявий, брюнет, з лицем осмаленим, на одну каблуковату ногу кульгавий. Це був якийсь азербайджанець, як він сам представився; говорив по-українськи галицьким діялектом, мов галичанин. Він від першого дня зачав удавати великого нашого приятеля, відай хотів заєднати собі наше довір'я; нарікав на Че-Ка й на большевиків. Але з ним ми не хотіли говорити.

Він з нами харчувався, нарікав на зле харчування та й намовляв мене, щоб я, як староста, пішов до начальника зі скаргою на злі харчі; а вкінці сам пішов до начальника, однак не спричинило це покращення нашого харчу. Азербайджанець спокійно собі виходив і вертавсь до камери, спав по ріжних камерах — часто його вночі взагалі в камерах не було, а також і вдень кудись виходив з тюрми. Ніхто ним не цікавився, бо кожен з нас знав, що це шпигун. Біда була, як він ночував в моїй камері: ми довго не могли спати, бо він все до пізньої ночі виспівував собі якусь пісню про верблюда, на азійську мельодію; тому ми його й прозвали «верблюдом». Ми його встерігалися; ми знали, що Че-Ка насилає до тюрми своїх провокаторів, а також наші дозорці остерігали нас.

Наша громада в тюрмі збільшувалась, начисляла вже понад 400 в'язнів галичан. По камерах було затісно, бо, рахуючи по сінниках, місць було на 50 осіб у кожній камері, а тимчасом нас було по 100 осіб у кожній камері. Ті в'язні, що до нас «доскакували», тиснулися чи втискалися по прічах, де хто міг; стрільці зсували сінники, щоб було більше місця, а решта клалась на кам'яну долівку, на солому, яка ще була в резерві на долівці під прічами — так ми всі ніби спали, а радше — відпочивали... Проте, з тієї причини не було, ні сварок, ні доносів: всі відчували, що ми діти однієї великої вояцької сім'ї, яких лиха доля загнала в большевицьку тюрму натерпітися «щасливого» життя в тім «раю».

Як уже вечеріло, й сторожа замикала двері залізними ключами, скрегіт в заїржавілих замках наводив на нас якийсь несамовитий жах. Якийсь дивний настрій царив по камерах, поста-

вав незрозумілий страх перед ніччю. Тяжка туга огортала нас, а страшний біль тиснув нам серця, що не один з нас, стоячи біля ґрат, вдихаючи свіже повітря, похиливши голову, у сльозах молився, просив помочі в Бога, бо лише в молитві можна було знайти відраду й заспокоєння душі. По камерах не було вже чути ні співів, ні розмов. Кождий наслуховував, чи не гуркотить під мурами «чорний ворон».

Приїзд поручника Семена Галицького — Масакра галичан

Однієї ночі ми почули під тюрмою крісову й кулеметну стрілянину. Вранці оповідали нам дозорці, що це був невдалий наскок партизан на тюрму. Про приїзд до нас якогось комісара від ЧУГА не було нічого чутно, ми втратили вже надію на скоре звільнення з тюрми; аж десь може, 20 квітня 1920 р. приїхав до Одеси цей комісар а був ним галицький поручник Семен Галицький; він приїхав ще з одним галичаном і, в товаристві кількох чекістів, зайшов до контори начальника тюрми. Мене покликав начальник; пор. Галицький розповів, що він приїхав з наказу Начальної команди від тов. Василя Порайка, щоб усіх нас, галичан, забрати з тюрми до Києва, та повідомив мене, що піде до наших камер, щоб поговорити з нами. Була вже вечірня пора десь по годині 6-ій, і пор. Галицький, в товаристві дозорців (бо камери вже о тій годині були позамикані) зайшов до нашого «отделенія». Я умовився з пор. Галицьким, що в справі нашого виїзду треба вдатися до одеської Че-Ки, що треба від них забрати всі від нас при обшуку забрані наплечники з білизною і т. ін., що треба зажадати звороту сконфіскованого у нас гроша та й приготувати сам виїзд: закупити трохи харчів і замовити потрібні вагони на переїзд. Пор. Галицький погодився на все й пішов зі своїм товаришем і чекістами до Одеси переночувати, а наступного дня мав знову прийти до нас.

Другого дня вернувся до нас пор. Галицький, але без чекістів, і також його товариш не прийшов, — його я вже більше не бачив. Ми обоє і ще кілька в'язнів галичан пішли до Че-Ки, щоб забрати там наші речі та на переговори про інші справи. В Че-Ка нас прийняли ввічливо, що нас дуже здивувало. Комісари згодилися видати нам усі забрані речі й гроші; однак, щоб усе приготувати, сказали нам прийти на другий день. З нічим ми вернулись до тюрми.

На наше запитання, де є наші бригади, пор. Галицький потвердив, те, що нам уже було відоме. Про події на фронтах він нічого не знав, бо він виїхав з Києва десь перед 20-им квітня.

Поки ми вешталися по Че-Ка і клопотались про наші потреби, на фронтах прийшли несподівано великі зміни, про які напевно в Че-Ка всі комісари добре знали, бо телефоном отримували всі вісті, також з фронту. Ми однак про ті події так скоро не дізнавались, наприклад, про те, що наші бригади прорвали фронт і перейшли до Петлюри, зглядно — до поляків. Нас здивувало, що коли ми прийшли до Че-Ка рано 24-го квітня, від нас зажадали негайного виїзду з Одеси — ще того самого дня по полудні і повідомили нас, що самі замовили ешелон на 600 осіб. Нам повернули всього один наплечник, бо більше не найшли; з тим ми вернулись до тюрми, і я закликав усіх приготовитись до виїзду.

Ми мали відмаршувати на «товарову станцію», де для нас Че-Ка мала того дня приготувати ешелон до від'їзду до Києва. Важливі події на фронті відбулися вночі з дня 23 квітня на 24. Ні пор. Галицький, ні ми про ті події не знали, але мусіли знати про це головні комісари в Че-Ка. Проте, для них приїзд пор. Галицького був зручний для ліквідації нас поза тюрмою. В часі нашої масакри, начальником Че-Ка був колишній австрійський офіцер Кляйнберґ, жид (здається, це було його псевдо, бо всі чекісти мали фальшиві прізвиська). Його заступником був тов. Заґуріян, який навіть признавався, що він українець, говорив по-українськи, але його назвисько не було українське; а начальником «особого

отделенія», себто паном життя і смерти всіх в'язнів, був австрійський полонений, колишній поручник з Буковини, Дойч (псевдо), також жид, що говорив по-польськи. Оцей був організатором нашого погрому.

(Закінчення в черговому числі)

ПО СТОРІНКАХ ПРЕСИ

ОКЕАН МОЖЛИВОСТЕЙ

В Новорічному числі російської «Литературной газети» вміщено статтю під вище наведеним наголовком — члена Президії Далекосхіднього наукового центру Академії наук СССР — П. Буніда. Передруковуємо її в скороченому перекладі.

... В 1970 році 28 країн видобували з дна морів нафту й газ, а 50 інших провадили обслідування й розвідки морського дна. З початком 1971 р. в ЗСА діяло вже 16,000 бурових свердловин. Запаси нафти з дна світового океану обчислюються 60-150 мільярдами тонн.

Правда, океан багатий не тільки на нафту. Вже нині 4% сірки видобувається з океану. Біля 2000-го року світ потребуватиме 3,7 тисяч тонн урану, але його на суходолі може буде видобути лише біля 2.7 тисяч тонн. Підраховано, що кожна тонна морської води має в собі 3 міліграми урану. Методом видобування урану з морської води зацікавилась Японія. В 1975 р. там почне діяти експериментальний завод.

Кухенну сіль видобувається з морської води від сивої давнини. З води нашого Чорного моря, як повідомляє Геродот, її добували вже в п'ятому столітті перед Христом. Зараз з моря видобувається біля третини соли у світі, 61% магнезії, 70 % брому. В морській воді знайдено 70 хемічних елементів із 105-ох відомих. Тому є підстави припускати, що морська вода буде «рудою майбутнього». Та вже навіть сьогодні так звані конкреції (мінеральні утворення округлої форми в товщі осадкових пород на дні океанів) стають рудою. Ними вкрито приблизно десяту частину морського дна.

Запаси манганових конкрецій на дні океану обчислюється 1,500 мільярдами тонн, в тому числі 358 мільярдів тонн мангану 208 мільярдів тонн заліза, багато мільярдів тонн алюмінію, магнезії, нікелю, оливи й міді. Видобуток конкрецій з дна океану в ЗСА заплановано на роки 1975-76. Вже будуються спеціяльні кораблі, устатковані «всмоктувачами» конкрецій з морського дна.

Рівночасно науковці різних країн дошукуються способів використання механічної й теплової енерґії океану. Відомо ж, океан вбирає значну частину соняшної енерґії при чому горішні верстви води прогріваються, тоді коли глибинні залишаються холодними. З цієї різниці температур стає можливим видобування енерґії. В ЗСА вже опрацьовується проєкт підводної електростанції. На думку спеціялістів, частина ґольфштрому в зоні ЗСА спроможна дати енерґії в 75 раз більше, аніж країна потребуватиме її в 1980 р.

В Україні на подібні енерґетичні „ляґуни» багате Чорне море в районі Криму, а також побережжя Кавказу.

Однак будівництво цього типу станцій — справа майбутнього, бо сьогодні ще не розв'язано основні технологічні проблеми, не говорячи вже про економічні.

Також морські припливи посідають величезну силу. Вже побудовано ПЕС (Припливна Електростанція) у Франції. Справжня ж доба припливних станцій прийде тоді, коли їхню потужність дасться збільшити до 3-ох і більше мільйонів кіловатів. Зараз розглядається проєкт ПЕС на Шербурґському півострові у Франції (в Нормандії); потужність її сягатиме 33-ох мільйонів кіловатів і обслуговуватиме енерґосистему Франції, Англії, Норвегії та Швеції.

Від найдавніших часів людина та-

кож шукала в водоймах поживи для себе Нині вага продуктів, що виловлюються з океану, осягнула 70 мільйонів тонн на рік. Цього буде замало в 2000 році, коли населення землі подвоїться й коли людство потребуватиме приблизно 160 мільйонів тонн білковини. Такої кількости тваринництво настачити не може. Але, на думку експертів, біля 1990 р. вже можна буде виловлювати риби близько 35-45 мільйонів тонн, використовуючи нові зони й невикористовувані досі глибини та «другорядні» сорти уловів, які зараз викидаються часто назад до моря.

Крім цього, є водорості,в складі яких більше поживи, аніж у картоплі, кукурудзі, пшениці, багатьох овочах і навіть м'ясі. При чому, з гектару морського дна можна збирати 15 тонн зеленої маси (тоді коли поле дає 4 тонн трави). За рік море спроможне дати до 10 врожаїв. Віддавна в багатьох країнах ці водорсті є національною стравою.

Використання біологічних ресурсів світового океану потребує організації та вдосконалення їх поповнення. Для цього в басейнах морів будуються рибоводні заклади, звідки щороку випускається в воду мільярди мальків різних пород риби. Крім риби — наприклад, в Японії — з гектару дна збирається 58 тонн устриць, а в Еспанії — 300 тонн мідії. Теж розведено мідієві «пасовиська» в Україні, в районі Керченської протоки і в Чорному морі біля Очакова. 20% всіх харчових продуктів — така питома вага «морського фармерства» в 2000 році.

Жак-Ів Кусто в статті «Таємниці другого космосу» (передрукована в тій же газеті з журналу «Дайелоґ») пише:

«Ресурси океану величезні, але не безмежні. Удосконалення техніки рибного промислу — застосовування гідрольокаторів, електричних сітей та риболовних всмоктувачів надмірно збільшує вилов і вичерпування рибних ресурсів. Нам доведеться відмовитися від промислового вилову й перейти до аквакультури, не зважаючи на труднощі й великі видатки. Нам необхідно треба піднести продуктивність моря».

На закінчення Кусто попереджує: «Море — це неминучий кінцевий пункт зосередження кожного занечищення: термічного, нафтового, бактерійного, нуклеарного, промислового, незалежно від того, чи відбувається процес занечищення безпосередньо в морі. на суходолі чи в повітрі».

Цього року в Японії відбудеться міжнародна виставка, присвячена питанням моря. Ми — морська країна і питання «господарювання» окупанта в наших водних ресурсах, а також каригідні, безголові творення «болотних морів», якими не тільки затоплено 70 мільйонів га. найродючішого чорнозему в басейні Дніпра, але й уже нині зменшено рибні ресурси республіки, бо риба гине в заболочених «морях» сталінських п'ятирічок... наша болюча проблема.

К-О

Вашінґтон (УІС «Смолоскип). Д-р Андрій Зварун, активний член Американської асоціяції мікробіологів і групи «ікробіологи в обороні Н. Строкатої» заініціювали рік тому назад висилку листів і карток до Ніни Строкатої. На оголошення в цій справі, яке появилося в лютому 1974 р. в журналі «Вісті АСМ», відгукнулося понад двісті мікробіологів-чужинців з різних країн світу, а найбільше зі ЗСА й Канади. Всі вони вислали Ніні Строкатій лист або картку-привіт. Картки були висилані протягом трьох місяців — в лютому. березні й квітні 1974 р. Всі вони попали в дивовижний світ совєтської цензури, а вістка про цю акцію моральної підтримки скоро поширилися в кругах руху опору в Україні й у російських дисидентських колах в Москві. Як виявилось згодом, самі московські цензори проговорилися серед своїх знайомих. і це стало сенсацією, бо вперше до професіоналіста - політв'язня в СССР писала така велика кількість чужих вчених. Багато карток і

листів було вислано рекомендовано з домаганням потвердження одержання. З тих понад двісті карток і листів частина повернулася з Москви з допискою «Ретурн, адреса неточна» (хоч адреса була точна). Частина листів опинилася якимсь містерійним способом у Мордовії, в Барашеві, де пеерувбає Н. Строката. Ані однієї посвідки одержання не підписала сама Ніна Строката, але це за неї зробив цензор. Карточки «ретурн ресіт» які повернулися з Мордовії до мікробіологів на Заході, мають виразний підпис «цензор», хоч прізвище цензора тяжко розшифрувати.

Для прикладу наведемо кілька зразків, що писали чужинці - мікробіологи до Ніни Строкатої в Мордавію:

«Дорога пані Строката! В періоді історії, коли повна надії людина різних політичних переконань, рас і національностей змагає до спільної мети, дальше Ваше ув'язнення є кроком назад до середньовіччя. В дусі «детанту», знайте, що багато людей працює для Вашого звільнення, що було б першим кроком до гуманности між народами. К. С.».

«Дорога Ніна Строката, я підтримую Вашу справу. Відповідальні люди в вільному світі працюють для Вас. Голову догори! Перед Вами світлі дні. Д-р Д. А.».

«Дорога Пані Строката, я знаю про Ваші трудноці й захоплююся Вашою мужністю. Я довідався з певних джерел, шо медична опіка, якою займається медсестра Єґорова, є вживана в немедичний спосіб. Найкращі побажання Вам і Вашому чоловікові. Л. Ґ».

«Дорога Подруго! Про Вас, про Вашу славну медсестру і про Мордовські ліси знає цілий світ. Американські мікробіологи шанують Вас і Вашого чоловіка. Ціла ця справа зараз в Об'єднаних Націях. З великою пошаною, д-р З.А.».

«Дорога Ніно, я відповігальний за створення медичних інструментів, які виховують і зберігають людство. Можливо, колись я зможу створити ворота до правди і свободу для всіх ув'язнених людей. Чи може бути це наріжним каменем? Хай мир буде з Тобою! А. деФ.».

Згідно з найновішими вістками, Н. Строката серйозно хвора. Її часто возять на огляд до спеціяльної лічниці в Ростові-на-Дону. Вістка про працю мікробіологів у її обороні дійшла ще минулого року до неї і до її подруг у мордавських концлагерах.

Ганна Черінь

УМЕР ВІН З КНИЖКОЮ В РУКАХ...

(прощальне слово Олесеві Бабієві)

Несподівана, сумна новина впла на серце української громади міста Чікаґо й цілої української еміграції. Не стало нашого поета, гордости нашого міста, нашого любого Олеся Бабія. Не пощастило нашому містові, що не так вже й багате на поетів та письменників, бо ми втратили протягом останніх літ кращих із них Олексія Сацюка, пезрівняного нашого Степана Риндика, майстра карбованих строф Теодора Курпіту, а тепер ось Олеся Бабія.

Ми так звикли до його знайомої постаті, лагідного обличчя, дитячих, замріяних блакитних очей — а найважливіше — до його творів, до його статей і літературних оглядів у пресі, що не можемо уявити, як же ж то буде без нього і хто його тепер заступить; бо хто ж то має таку роботящість, таку старанність і таку ерудицію, як наш Олесь Бабій?!

Велика людина відійшла від нас. Олесь Бабій був учасник і свідок найславніших днів нашої історії. Він зі зброєю в руках боровся за здобуття вільної України і зброї тієї ніколи не

склав. Вийшовши на еміграцію, він тільки змінив вояцький кріс на перо, що було таке гостре і не схибне. В нашім поеті ми мали засновника єдиної, молодої ОУН, активного поета-Молодомузця, автора багатьох поезій, поем, оповідань, спогадів, п'єс, творів для дітей, рецензій та літературознавчих статей. Писати йому було легко, бо тематика його була така ж невичерпна, як і наша визвольна боротьба. Йому не треба було заглядати в словники чи енциклопедії та вивчати історичні факти й події; він усі краї, землі й бойовища своїми ногами перейшов, чув зброї дзвін і вибухи гармат, не раз дивився смерті в лице. За Україну висидів кілька літ у тюрмі, але не заломився. Навпаки, страждання загострили його поетичне відчуття, і в своїх чудових "Піснях з-за крат" Олесь Бабій розповідає нам про муки й розпач, але й про свідомість жертви для визволення свого народу:

Хай радше згину, ніж я мав би впасти
І на колінах у ворога просити нині ласки.

Єдине, що просить у Бога поет за свої поневіряння — це "Дай за мій біль добро для України!"

Олесь Бабій жив і творив разом із великою плеядою борців за Україну. Багато з них загинуло в боротьбі, і Олесь дав обітницю їх увіковічнити, закарбувти їх імена в історії для прийдешніх поколінь. Олесь був живим звеном між нами і його великими сучасниками — Андрієм Мельником, Олегом Ольжичем, Ольгою Басараб, Оленою Степанівною, а особливо — Оленою Телігою, яку він обожнював і яка була його незмінним ідеалом жінки-громадянки. Їх пам'яті він лишився вірним до загину, вони були його улюбленими героями як у приватнім житті, так і в його творах. Він переніс їх через буремні роки в своїм великім, гарячім серці і передав їх нам на вічну славу. Він зробив їх близькими, рідними нам.

Ще здається так недавно він був між нами. Скромно, непомітно з'являвся він на наших святах, академіях, і особливо приємно йому було, коли вшановували його любих героїв — Ольжича, Ольгу Басараб або Олену Телігу. Про себе він не думав, в перші лави не сідав, не напрошувався на почесті й похвали — і не зазнав їх так багато. В останні часи здоров'я його підупало, і він вже перестав з'являтись серед нас. Але ми заморочені в суєті сует, думали, що й він, так як багато з нас, перехворіє. перейде скрутний період, та й знов з'явиться серед нас. Але сталось інакше. Він нас покинув, не давши навіть змоги з ним попрощатись. Умер раптово. з книжкою в руках — яка знаменна й навіть гарна смерть для письменника! Ця смерть неначе освітила ще раз скромну постать трударя-письменника, що багато писав, а ще більше читав.

Наш поет був вічним мрійником. Скромний, замислений і замріяний, він без нарікань ніс тягар щоденних поневірянь на невідповідній до його освіти й шляхетної вдачі фізичній праці, ніколи нічого не просив, ні на що не претендував, ні від кого не залежав. Жив самотньо — без рідних, без сім'ї. Хто зна, чому не послала йому доля дружини, сімї . . . Може тому, що не знайшов він собі свого ідеалу, взорованого на Олену Телігу; може бажав він, щоб ідеал лишився ідеалом. Мрія перестає бути мрією, коли її осягнути. Олесь шкодував піймати в тенета вільного птаха. Поет жив більше своїми творами, аніж дійсністю — з неї він небагато мав утіхи, не гнався за розкошами чи навіть комфортом, а більше дбав про своє писання; багато створив, чимало самотужки видав, а ще більше лишилось невиданого,що чекає на нашу опіку.

Його ріднею, родиною, були всі ми українці. Тільки, як кревна рідня, ми часто забували нашого брата, батька і навіть, до певної міри, нашу дитину поета Олеся Бабія. І все відкладали на пізніше зустрічі з ним, читання його творів (а він же так був би радий, коли б громада захотіла послухати те, що він для неї написав...) Нитка життя

міцна але тоненька, і лезо смерти її в кожну хвилю може нежданно перетяти, як це і трапилось тепер з нашим Олесем Бабієм. І вже не можемо ми його привітати, розрадити, вислухати, похвалити — тепер ми маємо останню нагоду скласти йому пошану й останнє наше прощання віддати. І подякувати за його працю для нас, за його мужні, прекрасні слова, що кличуть нас не зневірюватись на чужині, бо вигнання — це сувора школа, що вчить любити Батьківщину. Чуєте — говорить до нас наш поет:

О Боже, дай нам звіра поконати,
Щоб сила духа зло перемогла!

Хай ці слова дадуть нам мужности діждати Дня Слави, коли українське військо переможно ввійде в Київську браму.

А Тебе, поете наш любий, ми не забудемо і не раз добрим словом згадаємо і тут, на чужині, і в місті мрій Твоїх — у ріднім Києві.

З життя в ОДВУ

ВІДЗНАЧЕНО РІЧНИЦЮ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ ЗАГАЛЬНИМИ ЗБОРАМИ ОДВУ В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

Філядельфія. (БТГ). Загальні Збори 12-го Відділу ОДВУ ім. Юліяна Головінського у Філядельфії проходили в неділю, 16-го березня 1975 р., під знаком ушанування 36-ої річниці проголошення самостійности Карпатської України та в напрямку пожвавлення діяльности Відділу в черговому діловому році.

В рямках програми загальних зборів проф. д-р Петро Стерчо, автор двох наукових праць з доби Карпато-Української Державности, виголосив коротку промову про державне будівництво в Карпатській Україні в 1938-1939 рр., яке проходило в дусі всеукраїнської соборности. Зокрема згадав він героїчну оборону Карпато-Української Республіки власною національною армією — Карпатською Січчю, в рядах якої був і пізніший Головний Комендант УПА ген. Тарас Чупринка, 25-річчя смерти якого від руки московського окупанта України цього року відзначує українське громадянство.

Головою Відділу перевибрано уродженця Карпатської України, інж. Бориса Ставничого. Заступниками голови вибрано д-ра Богдана Геврика та мгр. Володимира Яцева, а секретарем — Володимира Зуляка. До Управи Відділу вибрано також Павла Майдачевського — скарбником, проф. Володимира Татунчака — фінансовим референтом, д-ра Теодосія Онуферка — культурно-освітнім референтом, Миколу Ящука — організаційним референтом, Омеляна Татунчака і д-ра Петра Клюка — імпрезовими референтами, Петра Ґенґала — референтом опіки й допомоги політичним в'язням, та мгр-а Івана Харамбуру, мол., і Олега Процюка — вільними членами Управи. Головою Контрольної Комісії вибрано інж. Михайла Нича, а членами — Юрія Аннюка та інж. Володимира Качора. Головою Товариського Суду вибрано Сидора Новаківського, а членами — Петра Кравчука та Олега Бак-Бойчука.

Збори, що ними провадила президія у складі д-ра Богдана Геврика (голова), інж. В. Качора (заступник) та проф. Володимира Татунчака (секретар), гаряче привітав Голова Центральної управи ОДВУ д-р Богдан Гнатюк, а також д-р Петро Стерчо, голова відділу УККА у Філядельфії, активним членом якого є відділ ОДВУ. Обох запрошено до почесної президії.

У своєму слові Голова ЦУ ОДВУ зокрема закликав членство ОДВУ до пожвавленої конструктивної праці як для організаційного скріплення Відділу, так і для реалізації тих цілей і завдань, що їх зорганізована в СКВУ та УККА українська спільнота поставила собі в намаганні допомогти українському народові в боротьбі з окупантом. Промовець закликав до підтримки всього позитивного, що робиться в громаді.

У діловій частині зборів заслухано дуже чіткий й конструктивний звіт голови Відділу інж. Бориса Ставничого, а також звіти секретаря, проф. Володимира Татунчака, і скарбника П. Майдачевського. У цих звітах відмічено успішне відзначення жалібної 10 річниці смерти Голови ПУН, сл. п. полк. Андрія Мельника, влаштовані заходами Відділу дві допо-

віді Ярослава Гайваса, відзначення 30-ої річниці смерти Олега Ольжича, а зокрема, великий вклад членів Відділу в культурне, виховне й господарське життя на Оселі ОДВУ ім. Олега Ольжича в Лігайтоні.

В дискусії над звітами та в справі пожвавлення діяльности в майбутньому брали слово зокрема ред. Микола Вайда, інж. Михайло Нич, Петро Генґало, д-р Петро Клюк, д-р Т. Онуферко, Микола Ящук, Олег Бак-Бойчук та інші. Дискусія йшла головним чином по лінії заклику Голови ЦУ ОДВУ, проф. д-ра Богдана Т. Гнатюка, наголошуючи потребу сконсолідування членства Відділу, пожвавлення участи членства Відділу в громадській роботі, активізації членів, які, впірнувши в життя громади на окремих відтинках їх зацікавлення, замало активні в ОДВУ і т. п.

В дискусії підкреслено вклад праці в життя Відділу уступаючої Управи, й на пропозицію Контрольної Комісії, Управі уділено абсолюторію з признанням для голови й секретаря.

Перед закінченням загальних зборів, якими майстерно провадив д-р Богдан Геврик, за що, в особі інж. М. Нича, дякували йому всі присутні, коротке слово про всеукраїнський відгук державного будівництва в Карпатській Україні виголосив проф. д-р Богдан Гнатюк. На його заклик відспівано «Многая літа» Голові Сойму Карпатської України, проф. Августинові Штефанові, що тепер мешкає в Філядельфії та перебуваючому в Нью-Йорку прем'єрові Карпато-Української Республіки — Юліянові Ревасві. Відділ брав активну участь у відзначуванні 100-ліття Президента Августина Волошина в березні 1974 р.

«Многая літа» та український національний гимн «Ще не вмерла Україна» відспівано на закінчення зборів усіми учасниками з великим ентузязмом, бо все членство ОДВУ широ раділо вислідами цих загальних зборів.

10-Й ВІДДІЛ ОДВУ В НЬЮ-ЙОРКУ ВІДБУВ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

В неділю 16-го березня 1975 року о годині 1-ій пополудні відбулися загальні збори 10. Відділу ОДВУ в Нью-Йорку. Зборами провадила президія в складі: суддя Лев Вербенець — голова, проф. Степан Стецик — секретар, Микола Андрейко — заст. голови. Голова відчитав порядок нарад, котрий, на пропозицію Івана Яремчука, прийнято без змін. Проф. Степан Стецик відчитав протокол з попередніх загальних зборів, котрий було схвалено. Вичерпний звіт з діяльности Відділу здав голова — Роман Крупка. Про фінансовий стан звітував Петро Кіра, про організаційні справи — Степан Селешко, про шкільні справи — проф. Степан Стецик.

В дискусії над звітами управи в справах Оселі ім. Олега Ольжича в Лігайтоні брали слово: д-р Роман Клюфас, Степан Селешко, Іван Паньків, Іван Яремчук, суддя Лев Вербенець та Григорій Яремчук.

Вичерпну відповідь на порушені питання в дискусії дали Р. Крупка, М. Андрейко, проф. С. Стецик та П. Кіра. За Контрольну Комісію звітував голова проф. С. Стецик, що запропонував уділити абсолюторію уступаючій управі. С. Селешко склав подяку від 10. Відділу П. Кірі за довголітню працю на посту фінансового референта.

До нової управи ввійшли: Р. Крупка — голова, о. Е. Новицький — заступник голови, проф. С. Стецик — заступник голови, М. Андрейко — секретар, Григорій Яремчук — фінансовий референт, І. Яцишин, П. Кіра — члени. Контрольна Комісія: д-р Р. Клюфас — голова, суддя Л. Вербенець, С. Селешко — члени.

Нью-Йорк, 17 березня 1975 р.

Роман Крупка

РЕЦЕНЗІЇ

Яр Славутич

ПОЕТ, ПИСЬМЕННИК, ЖУРНАЛІСТ

(Іван Овечко, **Вибране,** поезії, друге видання, нариси та оповідання й рецензії, Лос Анджелес — Лявленд у Колорадо, накладом прихильників автора, 1970, 184 стор.)

Беремо до рук немалу книгу, в якій зібрано поезії, оповідання, нариси, газетні статті й рецензії на літературні твори. На якийсь час появляється підозра — чому поєднано в одному виданні таке розмаїття жанрів? Та незабаром підозра зникає: виявляється, що автор книги — це вроджений журналіст, який уміє тримати палець на пульсі українського життя Америки й Канади. Свої враження, свою оцінку і — найголовніше — свої цінні суґестії він виливає то віршами, то прозою, то просто газетно-журнальною публіцистикою.

Овечко поєднав 3 хисти в один стоп. Його поезії написано з надхненням, зі збереженням ритму й поетикальної грамотности. Його оповідання й нариси — це добрі картини, ніби вихоплені з реальної дійсности, намальо-

вані чітко й переконливо. Його публіцистичні статті позначено ідейною гостротою, аналітичним з'ясуванням стану української дійсности на чужині, чи пак на місці поселення українців, а рецензії — це переважно влучні оцінки книжок, об'єктивні характеристики авторів, де суб'єктивізм виступає в дуже малій дозі. Критик І. Овечко прозраджує значні знання літературознавця — недарма він захистив докторат на тему «Чехов та Україна» (в Українському Вільному Університеті). Не помилимось, коли скажемо, що три хисти І. Овечка — поета, прозаїка й журналіста — спрямовано на одну ясну маґістралю: служити словом українській громаді на американському континенті.

Вірші І. Овечка — це передусім ностальгічні спалахи, такі природні для нашого свідомого українського середовища. Тому й назва збірки *Не плач, Україно!* — у цьому виданні збірка становить розділ. Щоправда автор книги приховано тужить, як і всі ми, кому дорога далека Батьківщина. Зате його заклики справді оптимістичні:

Досить сліз, нарікань і незгоди!,,
Що ми ходимо довго в ярмі,
Що чекаємо «з моря погоди»,
Що в кайданах ми, — винні самі.

Годі плакати гірко в неволі!
Час нові гартувати мечі,
Бо ніхто ще не випросив волі,
Зворушивши серця палачів.

(Стор. 16)

Наведений зразок — сила і слабість І. Овечка як поета. З одного боку — вправність у віршуванні, добра літературна мова (щоправда замість рос. «палач» треба вжити «кат»), а з другого — безпосередня прямолінійність, властива лише газетній публіцистиці, відсутність того, що засобами стилю чи мовостилю відрізняє одного поета від іншого. Усе ж таки позитив І. Овечка незаперечний. Його поетичні твори — це добрий матеріял для декляматорів. Завдяки наявній емоції вплива сила поета в устах доброго читця може подвоїтись. Треба радити масовому читачеві твори І. Овечка в першу чергу, а вже потім — після засвоєння цих і подібних віршів — той читач краще сприйме і Є. Маланюка, і М. Зерова чи М. Бажана, себто «трудніших» поетів.

Ще більш прямолінійна проза І. Овечка. Переважають нариси. Власне кажучи, лише деякі твори можна назвати оповіданнями. Але всі вони написані з хистом, іноді з гумором, напр., «Растяжімоє понятіє».

Публіцистика — це справжня стихія І. Овечка, його великий осяг. Здається, є лише два журналісти на цьому материку, що турбуються збиранням своїх цінних статтей у книжкові видання, — Роман Рахманний у Канаді (про нього пишемо окремо) та І. Овечко в ЗСА. І добре роблять, бо часопис живе тиждень-два, найдовше місяць, а книга — роки, декади, сторіччя. Коли перечитуєш статті чи есеї І. Овечка, спершу надруковані в *Кан фармері* чи деінде, а тепер зібрані в трьох випусках *Вибраних статтей* (1967, 1969, 1973) чи кращі з них у рецензованій книзі, то переймаємося ще більшою повагою до людини, що живим і дохідливим словом уміє формувати погляди читачів на актуальні події у світі, оцінювати позитиви й неґативи нашого громадянства («Психоза боязні українських інтелектуалів», «Русифікація — обмосковлення — комунізація», «Що значить бути шевченківцями» та інш.). Тому дуже жаль, що наші часописи, пережовуючи жовану-пережовану жуйку, взяту з сусіднього тижневика, не можуть чи не хочуть затруднити цього справжнього журналіста з покликання, який здатний не лише насвітлювати події, а й — повторюємо — формувати свідомість читача.

Вибране — це добре складений підсумок І. Овечка, поета, письменника, журналіста. Цією книгою відзначено його 50-річчя, що, на жаль — не було належно віддзеркалене в українській пресі, для якої так багато попрацював автор рецензованого видання.

□

Є. Ґут-Кульчицький.

ЛИСТОПАДОВИЙ ЧИН

Листопадовий Чин це тріюмф української державницької ідеї. Хоч майже 600 років поневолена — західня вітка українського народу, при першій нагоді, голоситься до свого власного вільного життя. Усуваючи зневіру у власні сили та рабську апатію, викликані довгим поневоленням, Листопадовий Чин відновляє світлі традиції княжої і козацької державности і раз назавжди заперечує польські претенсії до Галицької Волості.

Без Листопадового Чину не могло б бути 22 січня 1919 р., не мислимий був би і зрив Карпатської України. Без Галицької Армії ледве чи був би відбувся переможний марш на Київ 1919 р.

Це все факти, які поволі починають бліднути й губитися в нашій історії, хоч на те не заслуговують.

Після 56 років, які нас ділять від тих славних днів, тільки маленька жменька колишніх активних учасників і творців

Листопадового Чину остала між нами в живих. Але вони глибоко відчувають, що на їх долю припав обов'язок доложити всіх зусиль, щоб зберегти і передати пам'ять про ті славні часи прийдешнім поколінням, нашій доростаючій молоді, яка так активно починає промощувати свій шлях до майбутньої української державности.

Тому Управа Комітету Виконавців Листопадового Чину покликала до життя Редакційну Колегію, у складі. проф. д-р М. Чубатий, д-р М. Гуцуляк і д-р В. Михайлів, якої завданням було зібрати й видати матеріяли про ті славні дні.

Перебороввши величезні труднощі, Редакційна Колегія видала друком прегарну книгу **«ПЕРШИЙ ЛИСТОПАД 1918»'** що має понад 400 сторінок багато фотографій, видана на доброму папері, чепурно оформлена. В тій книзі подано історичне, політичне й ідейне тло, на якому зродився і відбувся Листопадовий Чин. Насвітлено історію організації Центрального Військового Комітету, перебіг підготовчих праць до зриву і головніші військові дії.

Тут зібрано замітніші голоси про велике історичне значення Першого Листопада, хоч не бракують і критичні міркування про неґативні події чи брак почуття обов'язку або національної свідомости в певних кругах нашої громади.

Обговорено тут і відношення Листопадового Чину до подій на великій Україні та до української революції взагалі, а також до світової політики того часу. Є в книзі і коротке резюме англійською мовою.

В цій книзі є спогади й життєписи виконавців Листопадового Чину, є й списки активних його учасників, як у Львові, так і на провінції.

Книга успішно заповнює прогалину у нашій історіографії та в мемуаристиці цієї доби. Це є дотепер найвірніше та найповніше обговорення героїчних подій, що відбулись у листопаді 1918 р.

Редакційна Колегія та Управа Комітету Виконавців Листопадового Чину гідно виконала своє завдання, але була змушена перебрати при тому на себе непосильні фінансові зобов'язання. Від нас всіх належить їм за те наша щира вдячність, а може й матеріяльна підтримка — у формі замовлень на цю вартісну й гарну книгу. Замовлення (разом з оплатою: дол. 10.00) слати на адресу:

Dr. M. HUCULAK
2991 West 42-nd Ave.
VANCOUVER 13 B. C.
C A N A D A

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Маляга, дня 6 березня 1975

Дорогий Друже Редакторе!

Вийшов і, коли цей лист піде на друкарську машину, буде продаватися та кольпортуватися збірник на пошану полк. Андрія Мельника п. н. «Непогасний огонь віри». Довга історія того збірника переказана в передньому слові до нього. Тут я тільки хотів би просити Вас, як редактор того збірника, щоб Ви були ласкаві помістити на сторінках Вашого журналу сердечну мою подяку всім авторам, що взяли в ньому участь, а водночас хочу виправдати редакцію, що між тими авторами нема прізвищ багатьох відомих націоналістичних діячів і навіть тодішніх чи давніших членів ПУН. Прошу мені вірити, що редакція робила всі можливі зусилля, щоб притягнути їх до співпраці — на жаль, безуспішно.

При цій нагоді хотів би я, спираючись на мій власний досвід редактора збірника і, без сумніву, на такий же ж саме досвід Фундації ім. Євгена Коновальця, звернути Вашу увагу на одну справу.

За яких чотири роки відзначатиме український націоналістичний рух 50-річчя існування ОУН. Півстоліття існування й діяння тієї Організації — з якою б критикою до неї не підходити — витиснуло незатертий знак на політичних прямуваннях української нації. Це дата й річниця. яку не можна обійти мовчанкою.

Не знаю в цій хвилині. які будуть намічуватися способи святкування півстолітнього ювілею Організації Українських Націоналістів. Але мусить воно лишити по собі якийсь тривалий слід і не забутися разом з академіями, промовами та бенкетами.

Навряд чи було б доцільно й можливо видавати з тієї нагоди такий самий альманах-

збірник, як його видано у двадцятьп'ять річчя ОУН. Тому пропоную увіковічнити ту річницю виданням, що зберегло б наші історичні документи, видані впродовж того періоду. Частина тих документів зібрана в моїй книжці «При джерелах українського організованого націоналізму», багато з них надруковано в збірнику «Непогасний огонь віри», та це ще далеко не все, і в тому наміченому ювілейному виданні слід би зібрати все, що бракує, наскільки це покажеться в нашій силі.

Збірку тих документів мали б попередити життєписи 50-тьох членів ПУН, що відійшли вже у вічність і що їхні імена й діла щораз більше забуваються. Подаю тут нашвидкуруч деякі прізвища, що прийшли мені на гадку в часі писання цього листа, — між ними деяких, шо ще живуть, але з уваги на похилий вік не можуть продовжувати своєї праці на провідних місцях. Поминаю тих, що з будь-яких причин перестали бути членами ОУН.

Інж. Дмитро Андрієвський, д-р Ярослав Барановський, інж. Осип Бойдуник, інж. Олекса Бойків, д-р Юліян Вассиян, проф. д-р Полікарп Герасименко, сотн. Юліян Головінський, Микола Дорожинський, д-р Микола Іванович, д-р Олег Кандиба-Ольжич, ген. Микола Капустянський, д-р Богдан Кентржинський, д-р Степан Кобилянський, інж. Юрій Коваленко, полк. Євген Коновалець, ген. Віктор Курманович, інж. Макар Кушнір-Богуш, інж. Володимир Мартинець, д-р Євген Мацях, полк. Андрій Мельник, д-р Омелян Нижанківський, проф. Євген Онацький, проф. Юрій Пундик, сотн. Омелян Сеник-Грибівський, полк. Роман Сушко, інж. Микола Сціборський, ред. Орест Чемеринський, д-р Сидір Чучман, д-р Яків Шумелда.

Можна їх нарахувати більше, — зокрема треба подати всіх з першого десятиріччя ОУН. Бо організація складається не тільки з виконаних діл, але й з людей, що їх провадили. На жаль, ми про них занадто часто забуваємо.

Підготова, редакція і друк збірника «Євген Коновалець і його доба» забрали трохи що не двадцять років, така ж сама праця над збірником «Непогасний огонь віри» тривала 10 років. Отож, знаючи, як багато часу й праці вимагало зібрання і зредаґування тих матеріялів, і маючи на увазі, що 50-річчя ОУН ось-ось уже за плечима, за працю треба взятися *негайно, вже тепер.*

Тому, що ПУН тепер у меншому складі й не міг би тим зайнятися, пропоную, щоб це завдання взяла на себе «Самостійна Україна», виділила до нього одного з своїх співробітників і віддала для тієї справи свої сторінки.

Вітаю Вас сердечно,

Слава Україні!
Зиновій Книш

З НАГОДИ 25-РІЧЧЯ ЖУРНАЛУ «САМОСТІЙНА УКРАЇНА» НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗЛОЖИЛИ:

ЗСА

Петро Ґенґало	15 дол.
Микола Новак	15 дол.
В. Медвецька	12 дол.
Іван Печенюк	10 дол.
Ілля Павліш	10 дол.
Роман Юшкевич	10 дол.
Михайло Хомин	10 дол.
Є. Гутович	10 дол.
М. Каркоць	10 дол.
Степан Малиновський	6 дол.
Євген Писарський	6 дол.
Н. Н.	6 дол.
Д-р В. Стефурак	6 дол.
Йосиф Ковалів	6 дол.
М. Скорупський	6 дол.
Н. Н.	6 дол.
В. Романовський	6 дол.
Богдан Гасюк	6 дол.
С. К.	6 дол.
Х. Довгалюк	6 дол.
П. Пікулович	6 дол.
Д-р Р. Смик	6 дол.
Е. і І. Грещак	6 дол.
Василь Подубинський	6 дол.
Теодор Коваль	5 дол.
А. Копистянський	5 дол.
Д-р Вол. Михайлів	5 дол.
Іван Білоус	5 дол.

Канада

М. Плавюк	15 дол.
Д-р М. М. Небелюк	12 дол.
В. Ткачук	12 дол.
Василь Деркач	10 дол.
В. Прийма	10 дол.
УНО Саскатун	10 дол.
В. Захарчук	6 дол.
І. Довгаль	6 дол.
Дмитро Яремчук	5 дол.
Іван Хрін	5 дол.
Юрій Дзява	5 дол.
М. Селешко	5 дол.

Щиро дякуємо!

Світовий Конґрес Вільних Українців
11 квітня 1975 р.

ПРЕСОВИЙ КОМУНІКАТ Ч. 4
ДЕНЬ МАТЕРІ 1975 Р.

(Комісія Прав Людини СКВУ)

В більшості країн світу святкується в другу неділю місяця травня День Матері. Цьогорічний День Матері, що припадає 11-го травня, відзначуватиметься ще більше урочисто з приводу того, що 1975 рік проголошено Міжнароднім Роком Жінки.

Комісія Прав Людини при СКВУ звертається до всього українського громадянства у вільному світі з закликом використати цей день для акції оборони поневолених матерей в Україні, а зокрема матерей, яких запроторено до таборів примусової праці.

Комісія Прав Людини при СКВУ вже звернулася до крайових громадських централь і комітетів оборони прав людини, пропонуючи, щоб вони організували з нагоди Дня Матері відповідні інформативні й протестаційні виступи, маніфестації, публікації в пресі, висилку карток до совєтських посольств, висилку звернень до урядів країн свого поселення з домаганням їх інтервенції в обороні переслідуваних, висилку ув'язненим і переслідуваним матерям в Україні привітальних карток і телеграм знагоди Дня Матері тощо.

Закликаємо українські громади, а в першу чергу всі жіночі організації, включитися активно в цю кампанію, щоби довести до відома нашого оточення тяжку долю жінок в СССР і добитисся підтримки того оточення в нашій дії. Для цього треба не тільки солідарно і масово підтримати почини своїх централь і комітетів оборони, але й проявити як найбільшу власну ініціятиву в кожному осередку, слідкуючи за різними з'їздами й конференціями, які відбуваються з нагоди року Жінки, і беручи в них активну участь, провадити на їх форумі інформаційну акцію.

Ми віримо, що наша молодь, яка так віддано й ефективно присвятилася акції оборони В. Мороза та інших політв'язнів, займе передове місце також і в цій акції.

До такої спільної, солідарної і творчої дії кличемо всіх! В Міжнародньому Році Жінки віддаймо пошану, підтримаймо й оборонім многострадальну українську матір в день її свята.

1. Роздавати перед чужинецькими церквами летючки, закликаючи їх до включення в їх молитву українських жінок-політв'язнів в СССР як і всіх жінок-політв'язнів взагалі. Ці летючки повинні бути роздані перед початком Служби Божої. Текст такого заклику вишлемо Вам незабаром окремим листом.
2. Незабаром вишлемо Вам текст петиції, яка буде скерована на руки секретаря ООН К. Валдгайма, вимагаючи від него інтервенції в справі українських жінок-політв'язнів. Збірки підписів повинні бути проведені в якнайширшій формі, використовуючи всі можливі зібрання українського й чужинецького населення (конвенції, сходини, концерти і т. д.). Петиція буде передана К. Валдгаймові під час великої української демонстрації з нагоди початку чергової сесії при ООН в Нью Йорку в вересні 1975 року.

Ми певні, що вищеподані пропозиції становлять тільки частину акцій, які є можливі на вашому терені. Тому сподіваємося, що Ви звернетися до українського громадянства у Вашій країні, закликаючи його до певних дій.

Залишаємось з глибокою пошаною до Вас !

За Комісію Прав Людини при СКВУ:

голова — Сен. П. Юзик
М. Мороз — секретар

Ціна 1.75 долярів
Річна передплата 10 долярів
Видається шість разів в рік.

Printed by:

UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING and PRINTING CO., INC.
2315 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., USA — Telephone: AR 6-0066